

Yatsyuk O. S.,
postgraduate student of management and administration department
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
Ivano-Frankivsk, Ukraine

AUTOSANATION OF THE ENTERPRISE USING THE RESOURCES OF INTERNATIONAL GRANT PROGRAMS AND GOVERNMENT BUSINESS SUPPORT PROGRAMS

russia's full-scale invasion of Ukraine in February 2022 caused heavy casualties, massive population displacement, and significant infrastructure damage. The impact of the war on the macroeconomic indicators of Ukraine was analyzed in detail in the October report of the International Monetary Fund – IMF analysts state that the impact of the war on economic activity was enormous: the real GDP decreased sharply, inflation increased sharply, trade was seriously disrupted, and the budget deficit rose to an unprecedented level [1].

The impact of the war on small and medium enterprises (SMEs) has not yet been properly assessed in analytical sources, as too little time has passed for this and there are difficulties with such an analysis, as the war continues on the territory of our country. Nevertheless, it is possible to list with certainty the problems faced by the SMEs during the war: 1) severance of permanent business ties, especially with enterprises from regions that were or are still occupied or have suffered significant destruction; 2) decline in solvent demand, including due to the population; 3) loss of personnel due to mobilization, departure of employees to other regions or abroad; 4) disruption of logistics chains, especially by sea transport through Black Sea ports, air transport, etc.; 5) difficulties with the implementation or extension of international contracts, including due to the growth of military risks.

SMEs manage to overcome some of these problems independently (enterprises are relocating to safer regions, hiring new employees, building new logistics chains, etc. Government activities are aimed at solving certain problems: a grain corridor for the export of agricultural products by sea routes has become operational, and work is also underway with international financial and insurance organizations regarding war risk insurance.

Thus, speaking at the Kyiv International Economic Forum, First Deputy Prime Minister – Minister of Economy of Ukraine Yulia Svyridenko noted that the government has already reached an agreement on military risk insurance in the amount of \$30 million with the MIGA agency, which belongs to the World Bank group. In 2023, Ukraine plans to mobilize up to \$1 billion for the project with MIGA. Negotiations are also ongoing with DFC, which is ready to lend Ukrainian businesses up to \$1 billion, and support is possible

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

both through direct lending and credit risk insurance of the borrower. In addition, the Government is conducting relevant negotiations with the export credit agencies of the G7 countries, trying to agree that war risk insurance projects should be extended to both foreign and Ukrainian investors [2].

Despite certain successes in the recovery of the business sector of Ukraine in the conditions of war, many SMEs found themselves in a state of crisis and need the use of sanitation measures. Such a need is typical even for enterprises that for some reason have been slightly affected by the war, but the constant emergence of new risks (for example, the interruption of electricity consumption) may lead to their bankruptcy in the near future. For this reason, the implementation of the concept of autosanation for all SMEs is necessary in modern conditions in Ukraine.

Autosanation allows enterprises to apply an adaptive mechanism for business in the conditions of the permanent emergence and development of crisis phenomena. Autosanation is a set of measures (financial, organizational, socio-economic, legal, technological, production-technical) that must be implemented by the management and owners using internal sources of financing in order to restore financial stability, solvency, liquidity, profitability and competitiveness in the long term period. The main goal of the development and introduction of the mechanism of autosanation into the enterprise management system is the early development of measures to restore financial stability and maintain the continuity of the enterprise's functions in the case of a significant deterioration in its financial condition. Accordingly, the self-remediation mechanism is designed to determine in advance a set of options and tools for actions in various crisis situations [3, pp. 186-187].

Thus, the application of autosanation at SMEs is necessary, bankruptcy and liquidation of the enterprise are often an alternative to this [4]. At the same time, the application of autosanation measures at SMEs often requires the involvement of financial resources, and it is very difficult to do this in wartime conditions. Therefore, in today's extremely difficult conditions, it is advisable and necessary for SMEs to use the opportunities provided by government business support programs, international grant programs, etc.

Since the full-scale invasion of Russia into Ukraine, international grant programs are increasingly aimed at direct cooperation with small and medium enterprises, and the number and volume of government funding of business support programs has increased significantly. Since attracting international and Ukrainian grants requires certain skills in preparing relevant applications, the representatives of SMEs must use those tools and business support opportunities offered by non-governmental public organizations [5, p. 356]. Thus, a number of non-governmental public organizations often implement so-called

«soft» business support projects, which allow entrepreneurs to undergo various trainings for free, participate in various events, business trips, etc.

As an example, we can cite the project «Development of the Business Sector of Ukraine», which is currently being implemented with the support of USAID in Ivano-Frankivsk and eight front-line regions of Ukraine. Within the framework of the project, a tool is being created, which contributes to the establishment of systemic interregional cooperation in the economic sphere between the regions of Ukraine. The proposed approach to achieve the goal of the project is to create opportunities for interregional partnership and replication of best business practices between regions to attract relocated enterprises and through coordination of regional chambers of commerce and industry of Ukraine, based in Ivano-Frankivsk region, through a series of business tours. Such tours (road show and study tours to Ivan-Frankivsk region for representatives of small and medium-sized businesses from eight front-line regions) are held in eight priority directions, which, according to representatives of the business environment, relocated enterprises, regional state administration, have the greatest potential for development interregional cooperation. The project is still ongoing, but it can already be stated that it enabled a significant number of entrepreneurs to find opportunities for relocation, to initiate cooperation between the participants, and joint commercial projects.

It is worth noting that the actions of both the state and business and non-governmental organizations in the conditions in which Ukraine is now should be extremely fast and flexible, as well as innovative [5, p. 363]. This requirement is met by a number of international aid programs for Ukraine, such as Quick Response programs from USAID. Such programs will also be relevant for Ukraine in the period of post-war reconstruction of Ukraine, especially for business. Moreover, such programs are aimed at a specific enterprise, community, region, and their idea corresponds to the idea of the concept of quick identification of a financial crisis and radical rehabilitation actions «Primat des Handelns» [6, p. 230]. The application of such self-remediation actions to the enterprise will be individualized in nature and can not only bring quick positive results, but also ensure the long-term development of the enterprise, as they will determine the scope and depth of the adjustment of the enterprise's development strategy.

SOURCES

1. Ukraine: Request for Purchase Under the Rapid Financing Instrument – Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine Publication. October 19, 2022. IMF Country Report No. 22/323. 37 p.

2. War risk insurance should be extended to both foreign and Ukrainian investors, – Yulia Svyridenko at KMEF. Ministry of Economy of Ukraine. 11.17.2022. <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a2bf656e-d13f-4b1b-8a41->

571a38221a08&title=StrakhuvanniaVonnikhRizikivMaButiPoshireneYakNaInozemnikh-TakINaUkrainskikhInvestoriv-YuliiaSviridenkoNaKmf. Accessed November 28, 2022.

3. Yatsyuk O. S., Tverdokhlib I. O. Necessity, purpose and sequence of planning of auto rehabilitation of the enterprise. *Economic analysis*. 2013. 12 (4), pp. 185-188.

4. Yatsyuk O. S. The economic content of the company's auto repair. The financial system of Ukraine: problems and prospects of development in the conditions of transformation of socio-economic relations [Text]: a collection of abstracts of reports of the International Scientific and Practical Conference. Simferopol: DIAPI, 2013. P. 364-366.

5. Evi Satispi, Azhari Aziz Samudra. Strategic Innovation in Philanthropic Institutions to Reduce Poverty Due to the Impact of COVID-19. *Social Sciences*. 2022. Vol. 11, No. 6, pp. 355-365. doi: 10.11648/j.ss.20221106.12

6. Yatsyuk O. S. Innovative approaches to carrying out and financing the rehabilitation of the enterprise using the theory of constraints. *Economic Forum*. 2016. No. 2. P. 228-233.

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ, БАНКІВНИЦТВА ТА СТРАХУВАННЯ

Білик Є.Г.

*здобувач ступеня магістра
за спеціальністю Фінанси, банківська справа та страхування
Київський університет імені Бориса Грінченка
Київ, Україна*

Рамський А.Ю.

*д.е.н., професор кафедри фінансів
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

РИЗИКИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ НА ОСНОВІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ

Сьогодні в Україні не існує комплексної оцінки стану системи економічної безпеки банківської установи. Проведені дослідження свідчать про те, що і власне сама процедура оцінки рівня економічної безпеки для банківських установ носить цілком добровільний характер і її обов'язкове проведення не зафіксовано і не контролюється на державному рівні.

Проблеми економічної безпеки виникають перед кожною банківською установою як за умов стійкого розвитку, так і в кризові періоди. Найчастіше виживання банківської установи в сучасних непростих економічних умовах залежить від її здатності вчасно ідентифікувати і справлятися з різноманітними банківськими ризиками, визначати складові системи економічної безпеки ґрунтуючись на ризиках, від яких мають захищати ці складові.

Для прикладу було обрано банківську установу АТ КБ «ПРИВАТБАНК» та визначено його основні ризики на основі інформаційної складової, які представлені в таблиці 1.

Ризик конфіденційності веде за собою втрату та розкриття банківської таємниці, це в свою чергу веде за собою істотно гірші наслідки різного характеру, як організаційного або фінансово-економічного характеру.

Наступний ризик шахрайства. Він може спричинити втрату капіталу та довіри клієнтів банку. Що стосується ризику втрати даних, то він може спричинити втрату клієнтської бази, як частково так і повної, а також інформації про рух коштів та різні операції на банківських рахунках клієнтів.

Слід відмітити, що ризики інформаційної складової є самими непередбачуваними, оскільки вони можуть залежати від суб'єктів, які банк може не контролювати, а також наявності та стану систем управління інформаційними потоками в частині обмеження периметру впливу негативних наслідків.

Наступний ризик – ризик кібератаки. Його не слід недооцінювати, адже він може призвести до втрати даних, але що ще гірше до банкрутства банківської установи. В останні роки більшість фінансових установ, в тому числі і банківські,

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

зазнали кібератак в різних формах. Кількість кібератак з кожним роком збільшується, по результатам роботи Boston Consulting Group з'ясувалося, що з кібератаками в 300 разів частіше стикаються банки, ніж інші установи. В пандемія COVID-19 інтенсивність кібератак лише збільшилася.

Таблиця 1

Характеристика ризиків АТ КБ "ПРИВАТБАНК" на основі інформаційної складової

Ризики	Індикатори	Ймовірність (від 0 до 1)	Міра впливу (від 0 до 1)	Характер (-1, 1)	Результат
Ризик втрати конфіденційності	Відсутність або недостатній захист інформації; Втрата банківської таємниці.	0,3	0,8	-1	Розкриття таємної інформації; Репутаційні збитки.
Ризик шахрайства	Погана робота служби безпеки; Неуважні перевірки регулятором.	0,5	0,6	-1	Втрата довіри, репутації, капіталу та залучених коштів.
Ризик даних	Старе обладнання для зберігання даних. Захист баз даних поганих;	0,3	1	-1	Проблеми з клієнтською базою; Зникнення інформацію про операції на рахунках клієнтів.
Кібератаки	Відсутність гарних фахівців в сфері кібербезпеки; Порушення в безперервності банківського сектору.	0,9	1	-1	Блокування роботи банку; Втрата даних; Репутаційні втрати.
ІТ збої	Технологічні збої; Помилки виконання операції.	0,6	0,6	-1	Втрата даних; Припинення роботи банківської установи в електронному форматі.

Слід відмітити, що ризики інформаційної складової є самими непередбачуваними, оскільки вони можуть залежати від суб'єктів, які банк може не контролювати, а також наявності та стану систем управління інформаційними потоками в частині обмеження периметру впливу негативних наслідків.

Наступний ризик – ризик кібератаки. Його не слід недооцінювати, адже він може призвести до втрати даних, але що ще гірше до банкрутства банківської установи. В останні роки більшість фінансових установ, в тому числі і банківські, зазнали кібератак в різних формах. Кількість кібератак з кожним роком збільшується, по результатам роботи Boston Consulting Group з'ясувалося, що з кібератаками в 300 разів частіше стикаються банки, ніж інші установи. В пандемія COVID-19 інтенсивність кібератак лише збільшилася.

Загалом, завдяки визначенню інформаційної складової економічної безпеки АТ КБ “ПРИВАТБАНК” можна класифікувати та точніше оцінити ризики експертним шляхом, що дає можливість спрогнозувати деякі ризики за індикаторами і вчасно застосувати заходи щодо мінімізації їх впливу.

Дослідження складових економічної безпеки є важливим, оскільки дає змогу більш чітко визначити ризики, які можуть виникнути у діяльності банківської установи. Ідентифікація ризиків банківської установи, їх оцінка, та формування ефективної системи економічної безпеки є запорукою розробки дієвої системи мінімізації цих ризиків.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт АТ КБ “ПРИВАТБАНК”. URL: <https://privatbank.ua/>
2. Офіційний сайт НБУ. URL: <http://www.bank.gov.ua>
3. Криклій О.А., Маслак Н.Г. Управління прибутком банку: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2017. 136 с.
4. Ілляш Енциклопедія банківської справи України, 2017. 680 с.

Гамов М.В.,
здобувач 2-го курсу ОП «Міжнародні економічні відносини» освітнього ступеня «магістр»,

Резнікова Н.В.,
д-р. екон. наук, професор,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

КОНЦЕПЦІЯ СТІЙКОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІДХОДІВ ДО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ І БІЗНЕС-СТРАТЕГІЙ

Формалізація концепції «стійкість» широко варіюється залежно від дослідницького ракурсу, однак для того, аби вона була адаптивною та дієвою в ризик-менеджменті, необхідно мати чітке уявлення про її походження та про те, як саме вона визначається, якими змінними описується та як саме її можна оцінювати, підтримувати і вдосконалювати з часом. Історично термін «стійкість» походить від латинського слова «resilire» та описує пружну деформацію об'єкта, який повертається у вихідний стан. У 1970-х роках цей термін переважно застосовувався у сфері психології з акцентом на стійкість саме на індивідуальному рівні, що передбачало завчасне запровадження запобіжних заходів і розробку захисних механізмів з тим, аби відновлюватися після кризи. Відповідно, було сформульовано п'ять етапів стійкості: підготовка, захист, запобігання, реагування та відновлення. Пізніше ця концепція почала застосовуватись в бізнес-стратегіях. Стійкість також досліджувалась і з позицій соціально-екологічного підходу, і у цьому контексті описувала здатність системи справлятися як із екстремальними порушеннями, так і з постійною нестабільністю. Стійкість з позицій концепції сталості описує здатність не тільки протистояти викликам і долати їх, а й діяти в перехідних етапах, щоб забезпечувати сталий розвиток і справедливість [1, с.277].

Розглядаючи воедино екологічні, соціальні та економічні системи, відкривається можливість краще підготуватися до складних системних викликів. Застосовуючи концепцію стійкості на рівні організацій, вдаються до чотирьох рівнів аналізу: індивідуальний (чи є у людей ресурси, необхідні для реагування на кризу), командний (як взаємодіють між собою члени команди, якою є культура їхнього спілкування і чи дозволяє це гнучко пристосовуватися до обставин, що змінюються), організаційний (чи можна керувати виробничими потужностями, щоб вчасно відреагувати на мінливий попит) та рівень навколишнього середовища (чи відповідають інституційні та правові умови запитам організації). Окреслене дозволяє припустити, що описані вище підходи до стійкості (психологічний, соціально-екологічний, організаційний) не виключають одне одного. Наприклад, з організаційної точки зору індивідуальний рівень стійкості дає можливість врахувати історичну ретроспективу через призму отриманого досвіду та навичок, а рівень

навколишнього середовища – врахувати соціально-екологічну перспективу [2, с.12]. Такий підхід має значення як для дослідників, так і для практиків, адже для перших існує великий потенціал для синергії шляхом поєднання результатів на основі міждисциплінарного підходу, тоді як для других це означає, що якщо ціль полягає в тому, щоб звести до мінімуму несприятливі наслідки потенційної кризи, необхідно враховувати різні рівні стійкості.

Корпоративна культура важлива як для співробітників та менеджерів, так і для постачальників, клієнтів та інших партнерів, виступаючи своєрідним каталізатором, який дозволяє реалізувати місію, бачення та стратегію, забезпечує навчання в масштабах усієї організації та під час кризи підтримує згуртованість, відданість та мотивацію співробітників за допомогою осмислення процесів та результативної комунікації.

Побажання клієнтів згодом змінюються, а відтак вони стають більш конкретними, більше вписуються в новий спосіб життя в контексті викликів сталості і вимагають оперативного втілення, але при цьому вони мають бути економічно рентабельними. Деякі з цих потреб зберігаються під час криз (наприклад, ліками під час пандемії Covid-19), тоді як інші швидко змінюються (наприклад, забезпечення масками під час пандемії Covid-19). Стійкі організації можуть швидко виявляти ці потреби та реагувати на них, але це також означає, що вони визначили та встановили правильні канали для взаємодії з клієнтами.

Цифровізація є рушійною силою кожної організації, яку слід використовувати ще більше в контексті стійкості, оскільки вона спрощує процеси і дозволяє створювати абсолютно нові мережеві структури всередині та між організаціями, і тому незамінна у кризових ситуаціях. Співпраця із зовнішніми партнерами є ресурсом, який організації можуть використовувати під час криз. У контексті стійкості важливо мати фінансову свободу дій, з одного боку, та встановлювати різні та гнучкі моделі доходів для продуктів та послуг, з іншого боку. Обидва аспекти роблять організації добре підготовленими для вирішення проблем під час кризи. Інновації забезпечують технологічний прогрес протягом усього процесу створення цінності з урахуванням змін у середовищі організації. У кризові періоди необхідні інновації, щоб швидко реагувати на мінливі потреби клієнтів і суспільства. Саме тому, щоб бути стійкими, організації мають розробляти та тестувати інноваційні процеси у некризовий час, і тільки так інновації можуть створити стабільність під час кризи.

Менеджери відіграють центральну роль розвитку стійкості. Крім іншого, вони відповідають за оптимальне використання людських ресурсів і, таким чином, за просування знань, компетенцій, почуття відповідальності та незалежності. У цьому контексті завжди має підтримуватися баланс між вимогами та заохоченнями щодо ефективного досягнення мети організації і підвищення стійкості.

Ключовим фактором у періоди кризи є забезпечення доставки товарів та послуг. З цією метою вся інформація, пов'язана з виробництвом, має бути зібрана в організації та бути доступною у будь-який час, щоб належним чином підтримувати виробничі потужності та забезпечувати доставку. Крім того, великий портфель продуктів гарантує, що окремі продукти та послуги будуть купуватись або

використовуватись навіть під час кризи. Адже стійкі стратегії дозволяють гнучко адаптувати стратегію під час кризи, щоб мати можливість адекватно вирішувати конкретні завдання, що, наприклад, символізують стратегії у сфері забезпечення ланцюжка поставок та/або у сфері лояльності клієнтів.

Управління ризиками являє собою процес, який заздалегідь виявляє ризики і зменшує їх, щоб зробити системи менш уразливими до криз, що виникають. Управління ризиками має превентивний характер і охоплює лише частину набагато ширшої концепції стійкості, оскільки переважно пов'язане із обробкою передбачуваних ризиків. У. Шафер розглядає управління стратегічними ризиками як важливий компонент стійкості, але не бачить у ньому єдиного важеля підвищення корпоративної стійкості [3]. З іншого боку, управління безперервністю бізнесу, що фокусується не стільки на превентивних аспектах, скільки на наслідках криз, передбачає активне планування і контроль, що досягається за рахунок дотримання організаційної стійкості, яку слід розуміти як цілісну програму управління із врахуванням позицій стейкхолдерів, репутації організації, бренду та діяльності зі створення цінності. Це означає, що управління ризиками та управління безперервністю бізнесу слід розглядати як взаємодоповнюючі поняття. Однак як в управлінні ризиками, так і в управлінні безперервністю бізнесу відсутнє цілісне уявлення про корпоративну стійкість, яка відображає всі етапи розвитку стійкості, включаючи стадії виходу з кризи. Нарешті, термін організаційна гнучкість використовується для опису здатності організації активно керувати змінами. Це дозволяє встановити відмінність між гнучкістю та стійкістю, яка полягає в тому, що маневреність більшою мірою орієнтована на здатність швидко змінювати напрямок, а стійкість більше пов'язана зі здатністю протистояти/виживати в умовах збоїв. Відтак гнучкість уособлює собою стратегічний аспект стійкості і включає у собі поняття швидкості реакції на організаційні зміни. Окреслене дозволяє стверджувати, що управління ризиками, управління безперервністю бізнесу та організаційна гнучкість мають певний концептуальний збіг зі стійкістю бізнес-моделі. Однак останню можна розглядати як більш цілісний підхід для менеджерів та осіб, які приймають рішення з тим, аби організація була здатна підтримувати свою ціннісну та цінову пропозиції, незважаючи на несподіване настання криз із урахуванням викликів на індивідуальному, командному, організаційному та екологічному рівнях.

Виявлення факторів, які теоретично та емпірично визначають концепцію стійкості у бізнес-контексті, є важливим кроком у розробці чіткої концепції, яку можна відрізнити від інших суміжних управлінських концепцій. Наявність високої стійкості бізнес-моделі означає, що вона значно менше схильна до впливу криз як у різних організаційних вимірах, так і з точки зору управління доходами. Стійкі організації повинні завжди стежити за внутрішніми та зовнішніми подіями, відстежувати та передбачати ризики та намагатися протистояти їм за допомогою конкретних планів. Крім того, необхідно розвивати та перевіряти навички людей та структур, щоб мати можливість справлятися з труднощами за рахунок гнучкості та стабільності.

Виявлення факторів, які теоретично та емпірично визначають концепцію стійкості у бізнес-контексті, є важливим кроком для розробки в подальшому чіткої концепції, яка буде відрізнятись від інших суміжних управлінських концепцій.

Список використаних джерел

1. Резнікова Н., Панченко В. Мінні поля міжнародної економічної політики: як країнам не втратити здатність до розвитку. Київ: Аграр Медіа Груп, 2022. 674 с.
2. Резнікова Н., Русак Д., Іващенко О. Загрози стійкості глобальних ланцюжків поставок і створення вартості з позицій міжнародної політекономії російсько-української війни і макроекономічної нестабільності. *Економіка та держава*. 2022. № 6. С. 10-15.
3. Schäffer U. Levers of organizational resilience. *Controlling & Management Review*. 2020. № 6. P. 8-19.

Годованський М.О.,
здобувач ступеня магістра
Вагнер І.М.,
к.е.н., доцент кафедри облікових технологій та оподаткування
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ІНВЕСТИВАННЯ У КОРПОРАТИВНІ ПРАВА В 2022 РОЦІ

Hodovanskyi Myron. INVESTMENT IN CORPORATE RIGHTS: SECURITY OF INVESTORS IN UKRAINE. *In Ukraine, the participation of small investors in corporate rights is complicated by the underdevelopment of the stock market and the lack of protection of property rights.*

Інвестування у корпоративні права – доволі прибутковий, хоча і ризиковий спосіб капіталовкладень. Дрібні інвестори не часто вдаються до нього, адже потрібно мати спеціальні знання, вміти аналізувати масиви фінансової інформації, корпоративну звітність, мати доступ до фондового ринку, уклавши договір з брокером тощо. В Україні участь дрібних інвесторів у корпоративних правах ускладнена нерозвиненістю фондового ринку, незахищеністю прав власності. До того ж дрібні інвестори найчастіше не прагнуть отримати контроль над підприємством, а розраховують переважно на отримання дивідендів, зростання курсової вартості акцій. За різними оцінками, в Україні налічується понад 14 млн. акціонерів. Переважна більшість з них отримала свої акції внаслідок масштабної кампанії приватизації колишньої суспільної власності.

Останнім часом в українському законодавстві започатковано низку процедур, спрямованих на пом'якшення суперечностей між дрібними акціонерами та власниками великих пакетів акцій. До таких процедур, зокрема, відносяться процедури squeeze-out і sell-out, які з'явилися під впливом Директиви №2004/25/ЄС Європейського парламенту та Ради про пропозиції поглинання та почали використовуватися з червня 2017 р.

Інститут squeeze-out – це право мажоритарного власника вимагати від інших акціонерів продати йому пакети належних їм акцій за справедливою ціною. В українському законодавстві акціонер зобов'язаний запропонувати іншим акціонерам продати йому пакети акцій, якщо він володіє:

- а) контрольним пакетом (50 % акцій та більше);
- б) значним контрольним пакетом (75 % акцій та більше) – для публічних товариств;
- в) домінуючим контрольним пакетом акцій (95 % та більше).

В останньому випадку акціонери, які отримали публічну безвідкличну вимогу про продаж акцій, зобов'язані продати свої акції (навіть, якщо вони не погоджуються з цим) [1, ст. 65, п. 4].

Найчастіше публічні безвідкличні вимоги про продаж акцій є способом концентрації власності задля убезпечення корпорацій від корпоративного шантажу (грінмейлу), до якого вдаються власники-міноритарії. Під час грінмейлу власники невеликих пакетів акцій пропонують компанії викупити акції за завищеною ціною, погрожуючи перепродажем цих акцій іншим компаніям, які можуть здійснити недружні поглинання. Процедура squeeze-out нівелює такі загрози.

Хоча означені процедури у цілому зміцнюють корпоративну безпеку, на нашу думку, вони суперечать завданням, поставленим у національних реформах. Зокрема, порушується принцип верховенства права, який передбачає рівність усіх перед законом. У випадку squeeze-out, якщо публічна безвідклична вимога надходить від власника домінуючого контрольного пакета, у дрібних акціонерів не залишається вибору – вони зобов'язані виконати її. Аналогічно у випадку sell-out вибору не залишається у власників значних пакетів акцій.

Аргументи про те, що в Україні більшість дрібних акціонерів набула акції під час приватизації колишньої суспільної власності та не може повноцінно скористатися своїми правами через невеликі розміри пакетів акцій, ми не вважаємо суттєвими. Адже порушується базова гарантія ринкової економіки – право на недоторканість приватної власності. Однак вітчизняна судова практика заперечує цю тезу. Так, Господарський суд м. Києва відхилив позов акціонерів-фізичних осіб проти компанії «ДТЕК Пауер Трейд» про визнання недійсною угоди про обов'язкову продаж своїх акцій. Суд вважає, що апелювання позивачів до ст. 41 Конституції України, яка проголошує недоторканість приватної власності, є непереконаливими, адже ця стаття стосується тільки примусової націоналізації або реприватизації без відшкодування вартості майна [2].

Слід вказати і на те, що безпосередньо механізм squeeze-out несе значні корупційні ризики типу В2В (корупція бізнес-бізнес). Так, мажоритарний акціонер може вплинути на ціну акцій шляхом залучення «правильного» оцінщика. Наприклад, «справедлива» ціна squeeze-out на Інгулецькому гірничо-збагачувальному комбінаті (2017-2018 р.) дорівнювала 2,56 грн за акцію, тоді як прибуток компанії у 2017 р. склав 2,56 грн на акцію; «справедлива» ціна squeeze-out на Північному гірничо-збагачувальному комбінаті (2017-2018 р.) дорівнювала 4,45 грн за акцію, тоді як прибуток компанії у 2017 р. склав 3,36 грн на акцію [3].

У цілому squeeze-out і sell-out створюють значні загрози для інвесторів. По-перше, унормування цих процедур відбувається в інтересах домінуючих власників, що створює штучну асиметрію у правах акціонерів, порушає принцип верховенства права, який передбачає рівність усіх перед законом. По-друге, процедури squeeze-out і sell-out перешкоджають залученню на фондовий ринок численних категорій інвесторів, що погіршує інфраструктурні можливості української економіки, негативно позначається на можливостях бізнесу залучати фінансові ресурси.

Список використаних джерел

1. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 №514-VI (зі змінами та доповненнями). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
2. Пальчевський І. ДТЕК виграв суд у міноритаріїв «Дніпроенерго» зі сквіз-ауту. Financial Club. 2018. 21 августа. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://finclub.net/news/dtek-vyigral-sud-u-minoritariiev-dneproenergo-po-skviz-autu.html>
3. Луценко І. Squeeze-out. Як не ображати маленьких. *Дзеркало тижня*. 2018. 1 червня. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://dt.ua/finances/squeeze-out-yak-ne-obrazhati-malenkih-279521_.html

*Гоголенко Ніка,
здобувач 3-го курсу освітнього ступеня «бакалавр»,
Науковий керівник: Добриніна Людмила,
к.е.н. ст. викладач кафедри ФМ та ФР
Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна*

ЛІЗИНГОВІ ПОСЛУГИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В сьогоденних умовах господарювання при зниженні рівня виробництва, низькому техніко-економічному рівні основних фондів використовують різноманітні фінансові інструменти. Одним із таких інструментів є лізинг, який передбачає оновлення виробничо-технічної бази без суттєвого відволікання фінансових ресурсів.

Взагалі лізингом вважають вид інвестиційного фінансування, де лізингова компанія (або банк) купує у постачальника обладнання, з метою передачі його клієнту в оренду на певних умовах з подальшим переходом права власності.

Відповідно до Господарського кодексу України, лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне володіння та користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.[1, ст. 292]

Згідно із законодавством України до об'єктів лізингу належить будь-яке майно, яке призначене для використання в якості основних фондів та немає жодних обмежень у вільному обігу на ринку тощо.

Виокремлюють дві групи об'єктів лізингу. До першої групи відносять рухоме майно, що представлене обладнанням промислового призначення (устаткування, верстати, енергетичне обладнання), будівельною технікою, транспортним обладнанням (повітряні, наземні та водні транспортні засоби, а також обладнання, що призначені для експлуатації (вагони, контейнери)), засобами обчислювальної техніки та ліцензіями. Друга група – нерухоме майно, яке включає в себе будівельні споруди і споруди виробничого, торгівельного та транспортного призначення.

Необхідно зазначити, що для лізингу характерний тристоронній характер взаємовідносин між основними суб'єктами лізингу, а саме лізингодавцем, лізингоодержувачем та постачальником об'єктів лізингу.

Лізингодавець – юридична особа, яка передає в користування об'єкти та право користування лізингу згідно з договором. Це можуть бути: лізингові компанії, комерційні банки, виробники обладнання (філії та підрозділи підприємств).

Лізингоодержувач – юридична особа (зайнята виробництвом певної продукції) або фізична особа (займається підприємницькою діяльністю), яка отримує в користування об'єкти лізингу за договором.

Постачальник (продавець) – юридична або фізична особа, яка виготовляє устаткування та передає власне майно, яке є об'єктом лізингу. Сюди відносять виробників машин та обладнання, торгові фірми, оптово-збутові організації та інших.

Окрім основних суб'єктів лізингу, виокремлюють ще посередників, які представляють економічні інтереси продавців та покупців об'єктів лізингу. Як приклад, можемо зазначити, що посередниками є страхові компанії та сервісні центри з обслуговування устаткування тощо.

Розглянемо сутність лізингу за допомогою його функцій:

1) Фінансова функція. Лізинг є альтернативою «купівлі-продажу» та додатковим залученням фінансових ресурсів.

2) Виробнича функція. Лізинг надає доступ до найбільш інноваційної техніки та вирішує проблему її морального старіння.

3) Функція збуту. Завдяки лізингу розширюється коло споживачів та ринки збуту.

4) Інвестиційна функція. Лізинг є особливим видом інвестування в основні засоби виробництва.

Враховуючи особливості здійснення лізингових операцій, розрізняють такі види лізингу: фінансовий та оперативний.

Основною відмінністю між фінансовим і оперативним лізингом є те, що при фінансовому лізингу об'єкт лізингу по закінченню дії договору переходить у власність лізингоодержувача, а при оперативному залишається лізингодавцю. А, отже, за термін дії договору фінансового лізингу вартість об'єкта лізингу виплачується повністю, а при оперативному лише частково. За своєю природою оперативний лізинг дуже близький до оренди. Але об'єктами оперативного лізингу можуть бути лише основні засоби, що є принциповим для лізингової діяльності загалом. [2, с. 91]

Отже, лізинг – це відносно новий та перспективний напрям господарської діяльності, що забезпечує оновлення основних засобів і розвиток виробництва. Взагалі лізинг можна вважати чи не одним ефективним інвестиційним інструментом, завдяки якому підприємство отримує додатковий прибуток без придбання необоротних активів у власність, а також знижує фінансові ризики, що пов'язані з моральним старінням та необхідністю оновлення окремих засобів виробництва тощо.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №18, №19–20, №21–22. Ст. 292.

2. Мудра І. І. Економічна суть та класифікація лізингу в Україні: теоретичний аспект. *Фінансово-економічний розвиток України в умовах євроінтеграції*. 2015. С. 90–92.

3. Амелін С. К. Сутність фінансового лізингу. *Наукові праці Науково-дослідного фінансового інституту*. 2010. №3. С. 131–139.

4. Третякова О. В., Харабара В. М., Грешко Р. І. Ринок фінансових послуг: навч. посібник. 2022. С. 79–81.

Горбач А.С.,
здобувач ступеня бакалавра,
Нечипоренко А.В.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Зміни сучасних фінансових інститутів відбуваються на тлі динамічних трансформацій у суспільстві. Нові погляди на соціальні стандарти та цінності вимагають ширшого розгляду проблеми компромісу між ринковим механізмом у фінансовій сфері та фінансовою стабільністю, зокрема у банківському секторі.

Останніми роками відбуваються досить суттєві зміни у фінансовій сфері, що визначають як кількісні параметри (розміри фінансових інститутів, перелік пропонованих фінансових операцій тощо), так і власне сам механізм фінансового посередництва. Насамперед це стосується банківського сектору, що займає особливе місце в економічному розвитку будь-якої країни. Фінансові ринки характеризуються відкритістю та прозорістю. Водночас прослідковується й протилежна тенденція – до транснаціоналізації, концентрації фінансового капіталу. Ця суперечність є рушійною силою зміни характеру та змісту конкуренції на фінансових ринках.

Важливе значення в розвитку та функціонуванні фінансового ринку займають саме банківські установи. Банки відіграють значну роль у соціально-економічному розвитку держави. А розвиток банківського сектору країни залежить зокрема від створення сприятливих умов для залучення іноземних інвесторів [1, с. 91].

Глобальна фінансова криза 2008–2009 рр. мала великий вплив на розвинені країни та на країни з економікою, що розвивається. Правила грошово-кредитного регулювання зазнали значних змін у посткризовий період. Наприклад, вимоги банківського регулювання були суттєво переглянуті та затверджено Базель III. Фундаментальні принципи економіки в таких умовах також вимагають перегляду та підтвердження практичної значущості. Це стало надзвичайно актуальним питанням для економік, що розвиваються, адже необхідним є вдосконалення традиційних інструментів монетарної політики [2, с. 94].

Саме від того, наскільки ефективно банківські установи можуть функціонувати на різних сегментах ринку банківських послуг, визначається успішність ринкових відносин, забезпечення зростання економіки, підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку та зростання добробуту населення. Стійкість банківського системи країни сприяє досягненню високих показників розвитку національної економіки та соціальної сфери, а зниження її рівня може спричинити наростання негативних кризових явищ.

Значний вплив на розвиток банківського сектору в сучасних реаліях мають глобалізаційні процеси.

Глобальні трансформації світових фінансових ринків, які деколи можуть мати навіть шоковий характер, вимагають розроблення нових підходів щодо дослідження ефективності функціонування фінансового ринку. Провідне місце у сучасній методології досліджень фінансових ринків мають зайняти інституційні засади. Зміна якісних характеристик попиту на фінансові послуги та банківські продукти обумовлює необхідність дослідження інфраструктури фінансових ринків та ролі міжнародних фінансових організацій у забезпеченні розвитку фінансового ринку, а також банківського сектору [3, с. 6].

Наявність кризових явищ останніми роками, спад виробництва та стрімкі інфляційні процеси довели, що традиційні види діяльності банківських установ не можуть сприяти забезпеченню відповідного рівня прибутковості. Всі ці чинники приводять до поглиблення як уже існуючих досить тривалий час загальних тенденцій універсалізації, консолідації, глобалізації, інтернаціоналізації та транснаціоналізації банківської діяльності, так і до появи нових специфічних тенденцій.

Універсалізація банківської діяльності означає перегляд банківськими установами концепції взаємовідносин зі своїми клієнтами, що певною мірою викликано стабілізацією ринку кредитних капіталів західних країн, розширенням його учасників, а тому й посиленням конкурентної боротьби. Універсальний характер банківської справи дедалі все більше актуалізується. Діяльність фінансових універсальних інститутів набуває все більшого поширення на світових фінансових ринках, де ключовими гравцями є фінансові конгломерати [4].

Консолідація банківського капіталу являється процесом, що охоплює всі форми прояву концентрації, а також централізації банківського капіталу. Іншими словами, це процес акумулювання банківських ресурсів, що приводить до нарощення ресурсних можливостей окремих банків або банківських груп як за рахунок внутрішніх, так й за рахунок зовнішніх джерел поповнення капіталу [5].

Інтернаціоналізація банківської діяльності характеризується стійкими фінансово-економічними зв'язками між банками різних країн світу та їх виходом за межі національних кордонів. Принципово новим етапом інтернаціоналізації стала транснаціоналізація діяльності банків, що спонукало посилення світової інтеграції через глобальні операції транснаціональних банків. Утворення й помітне зростання значення останніх у процесі консолідації банківського і промислового капіталу є нині однією із найбільш чітко визначених тенденцій у світовій економіці.

Характерною загальною тенденцією розвитку банківського сектору є інституціоналізація, тобто процес створення сприятливого середовища для здійснення банківської діяльності за допомогою економіко-правової регулювальної діяльності державних, міждержавних і міжнародних організацій. Відбуваються посилення активної участі, координація діяльності та розширення взаємодії міжнародних організацій, які займаються регулюванням, наглядом і регламентуванням банківської діяльності не лише між собою, а й з іншими міжнародними інституціями, урядами тощо [5].

Крім загальних тенденцій також слід приділити увагу специфічним, або новим тенденціям, які прослідковуються останніми роками, а саме:

– зниження присутності іноземних банків на національних ринках країн з відносним зміщенням присутності іноземних банків розвинених країн на користь країн, що розвиваються;

– реструктуризації бізнес-моделей та міжнародних стратегій ряду банківських установ;

– стрімкий технічний прогрес у засобах надання банківських послуг.

Щодо останньої вищезазначеної тенденції, то слід відмітити, що нині все більше клієнтів банку отримують доступ до фінансових послуг через персональні комп'ютери, ноутбуки, мобільні телефони, інші пристрої бездротового зв'язку через «електронні відділення», встановлені в супермаркетах, аеропортах, вокзалах, аніж особисто за допомогою банківських працівників або відділення банківських установ. Такі зміни стосуються не тільки форми взаємовідносин банку та клієнта, а й призводять до значного зниження операційних витрат банку, що дозволяє індивідуалізувати продукт та адаптувати його до вимог конкретного споживача, посилюючи конкуренцію [4].

Таким чином, можна зробити висновки, що банківський сектор активно розвивається незважаючи на негативні фактори нестабільного економічного середовища. Відбуваються процеси злиття та поглинання банківських інститутів не лише з метою міжнародної експансії, але й через збільшення фінансових установ. Стрімко розвивається надання банківських послуг за допомогою мережі Інтернет. Це є однією з помітних тенденцій світового банківського бізнесу. Подальший розвиток банківського сектору буде ґрунтуватися на базі інфраструктурних трансформацій й впровадженні фінансових інновацій, новітніх засобів комунікації та сучасних електронних технологій.

Список використаних джерел

1. Гаврилко П. П. Корпоративні відносини в банківському секторі : фінансові механізми та маркетингові стратегії : монографія. Рівне-Новий Сонч: Волин. обереги, 2016. 228 с.

2. Kuzheliev M., Zherlitsyn D., Rekunen I., Nechyporenko A., Nemsadze G. The impact of inflation targeting on macroeconomic indicators in Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2020. № 15(2). P. 94–104.

3. Онишко С. В. Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів : монографія / за заг. ред. д.е.н., професора С. В. Онишко. Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2016. 452 с.

4. Батковський В. Сучасні тенденції розвитку банківського сектора та нові виклики глобальній фінансовій стабільності. URL: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/138_3.pdf (дата звернення: 20.11.2022).

5. Сус Л. В. Сучасні тенденції розвитку світової банківської справи. *Ефективна економіка*. 2018. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6231> (дата звернення: 20.11.2022).

*Добриніна Л. В.,
к.е.н. ст. викладач кафедри ФМ та ФР
Гребенюк Т. О.,
магістр факультету фінансів та банківської справи
Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

На будь-якому етапі розвитку економіки країни важливим фактором її ефективного функціонування є фондовий ринок. Будучи частиною фінансового ринку, фондовий ринок є головним джерелом залучення капіталу та формування і використання його на розвиток економіки країни.

Фондовий ринок України має початок з отриманням нашою державою незалежності. Порівняно з фондовими ринками світу він є досить молодим та менш розвинутим. Саме тому на ринку присутня значна кількість недоліків та проблем, які потребують вирішення.

На даний час фондовий ринок України функціонує в умовах військових дій та постійних кризових явищ, що стримує розвиток та подолання проблем самого ринку. Тому стан фондового ринку на сьогоднішній день є недостатньо розвиненим, що не дає державі реалізовувати свої цілі та завдання. Через це оптимізація фондового ринку України є важливим етапом розвитку нашої держави, а саме це сприятиме стабілізації економіки, переходу до її зростання та залученню вільних коштів населення в інвестиційні процеси.

На сучасному етапі розвитку фондовий ринок України є недостатньо або ж низько ефективним, а саме: на фондовому ринку, як і в межах усієї національної економіки, існує значна потреба в інвестиційних ресурсах.

Фондовий ринок будь-якої країни характеризується обсягом та кількістю випущених акцій та облігацій підприємств. Проаналізуємо дані Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Обсяг та кількість випусків акцій та облігацій підприємств зареєстрованих Комісією протягом 2019-2021 рр.

Рік	Обсяг випуску, млн. грн.		Кількість випусків, шт.	
	Акції	Облігації	Акції	Облігації
2019	63 539,38	11 206,09	78	88
2020	32 982,8	32 949,00	71	96
2021	42 884,28	9 979,08	86	113

Джерело: складено авторами на основі [1]

З даних таблиці ми бачимо, що впродовж 2019-2021 років обсяг випуску акцій та облігацій підприємств не має чіткої тенденції. Кількість облігацій, які були випущені впродовж трьох аналізованих років має тенденцію до збільшення. В той час як кількість та обсяг випусків акцій підприємств у 2021 році зменшилась порівняно з 2019 роком.

Провівши аналіз сучасного стану фондового ринку України, можна сказати, що ринок є недостатньо ефективним та розвинутим. Є ряд основних проблем, які перешкоджають оптимізації вітчизняного фондового ринку, а саме: необґрунтованість та несвоєчасність інформації про діяльність учасників фондового ринку, недостатнє законодавче регулювання, низька ліквідність, відсутня розвинута мережа фондових бірж, досить низький рівень капіталізації, надмірна залежність від тенденцій на світових фінансових ринках, економічна та політична нестабільність в країні, недостатній рівень фінансової грамотності населення, недовіра до фондового ринку з боку населення, тиск з боку податкових органів на підприємства, наявність тіньової економіки, обмежена кількість ліквідних та інвестиційно привабливих фінансових інструментів (наприклад, більшість акцій українських емітентів є занадто ризиковими для інвесторів) та інші проблеми [2, с. 55; 3, с. 382].

Звичайно, що без вирішення наявних проблем, стабільний розвиток та ефективне функціонування фондового ринку України є неможливим. Отже, задля вирішення проблем та покращення ситуації на ринку потрібно впровадити комплекс відповідних заходів:

- вдосконалення механізмів інформаційного забезпечення учасників фондового ринку;
- створення відповідної законодавчої бази, яка регулюватиме права та обов'язки усіх учасників на фондовому ринку;
- підвищення ефективності державного нагляду та контролю за діяльністю фондового ринку;
- реалізація заходів щодо стимулювання та заохочення населення стати учасниками ринку;
- забезпечення дотримання світових стандартів фінансової звітності, зокрема щодо результатів діяльності фондових бірж;
- підвищення конкурентоспроможності фондового ринку України та інтеграції його у світові фінансові ринки;
- розширення діапазону та підвищення якості послуг, що надаються учасниками ринку;
- забезпечення достатнього рівня захисту інвесторів, які могли б вкласти свої кошти у цінні папери і таким чином покращити ситуацію на фондовому ринку тощо [2, с. 55; 3, с. 382].

Список використаних джерел

1. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційний сайт. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
2. Чепіль Ю.Б., Татарин Н.Б. Сучасний фондовий ринок України: проблеми та шляхи їх вирішення. *Реформування податкової системи: стратегічний поступ чи ручне управління?*: матеріали науково-практичного семінару. Львів, 2022, С. 53-56.
3. Татарин Н.Б., Бундз Н.Б., Кравчук А.С. Фондовий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Молодий вчений*. 2021. №3(91). С. 379-383.

Ільєнко Є.І.,
здобувач ступеня магістра,
Державний торговельно-економічний університет
Нетребчук Л.О.,
старший викладач кафедри банківської справи
Державний торговельно-економічний університет

НАПРЯМИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Важливою умовою боротьби із наслідками кризових явищ в економіці будь-якої країни та у банківській сфері зокрема, є відновлення і стимулювання кредитування та активізація кредитних вкладень у різні сфери життєдіяльності країни. Все це надзвичайно актуальним є на сьогодні та буде вкрай необхідним після війни і в нашій країні, коли постане питання відновлення соціально-економічних зв'язків. Виходячи із цього, перед менеджментом банків постає гостра необхідність організації результативної кредитної діяльності, яка полягає у розробці та реалізації ефективної кредитної політики, формуванні кредитних ресурсів, побудові раціонального кредитного процесу та моніторингу якості кредитного портфеля.

Варто розуміти, що збалансована кредитна діяльність має значний вплив на загальні показники дохідності, прибутковості, ліквідності, ризиковості банківської установи, у тому числі на нормативи, що застосовуються для забезпечення фінансової стійкості банку на ринку. При тому всі ці показники чинять вплив і на ситуацію у банківській системі в цілому, відтак можуть спровокувати рецесію фінансової галузі.

Ефективне ведення банками кредитної діяльності напряму впливає на конкурентну позицію банківської установи на ринку кредитних послуг. Саме тому, для забезпечення власних конкурентних переваг та зміцнення позиції на кредитному ринку банки прагнуть вдосконалювати свою кредитну діяльність та проводити її максимально ефективно. А розробка планів по вдосконаленню діяльності потребує якісного підґрунтя, чим є результати оцінювання. То ж спробує навести основні, на нашу думку, напрями такого оцінювання.

На думку Ж. Довгань, оцінювання ефективності кредитної діяльності банку є доволі трудомістким процесом, основою якого є визначення оптимального співвідношення дохідності кредитного портфелю та прийняттого для банку рівня кредитного ризику, рівень якого суттєво може зростати у періоди економічних криз [1].

Оцінка ефективності кредитної діяльності банку здійснюється за допомогою системи показників. Ці показники повинні бути розподілені на такі групи: показники структури та співвідношення окремих складових у кредитному портфелі, показники дохідності кредитної діяльності, показники ризиковості кредитної діяльності. Проте, на нашу думку, після формування системи показників з кожної групи, варто сформулювати інтегральний показник, який би об'єднував всі ці напрями або побудувати своєрідну матрицю співвідношень між ними. Оскільки, наприклад,

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

частка кредитів корпоративним клієнтам у 70% для одного банку буде оптимальною (зважаючи на його бізнес-модель, розмір регулятивного капіталу, структуру ресурсної бази), а для іншого може бути вкрай небезпечною і небажаною.

Тому, для загального розуміння ефективності проведення кредитної діяльності, насамперед необхідно розглянути основні фінансові показники діяльності банку, їх тенденції. Оскільки кредитна діяльність інтегрована у процеси діяльності банку, а не є відокремленим явищем. І тому на неї впливають загальні тенденційні моменти функціонування банку. Якщо ми спостерігаємо зростаючу тенденцію активів банку, варто перейти до детального аналізу їх структури та порівняти темпи приросту (саме приросту, а не росту) загального обсягу активів і окремих статей активів, в тому числі і відносно кредитної заборгованості. Якщо у банку вагому частку складають кредити клієнтам, це насамперед повідомляє про широкий рівень розвитку корпоративного та роздрібного бізнесу, високий рівень довіри до банківської установи та відновлення клієнтопотоків.

Наступним кроком для аналізу кредитної діяльності банку є більш детальний розгляд статті кредити клієнтам для детального розуміння за рахунок чого відбувається збільшення кредитного портфеля. І тут важливо оцінити обсяги надання нових кредитів, а не просто динаміку залишків кредитної заборгованості, оскільки поява нових кредитів свідчить про активність банку на кредитному ринку, а не використання попередніх здобутків. Доцільно також проаналізувати і механізм надання нових кредитів - виключно через відділення банку та/або точки продажів чи за допомогою впровадження нових програм кредитування, кредитних карток та розстрочок у мобільному додатку, через кредитних агентів тощо.

В подальшому слід провести аналіз кредитного портфелю у розрізі галузей економіки, оскільки саме він показує залежність банку від стану окремих галузей та визначає його перспективи. Кредитування таких інфраструктур, як виробництво, гірничодобувна промисловість, сільське господарство, торгівля є першочерговим з огляду на те, що ці галузі дають найбільший мультиплікативний ефект в економіці, створюючи робочі місця в супутніх галузях. Доцільно також визначити, чи є банк учасником державних програм, наприклад, «Доступні кредити 5-7-9%», що передбачає фінансову допомогу шляхом здешевлення кредитів, і говорить про довіру держави до банку.

Важливою складовою при здійсненні оцінки ефективності кредитної діяльності є здійснення аналізу кредитів за кредитною якістю. Сюди насамперед ми відносимо кредити із високим, стандартним та нижче стандартного рейтингу та знецінені кредити. У більшості банків сьогодні управління якістю кредитного портфелю відбувається за рахунок використання системи внутрішніх кредитних рейтингів позичальників. Такий процес впливає на цілеспрямоване управління відповідними ризиками та порівняння кредитних ризиків за всіма напрямками діяльності, географічними регіонами та продуктами. Система рейтингів ґрунтується на різних видах фінансового аналізу, та в поєднанні з обробленою ринковою інформацією вони являють собою основу для оцінки ризику контрагента. Всі внутрішні рейтинги ризиків формуються спеціально для різних категорій і

створюються згідно з рейтинговою політикою банку. Відповідні рейтинги ризиків регулярно аналізуються та оновлюються.

Наступним не менш важливим показником, що відіграє важливу роль у процесі здійснення аналізу ефективності кредитної діяльності банку є NPL, тобто непрацюючі кредити. Саме його високий рівень став причиною банкрутств багатьох банків. Тому оцінювання частки кредитів NPL в цілому, та в розрізі окремих груп клієнтів, галузей дає базу для розробки методів управління кредитним процесом, виділення в кредитній політиці банку пріоритетних галузей чи клієнтів.

Подальшим етапом оцінювання ефективності кредитної діяльності банку є проведення аналізу доходів та витрат банку, пов'язаних з кредитною діяльністю, оцінка прибутковості кредитної діяльності банку. Однак, якщо з доходами більш-менш все прозоро, то відносно витрат такий аналіз провести досить важко, з огляду на те, що потрібно мати дані управлінської звітності, які б містили розподіл витрат банку саме на кредитну діяльність, а не загальні обсяги витрат банку, які можуть бути і не пов'язані з кредитною сферою. А отже використання узагальнюючих даних по витратам призведе до хибних висновків щодо прибутковості та ефективності кредитної діяльності банку.

В підсумку, на основі проведених досліджень, можна сформулювати висновки, які дадуть можливість коригувати кредитну діяльність банку, впливати на структуру кредитного портфеля та проводити більш поглиблену оцінку ефективності кредитної діяльності для формування стратегії банку. Реалізація стратегічних цілей кредитної політики не може бути до кінця реалізована без забезпечення якості кредитного портфеля та управління кредитним ризиком.

Список використаних джерел

1. Довгань Ж. Особливості управління кредитною діяльністю банківських установ у сучасних умовах. *Світ фінансів*. 2015. № 4. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/902>.

Карпенко О.О.
здобувач ступеня бакалавр
Полях С.С.
к.е.н., доцент кафедри економіки
Черкаський державний бізнес-коледж
м. Черкаси, Україна

СТАН БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день банківський сектор України перебуває у складному становищі, в зв'язку із значними перепонами, таких як: наслідки COVID-19, військове вторгнення, значні пошкодження інфраструктури, та ін..

Перші місяці війни були надзвичайно складними для економіки. Багато підприємств зупинилися або суттєво скоротили своє виробництво, а деякі великі підприємства були знищені фізично. У результаті всіх вище перелічених факторів інвестиції в економіку зменшилися, нові проекти були призупинені або зовсім залишені без розгляду.

Говорячи про сучасний стан банківської системи України, необхідно відзначити, що політична та військова нестабільність, значна інфляція та загальна економічна дестабілізація негативно вплинули на банківський сектор та показники діяльності банків, що працюють на території України. Також важливим фактором, що характеризує сучасний стан банківської системи, є активне втручання НБУ у функціонування банківської системи.

Динаміка зміни кількості банків за останній період дає зрозуміти, що останні роки кількість банків суттєво зменшилась. До прикладу у 2012 році кількість банків сягала 176, а в 2022 році кількість банків скоротилась до 67.

Динаміка зміни активів банківських установ як за період війни так і довоєнний представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння активів українських комерційних банків з 2021 по 2022 рр. (млн. грн)

	Активи (усього)	Активи в ін. вал. (млн. дол.)	Надані кредити	Кредити суб'єктам господарюваня	Кредити фізичним особам	Резерви
1.01.2021	1822814	585349	963664	752503	199556	375459
1.01.2022	2053928	583717	1065347	795513	242633	278774
1.04.2022	1970145	554369	1070449	793002	250416	287121
1.11.2022	2227207	720491	1081057	827462	227142	378583

Джерело: [1]

За перші три місяці війни можна відмити такі зміни:

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

- активи комерційних банків зменшилися на 4,08%, що становить 83 783 млн. грн;
- активи в іноземній валюті зменшилися на 5,03%, що становило 29 348 млн. грн;
- сума наданих кредитів дещо зросла – 0,48%, на 5 102 млн. грн;
- кредити суб'єктам господарювання зменшилися на 0,32%, що становило 2 511 млн. грн;
- кредити фізичним особам навпаки зросли на 3,21%, що становило 7 783 млн. грн;
- резерви під активні операції банків зросли на 2,99%, на 8 347 млн. грн.

Необхідно відмітити, що станом на 01 листопада 2022 року ситуація дещо змінилась і основна частина показників зросла, такі як: активи – на 13,05%, активи в іноземній валюті – на 29,97%, надані кредити – на 0,99%, кредити суб'єктам господарювання – на 4,35%, резерви під активні операції банків – на 31,85%. А ось кредити фізичним особам навпаки значно зменшилися на 9,29%.

Крім того необхідно відмітити, що у січні – вересні 2022 року платоспроможні банки отримали 7.4 млрд грн чистого прибутку порівняно з 51.4 млрд грн прибутку за відповідний період минулого року. Рентабельність капіталу сектору за 9 місяців 2022 року становила 4.3% порівняно з 32.1% рік тому. Така динаміка значною мірою зумовлена зростанням відрахувань у резерви під понесені та очікувані збитки внаслідок війни [2]

Отже не зважаючи на нижчі, внаслідок воєнних дій темпи зростання операційних доходів банківський сектор залишається операційно прибутковим.

Операційний результат банків залишався позитивним: чистий операційний прибуток до відрахувань у резерви зріс за 9 місяців на 78% р/р. Зокрема, за підсумками III кварталу чистий операційний прибуток до відрахувань у резерви становив 56.5 млрд грн порівняно з 25.7 млрд грн у III кварталі 2021 року.

Але потрібно усвідомлювати, що глибока криза, яка спричинена війною буде мати далекосяжні наслідки, які можуть затягнутися на декілька років.

Отже до найбільш гострих проблем сучасної банківської системи слід віднести наступні:

- девальвація національної грошової одиниці;
- подорожчання кредитних ресурсів в Україні;
- погіршення якості кредитного портфеля банків;
- низький рівень ризик менеджменту банків.
- значна сума державного та корпоративного боргів.

Уряд вжив низку заходів, щоб підтримати економіку. Зокрема, знижено податки, надано фінансову підтримку вимушеним переселенцям, підприємствам та їх працівникам. Національний банк зафіксував курс гривні, щоб запобігти паніці та втримати інфляцію під контролем, а також забезпечив стабільну роботу банків і системи безготівкових розрахунків.

Також Національним банком України прийняті такі антикризові рішення, які базуються на трьох ключових принципах:

- захист інтересів клієнтів банку, особливо вкладників. Вони повинні підтримувати доступ до власних і кредитних коштів, платежів і переказів;
- підтримання діяльності банків та їх ліквідності. Негативний тимчасовий вплив бойових дій на діяльність банків не повинен призводити до визнання найбільш постраждалих з них неплатоспроможними. За необхідності такі фінустанови встигнуть відновити фінансову стабільність після закінчення воєнного стану;
- чесне відображення реального фінансового стану банків. Якими б не були наслідки війни, їх не можна приховати «прикрашаючими» рахунками. Важливо бачити реальну картину. Без цього буде важко реалізувати ефективний план відновлення банківської системи після війни [4].

Ці заходи пом'якшили негативний вплив війни. Втім, вони не могли врятувати економіку від стрімкого падіння.

Комерційні банки як і уряд пішли в своїй діяльності на зустріч своїм клієнтам. Хоча спочатку деякі фінустанови заблокували людям кредитні ліміти, але потім більшість із них все ж прийняли рішення відновити можливість користування кредитними грошима. Дуже важливим рішенням було запровадження кредитних канікул, які деякі банки запровадили на найближчі місяці. Вони передбачають відсутність обов'язкових платежів, які громадяни зазвичай мають вносити щомісяця, а також скасують відсотки за користування кредитним лімітом. Крім того, є можливість зняття кредиту без комісії, яка раніше становила значний відсоток. А деякі найбільші банки ввели пільги і для торговельних підприємств, скасувавши комісії за прийом безготівкових платежів. Таким чином, банки закликали бізнес на час воєнного стану зробити пріоритетом безготівкову оплату товарів банківськими картками. [5].

Отже, для вирішення актуальних проблем банківського сектору та нормалізації його функціонування необхідно застосувати систему заходів, спрямованих на загальноекономічну стабілізацію, повернення довіри до банківського сектору та підвищення ефективності діяльності НБУ у сфері контролю та регулювання банківської системи.

Список використаних джерел

1. Активи банків України (2008-2022 роки) URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active/> (дата звернення: 25.11.2022)
2. Фінансовий результат банківського сектору за 9 місяців 2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pributok-bankivskogo-sektoru-za-9-misyatsiv-2022-roku-stanoviv-74-mlrd-grn> (дата звернення: 25.11.2022)
3. 3.Дернова І.А. Статистичне оцінювання рівня боргового навантаження національної економіки. Молодий вчений - № 2 (29) - 2016 р. – С. 37-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_2_12 (дата звернення: 21.11.2022)
4. Дашова П. Фінансова оборона країни. Як працює банківська система під час війни. Інтернет-видання «Економічна правда». 2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684104/> (дата звернення: 21.11.2022).
5. Жирій К. Як банки допомагають вистояти економіці та громадянам у часи війни. Інформаційне агентство «УНІАН». 2022 р. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/yak-banki-dopomagayut-vistoyati-ekonomici-ta-gromadyanam-u-chasi-viyni-novini-ukrajina-11753254.html> (дата звернення: 26.11.2022)

РИЗИКИ ЕКОНОМІЧНИХ ГРАВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Для багатьох компаній, які вже мають справу з уповільненням, спричиненим COVID-19, вплив війни на безперервність бізнесу може бути особливо руйнівним. Війна в Україні виявила новий рівень економічної невизначеності, оскільки і росія, і Україна є важливими світовими постачальниками. Вторгнення РФ в Україну має жахливі наслідки, включаючи гуманітарну кризу та різкі потрясіння у повсякденному житті. Економічні наслідки різкі по всьому світу, зокрема через санкції та порушення фізичних ланцюгів постачання.

Керівники відділів фінансів і ризик менеджменту унікально підходять до питання донесення цих важливих проблем, їх аналізу та втілення ідей їх вирішення у тяжкі часи. Їх новими пріоритетами є: посилення сценарного планування, дослідження нових і очікуваних ризиків, скорочення витрат і планування відчуження інвестицій, якщо це необхідно. Це допомагає зосередитися суб'єктам господарювання на шляху зростання посеред невизначеності. Відомо, що, і РФ, і Україна є важливими постачальниками товарів й сировини, ціни на багато з яких різко зросли після початку війни. Обидні країни є значними експортерами сільськогосподарської продукції, яка є критично важливою для компаній, що займаються виробництвом продуктів харчування.

Наприклад, Україна імпортує близько 30% пшениці, 35% ячменю, 75% соняшникової олії та 17% кукурудзи. Україна є ключовим джерелом сировини для напівпровідникової промисловості, з приблизно половиною світових поставок газу неону та 40% поставок газу криптону [3]. Напівпровідникові мікросхеми, постачанням яких також займається наша держава, є важливими вхідними матеріалами для багатьох продуктів і послуг, зокрема побутової техніки, смартфонів, ноутбуків, принтерів, комп'ютерів, автомобілів, літаків та медичних пристроїв тощо [2]. РФ є енергетичною державою, яка є третім у світі виробником нафти та найбільшим експортером газу. Ціни на нафту та газ різко зросли через занепокоєння щодо російського постачання. Хоча вони впали після свого піку в березні 2022 року, вони все ще високі порівняно з історичними рівнями [2].

Важливо розуміти, що це означає для прибутковості. Вплив на прибутковість буде різним залежно від галузі та ринку. Такі сектори, як автомобільний, промисловий і харчовий, можуть зазнати значного удару, особливо в Європі, де найбільша залежність від російської нафти і газу. Тиск на ціни та заробітну плату через ці кризові пропозиції матиме хвилюючий вплив на інші галузі в усьому світі. Також, неможливо обійти стороною питання інфляції у світі. Нинішню кризу можна порівняти зі стагфляційними кризами 1970-х років (рис. 1). Однак вплив стрибків

цін на нафту з часом став менш серйозним, і за консенсусними оцінками інфляція не досягне двозначного рівня в наступному році [6].

Таблиця 1

Цінові кризи та інфляція в Європі

Кризи та війни	Підвищення цін на енергоносії	Інфляція (за рік до)	Інфляція (за рік після)	Різниця
Українська криза (2022)	70%-100%	2,60%	4,6%-6,6% !	+2/+4 !
Нафтова криза (1973)	470%	7,90%	12,20%	+ 4,3
Ірано-Іранська війна (1979)	150%	10,30%	11,70%	+ 1,4
Війна в Перській затоці (1991)	11%	4,40%	4,70%	+ 0,3
Арабська весна (2010)	12%	1,70%	2,80%	+ 1,1

! - припущення

Джерело: складено автором на основі [6]

Війна в Україні також, ймовірно, загальмує зростання світового валового внутрішнього продукту. За оцінками Організації економічного співробітництва та розвитку, глобальне економічне зростання цього року буде більш ніж на 1% нижче прогнозованого до конфлікту [5].

Варто зазначити, що міжнародні інституції та інвестиційні банки дійшли згоди щодо того, що ми уникнемо рецесії у 2022 році. Однак довгострокові перешкоди зростають. Очікується, що монетарна політика буде жорсткішою. Деякі аналітики вказують на ризик рецесії наступного року [4]. На цьому тлі невизначеності головні фінансові директори і керівники відділів управління ризиками повинні оцінити вразливі місця своїх компаній та скоротити витрати, орієнтуючись на нові джерела зростання.

У непередбачуваних ситуаціях необхідна зосередженість. Хоча кожна організація має власні пріоритети, рекомендується звернути увагу на такі сфери в короткостроковій перспективі:

- розширення та прискорити планування сценаріїв;
- оцінка та мінімізація операційних ризиків;
- запровадження ефективних заходів контролю витрат;
- оцінка та реалізація рішень про відчуження.

Тобто, компанії мають створити міжфункціональну команду, щоб переконатися, що моделі контролю та впливу на ризики включають як внутрішні, так і зовнішні фактори. Під час управління ризиками варто використовувати інтелектуальну автоматизацію та машинне навчання, щоб прискорити цикл планування та прийняття рішень. Сценарії оптимізації управління ризиками мають охоплювати усе підприємство, об'єднуючи попит клієнтів, фінанси, планування робочої сили та планування поставок в єдину модель [1].

Області моделювання залежать від галузі та ринку, але можуть включати:

- операційні впливи, такі як закриття у постраждалих районах;
- зміни попиту споживачів через підвищення цін або зниження довіри споживачів;

- зростання цін на енергію, сировину та інші ресурси;
- порушення ланцюга поставок;
- планування робочої сили, яке включає дефіцит кадрів і рішення працювати віддалено.

Іноземні компанії, які здійснюють операції в РФ чи Україні, зазнають можливих прямих чи непрямих фінансових втрат через фізичні пошкодження, проблеми з логістикою, експропріацію чи заморожування активів. У свою чергу, нестабільність є зручним прикриттям як для традиційних, так і для нових атак. Виникаючі загрози можуть вплинути на компанії прямо чи опосередковано, наприклад, у разі атаки на критичну національну інфраструктуру.

Підприємствам варто розглянути можливість налаштування засобів контролю нових загроз на основі аналізу кіберрозвідки. Прогалини в системі кібербезпеки можуть збільшити ризики діяльності будь-якого підприємства. Сюди ж можна додати ризик фінансових злочинів. Санкції та торгові обмеження наражають компанії на ризики комплаєнсу. Можуть з'явитися нові спроби обману. Хоча цей тип ризику особливо актуальний для фінансових установ, іншим галузям слід також на нього звернути увагу.

Задля вирішення питання екологічного, соціального та управлінського ризику варто звернути увагу на наступне. У деяких галузях високі ціни на енергоносії та занепокоєння безпекою можуть призвести до поступової відмови від викопного палива. Компанії могли б заохотити політиків прискорити перехід до більш чистих джерел енергії, таких як відновлювані джерела енергії. Це може вплинути на короткостроковий результат діяльності підприємства, а також на довгостроковий план сталого розвитку компанії.

Криза, в першу чергу, впливає на перспективи бізнесу через інфляційний тиск. Таким чином, потрібно уважно стежити за структурою витрат. Для цього варто регулярно проводити інвентаризацію загальних витрат; скорочувати загальні витрати; відстрочувати або розподіляти дискреційні витрати на довший період; шукати можливості аутсорсингу тощо.

За результатами ідентифікації та оцінки фінансових ризиків на окремих підприємствах визначаються методи їх управління. У реальних умовах можна використовувати різні методи мінімізації ризику. Серед найбільш актуальних та часто застосовуваних виділяють такі: метод ухилення від ризиків; метод прийняття ризиків; метод запобігання збиткам; страхування; самострахування.

Будь-яка війна, якою б локалізованою вона не була, може стати сніжним комом та перерости в тривалу конфліктну ситуацію, яка залучає кілька країн і ставить під загрозу багаторічний мир, розвиток і зростання підприємництва. Саме тому кожна компанія має, наразі, як ніколи забезпечити собі ефективну систему управління ризиками.

Список використаних джерел

1. Проект Плану відновлення України. Нац. рада з відновлення України від наслідків війни, 2022. 86 с.

URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/audit-of-war-damage.pdf> (дата звернення: 09.11.2022).

2. Світові втрати від вторгнення в Україну.

URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/12/683840/> (дата звернення: 10.11.2022).

3. Харчова промисловість під час війни.

URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/kharchova-promislovist-apetit-khoroshij-ale-je-nad-chim-pratsjuvati.html> (дата звернення: 08.11.2022).

4. Accenture Research analysis based on Morgan Stanley, Barclays, Goldman Sachs, BNP Paribas, Credit Suisse and J.P. Morgan. GDP & Inflation Outlooks.

5. OECD Economic Outlook. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/4181d61b-en/index.html?itemId=/content/publication/4181d61b-en> (дата звернення: 09.11.2022).

6. Today's inflation and the Great Inflation of the 1970s: Similarities and Differences. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/todays-inflation-and-great-inflation-1970s-similarities-and-differences> (дата звернення: 07.11.2022).

Кольфман В.Ю.,
здобувач ступеня бакалавр,
Нечипоренко А.В.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНЕ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Страховання життя має значний вплив на економіку, адже, з одного боку, є важливим індикатором загального економічного розвитку країни, а з іншого – слугує ефективним інструментом задля забезпечення її зростання. Це пов'язано передусім зі значенням галузі в реалізації пенсійних гарантій населення та накопичень громадян, незалежно від системи державного пенсійного та соціального страхування, необхідних засобів для існування в похилому віці або на випадок непередбаченого звільнення з роботи.

Саме страхування життя дозволяє гарантувати щоденний захист людини. Нині український ринок страхування життя гідно проходить випробовування війною. Під час дії воєнного стану компанії зі страхування життя накопичують ліквідність, водночас інвестуючи у військові облігації. Але нестабільна соціально-економічна ситуація та своєрідність культурно-історичних традицій українського суспільства також є основними перешкодами для його розвитку. Створення сприятливих умов для ринку страхування життя в Україні є надзвичайно актуальним питанням, яке потребує як ретельного вивчення, так і послідовних дій з боку держави, страхових організацій і суспільства в цілому. Наразі велику частку інвестиційного портфеля страховиків формують банківські вклади та інвестиції в ОВДП, частка доходу яких за квартал зросла. Life-страховики нарощують обсяги вкладень у державні цінні папери, надходження яких зараз формують основу інвестиційного доходу [1].

Інвестиційне страхування життя – це фінансовий інструмент, який поєднує в собі одночасно і страховий захист, і можливість примножити свої накопичення за допомогою інвестицій. Компанії можуть допомогти створити накопичення для реалізації планів або в якості фінансового резерву заробити інвестиційний дохід на свої заощадження [2]

Перспективи розвитку інвестиційного страхування життя є великими. Це надзвичайно популярний напрям у Європі, який, слід зазначити, порівняно недавно лише сформувався, і зараз набирає обертів. В Україні такий вид страхування теж матиме успіх. Питання полягає не в тому, чи потрібне інвестиційне страхування чи ні, а треба воно зараз або ж можливо трохи пізніше. Україна дуже швидко імплементує позитивний європейський досвід. Однак помилкою України є те, що в країні часто намагаються запровадити деякі стандарти Європейського Союзу, які в розвиненому правовому та економічному полі мають сенс, але в нинішніх реаліях поки що зовсім не застосовуються.

Соціально-економічні перетворення в Україні зумовили прискорений розвиток різноманітних фінансових послуг. Але на сучасному етапі Україна все ще відстає від економічно розвинутих країн практично за всіма показниками, що стосуються ринку фінансових послуг і страхових послуг. Страховий ринок може акумулювати значні обсяги тимчасово вільного капіталу та має ефективний механізм його функціонування, що має велике значення для конкурентоспроможності національної економіки [3, с.366].

Якщо повернутися до інвестиційного страхування, то воно в Україні є дещо поспішним. На це є декілька причин. Так, якщо порівнювати з Європою, то там інвестиційне страхування почало розвиватися у 90-ті роки минулого століття, коли ринок капіталу вже сформувався та перебував на високому рівні. В Україні сьогодні ринок знаходиться в доволі складній ситуації. Інший бар'єр – це сприйняття клієнта. Він ще не звик до порівняно простого страхування життя, зрозуміти, що це таке, а йому вже пропонують такий складний продукт, як інвестиційне страхування. Є й третє – незахищеність клієнта. В інвестиційному страхуванні не можна буде так обмежити свободу дій страхових компаній у питаннях капіталовкладення, як це зроблено сьогодні у класичному страхуванні життя. Інвестиційному страхуванню потрібен набагато більший спектр для інвестицій, при якому, відповідно, можливості компаній, які бажають обдурити клієнта, стануть ширшими.

Розвиток ринку інвестиційного страхування життя безпосередньо пов'язаний з рівнем стабільності та добробуту економічної системи. Підгалузь страхування життя в Україні потребує реформування, враховуючи її нинішній статус, соціальну цінність та потужний інвестиційний потенціал. Співпраця страхових компаній та державних органів має стати тенденцією розвитку. Доступність медичних і персональних даних автоматизує страхування та покращить управління ризиками. Накопичення великих баз даних, у тому числі медичних, які будуть необхідні для андеррайтингу та зниження ризиків, є важливою сферою для розвитку. Страховики вважають, що саме максимальне використання великих обсягів даних стане основною конкурентною перевагою та дозволить збільшити частку ринку для компаній зі страхування життя.

Для подальшого розвитку інвестиційного страхування життя в Україні необхідно, щоб усі фінансові сектори економіки працювали в тандемі. Страхування є важливою частиною будь-якої глобальної економіки, оскільки «життя» виконує не лише фінансову функцію. Сукупні продукти часто містять варіанти, пов'язані як з медичними, так і з пенсійними виплатами. Тобто, страхові компанії беруть на себе захист населення, тим самим зменшуючи тиск на державний бюджет за рахунок зменшення витрат на соціальне забезпечення. Таким чином, перш за все, необхідно відновити довіру до страхової галузі як інституту соціально-економічного захисту, інформуючи населення про страховий ринок і державний контроль, а також підвищити обізнаність щодо необхідності страхування.

Список використаних джерел

1. Рейтинг компаній страхування життя. URL: <https://forinsurer.com/ratings/life> (дата звернення: 22.11.2022)

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

2. Інвестиційне страхування життя. URL: <https://arx.com.ua/produkty/invest-insurance> (дата звернення: 22.11.2022).

3. Kuzheliev M.O., Sokyrko O.S. Insurance services market development: international experience and Ukrainian realia. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 9. С. 365–371.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Повномасштабна війна значним чином вплинула на економіку держави, регіону та світу. За прогностичними оцінками владних інституцій та міжнародних фінансових організацій реальний валовий внутрішній продукт (далі ВВП) скоротиться близько на третину. Активні бойові дії обумовили безпрецедентні обсяги міграції населення закордон, наразі близько 6 млн українців є вимушеними біженцями у європейських та інших зарубіжних країнах. Мільйони громадян є вимушеними тимчасово переміщеними особами в межах країни. Знищена інфраструктура, проблеми з логістикою та шоки пропозиції на ринку позначились на динаміці та композиційній структурі доходів державного і місцевих бюджетів. Частка податкових надходжень у загальному обсязі доходів Зведеного бюджету України за 9 місяців 2022 року становить 65,54%, другим за фіскальною значимістю складником доходів є гранти від ЄС, зарубіжних країн, міжнародних фінансових інституцій – 22,27%. Варто наголосити, що у довоєнний період частка податкових надходжень у структурі бюджетних доходів перевищувала позначку 80%, а питома вага грантів коливалась в останнє десятиліття від 0,08% до максимального рівня у 1,2% в 2014 році, коли розпочалась гібридна агресія. Незважаючи на безпрецедентний обсяг наданих грантів і пільгових кредитів країна має фінансувати сектор безпеки і оборони за рахунок власних надходжень, передусім податкових. Тому державі слід модифікувати підходи до реалізації податкової політики в умовах війни, балансувати між фіскальними цілями та підтримуючи сприятливе середовище для ведення підприємницької діяльності. Крім того, потрібно впроваджувати поетапні кроки податкової адаптації до норм і правил Європейського Союзу, адже Україна набула статусу кандидата на членство в ЄС.

Одними з найбільш нейтральних до економічного зростання є податки на споживання, які мають домінуюче значення у формуванні доходної частини Державного бюджету України. Варто приділити увагу державним інституціям питанням покращання адміністрування даних податків, забезпечити прогнозованість та стабільність податкового середовища для суб'єктів господарювання, які є платниками податку на додану вартість (далі ПДВ), акцизу та мита. Наразі владні інституції мають зосередити свою увагу на дотриманні і виконанні положень законодавства щодо відшкодування ПДВ, адже в умовах скорочення економічної активності та звуження можливостей експорту підприємства-експортери значним чином потребують оборотних коштів. Гарантуючи виконання своїх зобов'язань держава сприяє підвищенню довіри платників до податкової системи, що є важливим ендогенним фактором сталого економічного розвитку в майбутньому.

На початку повномасштабної російської агресії, а саме з 17 березня 2022 р. влада цілком виправдано запровадила понижену ставку ПДВ для пального з метою стримування росту цін у період різкого, шокового зростання вартості нафтопродуктів на світових ринках [1]. Також було скасовано акциз, проте з 30 вересня 2022 р. його повернули із зниженою ставкою у порівнянні з довоєнним періодом. Використовуючи даний інструмент фіскального регулювання здійснюється безпосередній вплив на індекс споживчих цін, а саме його уповільнення, адже логістика присутня в ціні переважної більшості товарів. Крім того, застосування пониженої ставки податків (ПДВ і акцизу) дозволяє підтримати купівельну спроможність домогосподарств, що вкрай важливо за умов різких суспільних потрясінь, зростаючого безробіття та економічної невизначеності. На початковому етапі війни у 2022 році було запроваджено пільговий податковий режим для ввезення на митну територію держави автотранспортних засобів. Основною причиною ініціювання та запровадження таких новацій стало пошкодження та знищення автівок населення внаслідок бойових дій та дефіцит автотранспорту для потреб Збройних Сил України, та інших військових угруповань, які приймають участь у бойових діях. Певним чином, задовольнивши першочергові потреби (у період квітня-червня 2022 р. було завезено близько 240 тис авто) податкові пільги по сплаті ПДВ, мита та акцизу було скасовано. Внаслідок російських масованих обстрілів критичної інфраструктури, передусім об'єктів енергетики держава відреагувала фіскальним інструментарієм – звільнивши від сплати ПДВ та ввізного мита імпорт електричних генераторів, трансформаторів, акумуляторів та обігрівачів. Такий захід спрямований на підтримку підприємств, домогосподарств для проходження опалювального сезону та протидії можливому блекауту і зупинці економічної активності. Лише з 1 по 21 листопада 2022 р. в Україну імпортовано понад 136 тисяч генераторів, що говорить про масовий попит на таку продукцію з боку суспільства. Збільшення кількості ракетних обстрілів обумовлює подальше зростання попиту на електричні генератори. Таким чином, можна дійти висновку, що одним з ключових принципів при формуванні та реалізації податкової політики держави є принцип адаптивності. Держава, виходячи з суспільних потреб, незважаючи на значні фіскальні потреби бюджету надає податкові пільги для товарів масового вжитку, які критично необхідні для нормальної повсякденної діяльності. Безумовно, що всі податкові пільги є таргетованими і мають обмежений часовий діапазон дії, проте саме такий підхід забезпечує ефективність їх застосування.

Враховуючи екстраординарні умови та реалії ринку підакцизних товарів державі доцільно було б «заморозити» планові підвищення ставок акцизного податку з наступного бюджетного року. Зокрема йдеться про рівень акцизного оподаткування сигарет, ТВЕНів та інших модифікацій тютюнових виробів. Ще до повномасштабного російського вторгнення спостерігалось галопуюче збільшення тіньового сегменту даного виду підакцизної продукції. Експерти інституту Growford зауважили, що середньозважена частка нелегального обігу тютюнових виробів в Україні за останні 5 років зросла у 6 разів, а втрати вітчизняної бюджетної системи лише у 2021 р. склали 13 млрд грн [2]. У 2022 р. питома вага нелегального ринку

тютюнових виробів продовжувала зростати, і за даними аналітичної агенції KANTAR у серпні 2022 р. складає 21,9%. Прогнозна оцінка втрат податкових надходжень у 2022 р. складає 22–24 млрд грн. В умовах зниження купівельної спроможності населення важливо не допустити ще більшого збільшення частки нелегального обігу тютюнових виробів, що є системним викликом для фіскальних інституцій. Крім того, держава має активізувати діяльність у сфері протидії правопорушенням у сфері ухилення від сплати ПДВ та акцизного податку. Емпіричний досвід акцизного оподаткування у ЄС свідчить, що збільшення ставок акцизного податку знижує цінову доступність сигарет для споживачів, які вимушені шукати дешевшу продукцію на ринку, яка в більшості випадків є незаконною. В умовах воєнного стану важливим є підвищення обґрунтованості податкової політики, забезпечення її послідовності. Недоліки розробки податкової політики миттєво позначаються на стрімкому зростанні частки та обсягів нелегальної торгівлі тютюновими виробами. Наслідки якої можна подолати лише в середньо- і довгостроковому періоді. Адже заходи протидії нелегальному обігу потребують належної координації, суттєвих державних фінансових ресурсів і часових затрат контролюючих органів.

Натомість, можливим є збільшення фіскальної значимості акцизного податку, розширивши базу оподаткування ним. До підакцизних товарів за прикладом багатьох країн ОЕСР, зокрема ЄС можна включити солодкі безалкогольні напої – газовані води, енергетики, холодний чай тощо. За висновками Всесвітньої організації здоров'я споживання напоїв, з високим вмістом цукру є шкідливим для здоров'я людини, тому раціонально, використовуючи фіскальний інструментарій обмежити споживання даних виробів, особливо неповнолітніми. Ще класик економічної теорії А. Сміт зауважував, що цукор є одним з товарів масового вжитку, і одночасно не товаром першої необхідності, тому являє собою гарний приклад об'єкту оподаткування акцизним податком. Фіскальний потенціал податку за різними моделями, в залежності від розміру ставки податку знаходиться в межах 2–4 млрд грн на рік, які можуть використовуватись на нагальні потреби держави в сучасних умовах.

Спираючись на європейські тренди удосконалення податкової політики можемо спостерігати поступове зниження ставок податку на доходи фізичних осіб та корпоративного податку, застосування податкових преференцій у цій царині задля посилення конкурентних переваг для залучення робочої сили і капіталу як основних чинників забезпечення економічного зростання [3]. В Україні також присутні змістовні дискусії щодо трансформації податку на прибуток на податок на виведений капітал, і зниження рівня податкового навантаження на оплату праці. В умовах війни кардинальні зміни податкової системи чи послаблення податкового навантаження є сумнівними кроками в контексті підтримки обороноздатності держави та макроекономічної стабільності. Водночас, доцільно розробляти різні сценарії податкової реформи для її імплементації у поствоєнний період. І основний акцент реформи має бути зосереджений на створенні сприятливих умов для залучення капіталу, зокрема іноземного для післявоєнної відбудови України і підтримки високого рівня зайнятості. Фіскальними компенсаторами послаблень в

оподаткуванні капіталу та оплати праці є модифікація механізму екологічного оподаткування. Враховуючи досвід розвинутих країн світу, у тому числі ЄС важливо удосконалити положення вітчизняного законодавства у сфері екологічного податку. Екологічні податки є класичними прикладами категорії податків на споживання і є нейтральні до процесів економічного зростання. Тому можливим є запровадження диференційованої шкали оподаткування акцизу на пальне, враховуючи екологічні індикатори та нормативи щодо вмісту шкідливих речовин.

Список використаних джерел

1. Чугунов І., Пасічний М., Нікітішин А. Доходи Державного бюджету України в умовах воєнного стану. *SCIENTIA FRUCTUOSA*. 2022. № 5. С. 124–137.
2. Удосконалення політики у сфері акцизного оподаткування сигарет та протидії їх незаконному виробництву та обігу в Україні / за ред. К. Швабія. 2021. 106 с.
3. URL: <https://taxfoundation.org/eu-tax-trends-eu-tax-reforms/> (дата звернення: 25.11.2022)

Ляшенко І.А.,
здобувач ступеня бакалавра,
Державний торговельно-економічний університет
*Науковий керівник: **Нетребчук Л.О.,***
старший викладач кафедри банківської справи
Державний торговельно-економічний університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Зміни у технологіях ведення бізнесу та управління ним для утримання лідируючих позицій фінансових установ на ринку фінансових послуг сприяють пошуку нових інструментів, що тісно пов'язані з процесами інформатизації.

Формування дієвої системи взаємодії з органами державного регулювання та нагляду, клієнтами та організації бізнес-процесів допомагає розвиватись небанківським фінансовим установам. Дана система взаємодії має будуватись шляхом використання сучасних інформаційних технологій [1, с.19].

Варто зазначити, що використання сучасних розробок із сфери інноваційних технологій на фінансовому ринку України надає відчутний поштовх розвитку даного бізнесу. Це можливо за формування більш тісної взаємодії з клієнтом та використання сучасних інтернет-технологій, а також автоматизації бізнес-процесів на базі інформаційної системи компанії.

Слід зазначити, що основні бізнес-процеси небанківських фінансових установ забезпечуються системами «ProfITsoft BACK-OFFICE» і «ProfITsoft FRONT-OFFICE», що автоматизують:

- облік клієнтів,
- укладання договорів,
- ведення звітності,
- нарахування комісійних,
- нарахування страхових платежів і виплат.

Процес автоматизації максимально можливої кількості бізнес-процесів за допомогою застосування програмного забезпечення – це правильний шлях до економії ресурсів як компанії, так і її клієнтів.

Як приклад, розглянемо страхові компанії, які можуть автоматизувати ведення бухгалтерського обігу та вирішення деяких управлінських завдань. Процес автоматизації діяльності страхових компаній може відбуватись за допомогою використання спеціалізованого програмного забезпечення ProfITsoft. Компанія ProfITsoft спеціалізується на рішеннях щодо автоматизації страхової діяльності. Програмне забезпечення працює в режимі онлайн через Web-браузер. Рішення для страхових компаній базуються на двох системах: BACK-OFFICE - страхова облікова система, FRONT-OFFICE - система автоматизації продажів. Основні можливості систем діяльності страхових компаній спрямовані на автоматизацію роботи з

страховими калькуляторами, друком полісів, андерайтингом, збереженням інформації, обліком договорів та іншими бізнес-процесами [2].

Окрім небанківських фінансових установ, питання інформатизації актуальне і для державних регуляторів ринків фінансових послуг України. Так, процес автоматизації реалізовувався у Комплексній інформаційній системі Нацкомфінпослуг, призначенням якої була автоматизація ділових процесів та процесів управлінської діяльності посадових осіб і фахівців комісії, удосконалення та підвищення продуктивності, оперативності підготовки та прийняття ними якісних та обґрунтованих рішень. Після передачі регуляторних функцій Національному банку України процес інформатизації небанківських установ посилюється ще більше, оскільки, що сам Національний банк, що банківська система мають значні напрацювання у напрямках застосування інформаційних технологій.

Крім того, Національний банк України разом із фінансовими установами продовжує працювати над створенням додаткових можливостей для подальшого впровадження безпаперових технологій у фінансовій системі України, що отримало назву Paperless.

Актуальним питанням на сьогодні є запровадження електронного документообігу для всіх учасників ринку фінансових послуг. Загалом організація діловодства, у тому числі й електронного документообігу в державі, регулюється низкою законів України та підзаконних нормативно-правових актів. Така ініціатива має на меті суттєво скоротити витрати паперу, що є екологічно важливим питанням для всієї планети. Отож, Paperless уже запровадили та продовжують запроваджувати як банківські, так і небанківські фінансові установи [3].

Серед основних напрямів інформатизації діяльності небанківських фінансових установ та їх взаємодії з державними регуляторами є:

- оперативне забезпечення достовірною інформацією, що включають довідкову, аналітичну, прогнозну та іншу інформацію;
- формування звітів, які складаються з оперативної інформації, що надходить від суб'єктів регулювання, органів державної влади, засобів масової інформації та інших джерел;
- проведення аналізу, прогнозування різних розрізів та аспектів надання фінансових послуг;
- розробка і реалізація стратегії розвитку ринків фінансових послуг, формування узагальнень і пропозицій з цих питань;
- удосконалення та раціоналізація управлінських і ділових процесів, посилення підзвітності і відповідальності за результати прийнятих рішень.

Інший аспект автоматизації діяльності небанківських фінансових установ передбачає їх взаємодію з Державною службою фінансового моніторингу України. Підтвердженням цього є необхідність електронного подання суб'єктами первинного фінансового моніторингу інформації про фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу до Держфінмоніторингу України та надає змогу авторизувати процес фінансового моніторингу в цілому.

Як приклад, розглянемо використання функціональної системи «ЕКСПЕРТ-ФМ», так як подання даних в паперовому вигляді передбачає ряд обмежень за

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

зручністю і за кількістю. Спеціалізоване програмне забезпечення «ЕКСПЕРТ-ФМ» спрямоване на вирішення завдання щодо обробки анкет фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб, які підлягають первинному фінансовому моніторингу, заповнення форм обліку та подання повідомлень до Держфінмоніторингу України [4].

До переваг спеціалізованого програмного продукту «ЕКСПЕРТ-ФМ» відносять можливість здійснення безпосередньої взаємодії суб'єктів первинного фінмоніторингу, зокрема небанківських фінансових установ та Держфінмоніторингу України. Використання спеціалізованого програмного продукту «ЕКСПЕРТ-ФМ» надає змогу надсилати повідомлення в електронному вигляді до Держфінмоніторингу України, сприяє веденню реєстру фінансових операцій та автоматизації внутрішнього і обов'язкового фінансового моніторингу.

До функціональних можливостей спеціалізованого програмного забезпечення «ЕКСПЕРТ-ФМ» відносять:

- гарантію правильного заповнення форм звітності (1-ФМ, 2-ФМ, 4-ФМ);
- відправлення повідомлень до Держфінмоніторингу України;
- кваліфіковану службу підтримки клієнтів;
- пошук у списку терористів і повідомлення про його зміни;
- автоматичну систему оновлень;
- подання звітності по філіях та підрозділах;
- мережеву версію для роботи декількох співробітників;
- ведення декількох компаній на одному комп'ютері [4].

Отже, підсумовуючи, можна зробити висновок, що використання комплексних систем автоматизації небанківських фінансових установ підвищує прозорість їх діяльності, спрощує ведення обліку та подання звітності. А також покращує рівень надання послуг, є екологічно вигідним рішенням та пришвидшує процес обслуговування клієнтів.

Список використаних джерел

2. Формування системи економічної безпеки фінансових установ: монографія / Н.В. Зачосова. Черкаси: ПП Чабаненко Ю.А. Черкаси, 2016. 375 с.
3. Офіційний сайт Profitsoft. URL: <http://profitsoft.ua>
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/paperless>
5. Функціональна система «ЕКСПЕРТ-ФМ». URL: <https://www.expert-fm.com/>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

Податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) є важливим регулятором перерозподілу економічних ресурсів між державою та населенням. В умовах поглиблення кризи та її негативних наслідків для фінансової стабільності держави податок на доходи населення є одним з елементів фінансового механізму. Податки є найголовнішим способом наповнення бюджету в кожній країні, в тому числі і в Україні. Незважаючи на кілька спроб реформування, українська податкова система ніколи не вирізнялася високою ефективністю. Одним з основних джерел наповнення державного бюджету є податок на доходи фізичних осіб.

ПДФО відноситься до числа загальнодержавних податків, нарахування та сплата якого регламентується ПКУ. Платниками податку являються як резиденти, так і нерезиденти, а також податкові агенти. Утримання та процедура сплати ПДФО здійснюється як роботодавцями, так і фізичними особами-підприємцями та особами, які здійснюють індивідуальну професійну діяльність [2].

Система оподаткування доходів громадян – це сукупність взаємопов'язаних заходів і методів, спрямованих на оподаткування доходів резидентів і нерезидентів шляхом безпосередньої участі платника податків та використання податкових інструментів, на які впливають зовнішні фактори.

Оподатковуваний дохід формується з доходів у вигляді заробітної плати, дивідендів, лікарняних, цивільного позову, доходу від продажу нерухомості та продажу прав на нерухомість, банківських відсотків, орендного доходу, доходу від надання нерухомості в оренду, інвестиційного доходу, пасивних доходів, доплат від роботодавця тощо.

Слабкими сторонами української податкової системи у сфері прямого оподаткування фізичних осіб є:

1. нерівномірне податкове навантаження на доходи фізичних осіб, з відносно великими відмінностями між доходами різних груп населення;
2. поширення неформального сектору економіки через виплату заробітної плати у «конвертах», у певний спосіб. Їх негативний вплив на роботу підприємств країни та економічну ситуацію в країні в цілому важко недооцінити;
3. посилення податкового тиску на найбідніші верстви населення України;
4. відсутність особливих змін протягом останніх років в українській податковій системі, які б вплинули на якість життя населення [1].

Внутрішні механізми ПДФО не є достатньо ефективними, оскільки не дозволяють державі перерозподіляти надто великі доходи. На відміну від

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

розвинених країн: Австрія, Великобританія, США, Нідерланди тощо, де малозабезпечені громадяни звільняються від сплати прибуткового податку чи сплачують нижчий відсоток податку на доходи, а основну частку наповнення бюджету несуть забезпечений клас населення, по відношенню до яких діє прогресивна шкала оподаткування, в Україні основний тягар щодо ПДФО несуть громадяни з невисокими доходами [2].

Світовий Податковий кодекс встановлює такі вимоги до результативної податкової системи:

1. запровадження єдиного кодексу для всіх податків замість кількох податкових кодексів;
2. скасування протекціоністських податків. Це є необхідною умовою в середовищі інтеграції у світову економіку;
3. скасування податкових пільг та надання субсидій;
4. створення ефективної та компетентної податкової служби.

В усьому світі важливим елементом податкової системи є «граничний дохід» – мінімальний розмір доходу, з якого необхідно сплачувати податки. У розвинених країнах світу система прибуткового оподаткування побудована таким чином, що показник «граничний дохід» залежить від кількості дітей, сімейного стану платника податків та способу оподаткування платника податків за однією чи кількома системами [2].

Аналізуючи вище наведену інформацію, можна зробити висновок, що українська система оподаткування ПДФО є недосконалою і потребує змін, незважаючи на зусилля держави щодо її вдосконалення протягом початкових етапів її розвитку та останніх років.

Тому поетапне зниження податкового навантаження на дохідну частину фізичних осіб, користуючись міжнародним досвідом та підлаштовуючи його до специфіки та умов економічного розвитку країни, є раціональним рішенням для того, щоб Україна могла стати серйозним об'єктом податкової конкуренції у світі.

Список використаних джерел:

1. Кодимська К. О., Артюх О. В. Проблемні аспекти оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. *The 4 th International scientific and practical conference —Modern research in world science* (July 10-12, 2022). Lviv, Ukraine. 2022. С. 928-930. URL: https://www.researchgate.net/profile/Nadiia-Sheverun/publication/362058074_MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-10-120722_1/links/62d3d3db66bd1654d66cbc5d/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-10-120722-1.pdf#page=928
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
3. Слепцова Н. В., Кочура Л. В. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та реалії адміністрування ПДФО в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 82–85. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4308&i=14>

Новак А.М.,
здобувач ступеня бакалавра,
Артюх О. В.
Наук.-к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту,
Одеський Національний економічний університет
м.Одеса, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Термін «фінансовий контроль» тісно пов'язаний з такими поняттями, як «фінанси» і «контроль», тому для з'ясування сутності самого фінансового контролю потрібно визначити сутність цих понять.

Слово «контроль» походить від французького «controle», що означає «перевірка». Також французьке «controle» (count + role) означає протидія або виконання якоїсь дії. Тобто слово «контроль», крім значення нагляду з метою перевірки, у своєму змісті має також значення протидії чомусь небажаному [1, с. 96].

Більшість науковців тлумачать слово «контроль» як перевірку, а також спостереження з метою перевірки для протидії чомусь небажаному, тобто виявлення, попередження та припинення протиправної поведінки з боку будь-кого.

Контроль також слід розглядати в двох аспектах: як функцію управління та як економічну категорію. Кожний погляд визначає різні цілі. Контроль як функція управління відображає більш прикладний аспект тоді, коли контроль як економічна категорія носить виключно теоретичне значення.

Науковець Булгакова С.О. характеризує фінансовий контроль, як «систему органів і заходів з перевірки законності та цілеспрямованості дій у галузі утворення, розподілу й використання грошових фондів держави та органів місцевого самоврядування, одна з форм державного контролю, що сприяє забезпеченню законності охорони власності, правильному ефективному та економічному використанню бюджетних, власних коштів і допомагаючи виявляти порушення фінансової дисципліни» [2, с. 223].

О.Д. Василик визначає, що фінансовий контроль – це «елемент системи управління фінансами, особлива сфера вартісного контролю за фінансовою діяльністю всіх економічних суб'єктів (держави, регіонів, підприємств та організацій), дотримання фінансово-господарського законодавства, доцільності витрат, економічної ефективності фінансово-господарських операцій».

Фінансовий контроль є також складовою державного управління, одним із напрямів управлінської діяльності держави та інструментом реалізації її політики. Державний фінансовий контроль характеризується виявленням масового порушення чинного законодавства, тому контроль як діяльність держави знаходить своє відображення в Основному Законі України. Контроль, як конкретна функція державних органів виконавчої влади, отримує правове закріплення у відповідних нормативно-правових актах.

В. В. Миргород-Карпова пропонує трактувати державний фінансовий контроль як «функцію державного управління, яка відображається у формі контролю за рухом державних коштів, майна і управління ними та реалізується у діяльності чітко визначеної системи органів державної влади».

До основних завдань фінансового контролю можна віднести:

- виявлення порушень принципів законності, ефективності, доцільності й економії при формуванні та використанні фінансових та матеріальних ресурсів;
- попередження фінансових правопорушень;
- притягнення винних до відповідальності, забезпечення відшкодування заподіяних збитків;
- вжиття заходів щодо запобігання таким правопорушенням у майбутньому [5, с. 14].

Отже, фінансовий контроль можна охарактеризувати за трьома напрямками:

1. Фінансовий контроль - як функція управління фінансами, є засобом поєднання функцій фінансового планування і прогнозування, фінансового обліку та статистики, з іншого - передумовою здійснення функцій фінансового аналізу та регулювання. Це дозволяє фінансовому контролю відігравати інтегруючу роль, недооцінка якої значно знижує ефективність управління фінансами.

Фінансовий контроль слід розглядати як багатоаспектну систему спостереження і перевірки законності, доцільності, раціональності процесів формування і використання фінансових ресурсів на всіх рівнях управління для оцінки ефективності прийнятих управлінських рішень і досягнення на цій основі економічного зростання.

2. Фінансовий контроль – це комплексна фінансово-правова діяльність органів фінансового контролю, що базується на положеннях актів чинного законодавства.

Фінансовий контроль полягає у встановленні фактичного стану справ на підконтрольному об'єкті щодо його фінансово-господарської діяльності та спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності в процесі формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів для ефективного соціально-економічного розвитку всіх суб'єктів фінансових правовідносин [6, с. 10].

Фінансовий контроль передбачає перевірку господарських та фінансових операцій щодо їхньої законності та ефективності.

3. Фінансовий контроль – це регламентована чинним законодавством і установчими документами діяльність державних, регіональних, галузевих органів, громадськості, саморегульованих організацій, суб'єктів господарювання з контролю за правильністю фінансового планування, обґрунтованістю, повнотою і своєчасністю надходжень до фондів грошових коштів, а також законністю й ефективністю їх використання [7, с.410].

Виходячи з цього, головною метою фінансового контролю є сприяння зміцненню фінансового становища держави, економічному зростанню шляхом стеження за досягненням цільових орієнтирів та перевірки дотримання обмежуючих параметрів фінансового й економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Миргород-Карпова В. В. Теоретичні засади та проблематика визначення сутності державного фінансового контролю в Україні. *Правові горизонти*. 2017. Вип.5. С.95-104.
URL:[https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/65172/3/Myrhorod_Karpova %20finansovyi kontrol Lega 1 horizons 5%2818%29 2017.pdf](https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/65172/3/Myrhorod_Karpova_%20finansovyi_kontrol_Lega_1_horizons_5%2818%29_2017.pdf)
2. Попадинець І. . Визначення організаційно-правових форм фінансового контролю: проблемні питання теорії і практики. *Право і суспільство*. 2018. № 1. С.222–227.
URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/1_2018/part_1/41.pdf
3. Прасюк В. П. Проблеми нормативно-правового регулювання державного фінансового контролю в Україні та напрями його вдосконалення. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. С.60-64.
URL: http://phd.znu.edu.ua/page/aref/07_2020/prasyuk_avtoreferat.pdf
4. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26 січня 1993 року № 2939-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, № 13, ст.110
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>
5. Розвиток державного фінансового контролю в Україні: монографія. За заг. ред. проф. Романіва Є. М. Львів: Простір М, 2015. 174 с.
URL:<https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/МОНОГРАФІЯ-ФІН-КОНТРОЛЬ-.pdf>
6. Хмельков А.В. Державний фінансовий контроль: підручник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 228 с.
URL:http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/12547/2/Хмельков_Державний%20фінансовий%20контроль_навч%20посіб_.pdf
7. Ярошенко А. С. Реформування системи державного фінансового контролю з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С.408-411.
URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5861/1/408.pdf>

Новіков А. В.,
аспірант
Київський університет імені Бориса Грінченка
Обушний С.М.,
к.е.н, доцент кафедри фінансів
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ У ДЕВЕЛОПЕРСЬКІ ПРОЕКТИ

В Україні актуальну потребу в активному розвитку девелоперських проектів, в першу чергу, у сегменті житлової нерухомості визначають декілька ключових трендів: урбанізація, фізичне та моральне старіння існуючого житлового фонду та нагальні потреби внутрішньо переміщених осіб (далі - ВПО) у комфортних умовах проживання.

У 1990 році в Україні налічувалось 67,3% наявного міського населення та 32,7% сільського, а у 2021 році міського 69,7% та 30,3% сільського відповідно [1]. Статистичні показники демонструють поступове та не надто стрімке зростання рівня урбанізації населення, а саме на 2,4%, але це лише за офіційними даними та відповідно до зареєстрованого місця проживання. На думку низки експертів та науковців достатньо велика частка українців фактично призвичаїлись проживати не за місцями своєї реєстрації – за кордоном або ж переважно у великих українських містах-мільйонниках які пропонують кращий вибір роботи, кар'єрні можливості та умови оплати праці. Так, наприклад, на думку Позняка О.В. «чисельність населення, яке фактично проживає в Києві, помітно перевищує показники постійного населення, які оприлюднює Держстат України.» [2, с. 30]. Ці факти піддержують і представники КМДА разом з науковцями Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи – «У Києві (2021 рік) проживає майже 3 мільйони мешканців, плюс близько 1 мільйона незареєстрованих і близько 200 тисяч – внутрішньо переміщених осіб.» [3]. Тобто тільки на прикладі м. Києва можна бачити, що «прихована урбанізація» збільшила чисельність фактичного населення у місті орієнтовно на 40%.

Такий суттєвий приплив населення у міста відображається і у зростанні попиту на відповідну житлову нерухомість. Загалом в Україні станом на початок 2021 року житловий фонд становив 1 014,8 млн. кв. м загальної площі або 17 408 тис. квартир [4]. За даними аналітиків українського ринку нерухомості «понад 80% житлового фонду морально застаріли та перевищили всі терміни експлуатації.» [5], станом на 2021 рік 39,7% житлових будинків були побудовані більше ніж 50 років тому [6, с. 30], а біля 4,33 млн. кв. м потребують термінової реновації або взагалі демонтажу та нової відбудови [5].

Додатково суттєву потребу у житлі внаслідок військових дій у 2022 році в Україні формують внутрішньо переміщені особи (далі - ВПО). За даними Міжнародної організації з міграції ООН на початок осені 2022 року фактична

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

загальна чисельність ВПО становила 6,9 млн. осіб [7], а Міністерство розвитку громад і територій попередньо оцінило, що біля 2,4 млн. осіб раніше проживали у житлі, що вже зруйновано або суттєво пошкоджено [8]. Тобто враховуючи той факт, що відповідно до ст. 47 Житлового Кодексу мінімальний розмір житлової площі на одну особу складає 13,65 кв. м. [9], а середній розмір родини у 2021 році становив 2,58 особи [6, с. 10], то мінімальний розмір житлової та загальної площі квартири для середньостатистичної української родини повинен становити 35,2 та 52,8¹ кв. м відповідно. При цьому фактична середньостатистична житлова та загальна площа квартири на 1 особу у 2021 році становила 15,8 та 23,7 кв. м [6, с. 26] та у розрахунку на аналогічний розмір сім'ї розмір житлової та загальної площі квартири становитиме вже 40,8 та 61,2 кв. м. Відповідно лише для задоволення потреб 2,4 млн. осіб, що фактично втратили житло необхідно збудувати близько 930 тис. квартир з мінімальною загальною площею 49,1 млн. кв. м, а якщо оцінювати за середнім показником забезпеченості житлом у 2021 році – 56,9 млн. кв. м. Фактично ж за три квартали 2022 року загалом було побудовано та введено у експлуатацію житла всіх класів у розмірі 4,8 млн кв. м, у тому числі у багатоквартирних будинках 2,8 млн кв. м або майже 61 тис. житлових помешкань, з яких 47,8 тис. це квартири [12].

Опосередкована вартість спорудження житла станом на 01.10.2022 склала в Україні 19 491,00 грн. або 533,00 дол. США за офіційним курсом НБУ на 23.11.22 (36,5686) за 1 кв. м загальної площі квартири. І розраховуючи у грошовому вимірі, для будівництва необхідного обсягу житла потрібно від 26,2 до 30,3 млрд. дол. США. Окрім того, слід відзначити, що у більшості випадків фактична собівартість є ще вищою, відповідно загальна потреба у фінансуванні прогнозовано також може зрости, що потребуватиме значних фінансових ресурсів. Загалом існує лише декілька основних видів фінансування проектів нерухомості:

- позикове фінансування (debt);
- фінансування за рахунок входу в капітал (equity);
- фінансування за рахунок грошового потоку чи активів, що генерує проект (project cash or assets flows);
- отримання безповоротного (донорського) фінансування.

Кожному з видів фінансування притаманні певні можливі варіанти залучення в залежності від ступеня розвиненості фінансової системи того чи іншого регіону. Від традиційних: банківського кредитування, продажу частки у капіталі компанії та залучення коштів інвесторів під зобов'язання побудувати нерухомість до більш складних: мезонінне, брідж, lease back фінансування, залучення спеціалізованих інституційних інвесторів, наприклад, REIT`s та використання blockchain технологій. Джерела фінансування девелоперських проектів в Україні доволі різноманітні, що можна побачити на наступній схемі, але є порівняно невеликими за обсягами фінансування та масштабами проектів. Об'єктивно ми відносимось до країн, що розвиваються та, враховуючи ризики України, не залучаємо значних, особливо, довгострокових інвестицій.

Прим. 1. - розрахунок автора відповідно до фактичного співвідношення житлової та загальної площі середньостатистичної квартири у 2021 році в Україні [6, с. 26]

Джерела фінансування девелоперських проєктів в Україні.

Джерело: розроблено автором.

При цьому хотілося б відзначити, що джерела фінансування девелоперських проєктів суттєво залежать від їх розміру, строку реалізації та «життєвого циклу». Так зазвичай індивідуальний інвестор здатен побудувати будинок, професійний девелопер – квартал, а держава – нове місто. Масштаби проєкту визначають не лише обсяги фінансування, а й хто саме відіграє ключову роль у девелопменті.

Враховуючи нагальні потреби в обсягах нової житлової нерухомості та критичний стан інженерної інфраструктури очевидно, що земельних ділянок у межах населених пунктів, що підготовлені до швидкого розгортання будівництва вкрай недостатньо. Відповідно постає питання загальнодержавного та регіональних рівнів про фінансування підготовки достатньої площі земельних ділянок, що забезпечені необхідною інфраструктурою для подальшого будівництва житла, що відповідає загальноприйнятим стандартам комфортного проживання. Так, на думку автора, в кризових умовах участь державних та муніципальних фінансів може бути вкрай важливою, в першу чергу, як гарантів, що проєкт буде реалізований за мінливих умов. У той же час зрозуміло, що прогнозні доходи бюджетів всіх рівнів у наступні декілька років будуть недостатніми для вищезазначених обсягів фінансування, тому важливим постає питання організації ефективного залучення коштів і з інших джерел як в Україні так і поза її межами безпосередньо державними і муніципальними інститутами та їх подальший розподіл між професійними учасниками ринку.

Загалом поточна ситуація свідчить про об'єктивний дефіцит фінансування житлових проектів. За даними автора більшість українських виробників швидкокомтованих будинків не отримали необхідного фінансування та їх потужності не були завантажені влітку цього року для вирішення потреб ВПО. Наявні дані у наведеній таблиці про джерела та обсяги фінансування житлових проектів та іпотечних програм в Україні також не є співставними з обсягами необхідного фінансування.

Таблиця 1.

Джерела фінансування житла для ВПО в Україні у 2022 році,
станом на 01.11.2022 (вибіркові дані).

Вид фінансування	Організація	Сума, млн. грн.
Державне	Держмолодьжитло	100
Муніципальне	Департамент будівництва та житлового забезпечення КМДА, КП "ФК "Житло-інвест"	2 000
	ОТГ областей, що постраждали внаслідок військових дій	н/д
Міжнародні благодійні організації	Червоний Хрест	н/д
Допомога інших держав	Урядове агентство стратегічних резервів Польщі	н/д
Банківське фінансування	Німецький банк розвитку KFW	949
	Ощадбанк	100

Джерела: [8],[11], розроблено автором.

На перспективу на загальнодержавному рівні розроблено декілька ініціатив, що передбачають залучення значних обсягів фінансування. Так одним з напрямків «Плану повоєнного відновлення України», а саме «Модернізація регіонів та житлового будівництва» передбачається залучення 150-250 млрд. дол. США, а загальний обсяг фінансування за планом передбачається на рівні 750 млрд. дол. США [13], що у порівнянні з плановими доходами державного бюджету України на 2023 рік у 20,6 разів більше.

Окрім того, державним бюджетом України на 2023 рік передбачається фінансування «Фонду ліквідації наслідків збройної агресії» у розмірі близько 35 млрд. грн. у тому числі для здійснення капітального ремонту будівель та для забезпечення ВПО житлом [14].

Але резюмуючи, слід відзначити, що обсяг фінансових потреб для девелопменту житла в Україні внаслідок втрат 2022 року, навіть без врахування морального та фізичного старіння житлового фонду в Україні, на жаль, вже не є співставним ні зі зведеними доходами державного бюджету України, ані навіть з поточним ВВП. Все це свідчить про те, що традиційні підходи залучення фінансування які притаманні мирному часу, можуть бути не достатньо дієвими та ефективними, і реалії сьогодення будуть вимагати нових практик та підходів залучення достатнього фінансування для реалізації девелоперських проектів нерухомості та відновлення об'єктів інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Демографічна та соціальна статистика / Населення та міграція. Річні дані. Населення (1990-2021). Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 23.11.2022).
2. Pozniak, O.V. (2020). Population of Kyiv: estimation of the actual number and migration prospects. *Demography and social economy*, 2 (40), 21-34. <https://doi.org/10.15407/dse2020.02.021>
3. КМДА та Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи підписали Меморандум про співпрацю. *Офіційний портал Києва. Київська міська рада. Київська міська державна адміністрація*. 2021. 16 листопада. URL: <https://kyivcity.gov.ua/news/kmda-ta-institut-demografi-ta-sotsialnikh-doslidzhen-im-mvptukhi-pid-pisali-memorandum-pro-spivpratsyu/> (дата звернення: 23.11.2022).
4. Демографічна та соціальна статистика / Населені пункти та житло. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/if.htm (дата звернення: 23.11.2022).
5. Громов О. Хрущовки чекають на реновацію. *Газета КМУ «Урядовий Кур'єр»*. 2021. 10 серпня. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/hrushovki-chekayut-na-renovaciyu/> (дата звернення: 23.11.2022).
6. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2021 році. *Статистичний збірник*. 2021. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/zb_cdhd_21.pdf (дата звернення: 23.11.2022).
7. Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні знову зростає, - дані МОМ. 2022. 01 вересня. Міжнародна організації з міграції ООН. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/kilkist-vnutrishno-peremishchenykh-osib-v-ukrayini-znovu-zrostaye-dani-mom> (дата звернення: 24.11.2022).
8. Колесніченко О. 2,4 мільйона українців втратили домівки за час війни. Що з обіцянним житлом від держави? *Економічна правда*. 2022. 7 листопада. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/11/7/693516/> (дата звернення: 24.11.2022).
9. Житловий Кодекс України в редакції Закону № 2215-IX від 21.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text> (дата звернення: 24.11.2022).
10. Про показники опосередкованої вартості спорудження житла за регіонами України станом на 01 жовтня 2022 року. Міністерство розвитку громад та територій України. Наказ №214 від 17.11.2022 URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/pricing/tsinoutvorennya/pro-pokaznyky-oposeredkovanoyi-vartosti-sporudzhennya-zhytla-za-regionamy-ukrayiny-stanom-na-01-zhovtnya-2022-roku/>
11. Ощадбанк видав 100 млн грн іпотечних кредитів. *Незалежна асоціація банків України*. 2022. 28 жовтня URL: <https://nabu.ua/ua/oshchadbank-vidav-100-mln-grn-ipotechnih-kreditiv.html> (дата звернення: 27.11.2022).
12. Кількість квартир у житлових будинках, прийнятих в експлуатацію, їх загальна та житлова площа, за видами, типом місцевості, по регіонах у січні-вересні 2022 року. Загальна площа нежитлових будівель, прийнятих в експлуатацію, за видами, типом місцевості, по регіонах у січні-вересні 2022 року *Новини*. 24.11.2022. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 27.11.2022).
13. Шварц Д. Нова парадигма: як війна змінила ринок житлової нерухомості в Україні. *Інформаційне агентство УНІАН*. 8 листопада. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/nova-paradigma-yak-viyna-zminila-rinok-zhitlovoji-neruhomosti-v-ukrajini-12038670.html> (дата звернення: 27.11.2022).
14. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 03.11.2022 р. 2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-IX#Text> (дата звернення: 27.11.2022).

Парфененкова А. С.
здобувач ступеня бакалавра
Науковий керівник: *Цуркан І. М.*,
доцент кафедри економічного аналізу і фінансів
НТУ «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна

ВПЛИВ ОСНОВНИХ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА РІВЕНЬ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Податки відіграють провідну роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Саме податкові надходження займають лівову частку у структурі державного бюджету України, а також виступають інструментом, за допомогою якого держава може впливати на економічний розвиток.

Оскільки податки є найбільшою бюджетоутворюючою ланкою, то важливим завданням є дослідження макроекономічних показників, які виступають індикаторами національного розвитку, і впливають на рівень податкових надходжень до бюджету.

ВВП виступає основним макроекономічним показником, за допомогою якого ми можемо визначити рівень економічного розвитку. Він включає в себе прибуток, заробітну плату, амортизаційні відрахування та непрямі податки.

Задля встановлення взаємозв'язку між ВВП та податковими надходженнями розглянемо та проаналізуємо показники у динаміці (табл.1, табл.2).

Таблиця 1

Динаміка ВВП за категоріями доходу за 2018-2021 рр [1].

	2018	2019	2020	2021
ВВП (млн.грн)	3560302	3977198	4222026	5459574
Оплата праці найманих працівників (млн.грн)	1472321	1732773	1843057	2146775
Податки за виключенням субсидій на виробництво та імпорт (млн.грн)	547631	563734	593839	764341
Валовий прибуток, змішаний дохід (млн.грн)	1540350	1680691	1785130	2552746

Динаміка податкових надходжень державного бюджету України за 2018-2021 рр [1].

Доходи державного бюджету України (млн.грн)	2018	2019	2020	2021
Податкові надходження (млн.грн)	753816	799776	851116	1107091
ПДФО (млн.грн)	91742	109954	117281	137555
Податок на прибуток підприємств (млн.грн)	96882	107086	108695	147752
ПДВ (млн.грн)	374508	378690	400600	536489

Як ми бачимо, із збільшенням ВВП відповідно зростають і обсяги податкових надходжень державного бюджету. Це пояснюється тим, що із ростом відповідної складової у структурі макропоказника збільшується і обсяг відповідного податку, наприклад, при збільшенні оплати праці найманих працівників відбувається зростання ПДФО [2].

Таким чином аналізуючи дані за період 2018-2021 рр, можна побачити, що у 2019 році як один з факторів зростання ВВП на 12% вплинув на ріст податкових надходжень на 6%, у 2020 році обсяг ВВП та податкових надходжень збільшився на 6%, а у 2021 році зростання ВВП на 29% призвело до збільшення податкових надходжень на 30%.

Дослідження еластичності податкових надходжень дозволить розробити таку податкову систему, яка дозволить максимізувати податкові надходження при заданому рівні податкового навантаження або мінімізувати податковий тиск при заданому рівні податкових надходжень [3]. Саме доцільно розроблена стратегічна програма розвитку держави є важливим чинником на шляху до забезпечення достатності джерел фінансування суспільних видатків, не залучаючи додаткові позикові фінансові ресурси.

У таблиці 1.3 подано коефіцієнти еластичності впливу ВВП на податкові надходження України, що розраховані відповідно до формули

$$E = \frac{\Delta ПД}{\Delta ВВП} \quad (1.3)$$

де: $\Delta ПД$ - процентна зміна величини доходів за період часу;

$\Delta ВВП$ - процентна зміна валового внутрішнього продукту за період.

За умови, якщо коефіцієнт еластичності більший за одиницю це означає, що податкові надходження до бюджету відбуваються вищими темпами, ніж зміни у ВВП. У випадку коли коефіцієнт еластичності менший за одиницю (нееластична система), то зміна обсягу ВВП не впливає на обсяг податкових надходжень.

Вплив зміни обсягу ВВП на обсяг податкових надходжень до державного бюджету у 2018-2021 рр.

	2019/2018	2020/2019	2021/2020
Темпи зростання ВВП, %	112	106	129
Темпи зростання податкових надходжень до державного бюджету, %	106	106	130
Коефіцієнт еластичності податкових надходжень (E)	0,95	1	1,01

Проаналізувавши дані наведені в табл. 3, можна зазначити, що у 2019 році коефіцієнт еластичності був менший одиниці (0,95), це говорить про те, що зміна обсягу ВВП не вплинув на податкові надходження до бюджету. У 2020 році цей коефіцієнт дорівнював одиниці, що свідчить, що зміни обсягу ВВП призвели до аналогічних відсоткових змін у податкових надходженнях. Варто зазначити, що тільки у 2021 році коефіцієнт еластичності податкових надходжень був більше одиниці, а саме 1,01. Інакше кажучи, у 2021 році 1% приросту ВВП спричинив 1,01% приросту податкових надходжень.

Свою чергою, на еластичність доходів бюджету впливають декілька чинників, серед яких: еластичність кожного податку, який входить до системи оподаткування та питомої ваги цього податку в загальному обсязі надходжень[3].

Таким чином можна зробити висновок, що провідна роль у забезпеченні виконання державної функції щодо регулювання економічних процесів належить податкам, які справляються до державного бюджету. Дослідження і аналіз макроекономічних показників є важливим для аналізування змін у податкових надходженнях. Саме зміни макроекономічних пропорцій впливають на соціально-економічні процеси та являють собою інструмент управління ними.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Волькіс Максим. Особливості впливу макропоказників розвитку економіки на рівень податкових надходжень бюджету держави. [Електронний ресурс] URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1126/>
3. Податкова політика та її регулюючий вплив на реальний сектор економіки. [Електронний ресурс] URL: <http://surl.li/dumqv>

Пономарьова В.С.
здобувач ступеня магістра

Артюх О.В.

д.е.н., професор

*Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

СПЕЦИФІКА ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НІМЕЧЧИНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Податки - це найголовніше джерело доходу абсолютно для кожної держави, завдяки якому вона виконує свої завдання. Таку країну як Німеччина вважають однією з наймогутніших, стабільних та незалежних країн Європи і одним з вагомим елементів її економічної міцності є податкова система. У Німеччині діє різноманітна і досить розгалужена система податків, яка охоплює всі галузі життєдіяльності суспільства. Зазначено, що 80% державного бюджету належать податкам, саме тому, уряд може забезпечувати економічне зростання країни і фінансувати безліч програм, що спрямовані на соціальну підтримку. Система оподаткування Німеччини базується на діючій Конституції на основі загальноновизнаних принципах оподаткування. Слід зазначити, що більшість податків стягується на основі угод між окремими землями та федеральним урядом, а деякі податки стягуються на федеральному рівні або стягуються меншими адміністративними одиницями [1]. Механізм німецького оподаткування аналогічний українському, діють досить суворі закони. Взагалі, організація податкового адміністрування в Німеччині ґрунтується на засадах, які були закладені Л. Ерхардом, що займав пост федерального канцлера, а саме: податки мають бути по можливості незначними; відповідати відповідній структурній політиці; повинні забезпечувати справедливий розподіл доходів у суспільстві та розмір податків повинен перебувати у відповідності з розміром, до послуг що надаються державою; при оподаткуванні об'єкта обов'язкове врахування економічної доцільності справляння податку; система оподаткування повинна будуватися на повазі приватного життя платника податків та дотриманні комерційної таємниці.

Податкова система Німеччини є прогресивною і існує багато пільг по оподаткуванню. Усього в Німеччині діє шість розрядів оподаткування: від першого (незаміжні й неодружені) до шостого (коли людина працює на кількох роботах). Розмір заробітку і сімейний стан – це ті два фактори, що впливають на розмір податкової ставки [2]. Завдяки тому, що система оподаткування в Німеччині включає понад 40 видів різних податків, влада має можливість оперативно виконувати оздоровчі заходи в економічній сфері. Значну частину платежів становлять податки з доходів, а також податки на майно та споживання.

В Німеччині справляється прибутковий податок, що входить в групу основних. З 2019 року законодавством даної країни був встановлений неоподатковуваний дохід у розмірі 9168,00 євро на рік. Таким чином, якщо резидент отримує в рік більше, він платить ПДФО за такими ставками: 14% - при розмірі зарплати в

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

діапазоні 9169,00-13966,00 євро; 24% - при доході 13967,00-54949,00 євро; 42% - дохід від 54950,00 до 260532,00 євро; 45% - при зарплаті понад 260532,00 євро [3]. На наш погляд, в Україні було би було доречним введення прогресивної шкали оподаткування, оскільки існує значна диференціація доходів від зайнятості, однак досить пильно треба стежити за «тіньовою» оплатою праці. Є перелік багатьох переваг цього, а саме: зміщення податкового навантаження з менш забезпечених на більш забезпечені верстви населення, соціально справедливий розподіл доходів тощо.

Розглядаючи податок на додану вартість, то його внесок до бюджету даної країни складає приблизно 28%. В даний час там діють три ставки ПДВ: головна – це 19%, зниженою є 7% на основні харчові продукти, журнали, книги, товари першої необхідності та 0% (звільняє від сплати лікарів, ветеринарів, страхових агентів та представників нетрадиційної медицини). А також розроблені індивідуальні ставки для фермерів – 5,5%, лісників -10,7%. Цікавим фактом є те, що з 1 липня до 31 грудня 2020 року в Німеччині було знижено ставку ПДВ до 16 %, а пільгову до 5% замість 7%. Зазначено було, що держава тоді відмовилася від податкових надходжень приблизно на 20 мільярдів євро. Дане зниження було задумом саме для того, щоб привести до зниження роздрібних і оптових цін. Також такий обмежений на півроку захід мав на меті те, що жителі Німеччини захочуть та зможуть скористатися цим аби придбати вигідно товари, покупку, яку досі відкладали, що є досить позитивним моментом як на нашу думку. В такі стислі терміни Німеччині вдалося надати відчутну підтримку імпортерам та вітчизняним виробникам.

Цікавим є аналіз негармонізованих акцизних податків Німеччини та інших країн ЄС, що є предметом дискусій на рівні законодавства ЄС. З 1993 року у Німеччині стягуються такі негармонізовані акцизні податки як податок на каву, податок на слабоалкогольні напої та податок на ядерне паливо. На наш погляд, перелік даних податків в Німеччині запровадження яких в Україні є недоречним і не потрібним.

Викликав особливий інтерес аналіз податків, як кажуть «з гумором» у Німеччині. Існує податок на дощ, точніше це як комунальний платіж тих мешканців районів, де дощова вода вимагає спорудження спеціальних систем, є податок на Гугл та збір на радіо, запровадження яких в нашій країні також вважаємо не доречним.

Дивлячись перегляд інтерв'ю українського програміста, який вже 7 років працює у Німеччині і став роботодавцем для 15 українських програмістів, компанія якого спеціалізується на програмному забезпеченні для безпекових систем будинків і банкінгу, він зазначив, що сплачує десь 35% від свого чистого прибутку, однак найважливішим є твердження про те, що він бачить на що і куди витрачають ці гроші: в інфраструктуру, у транспорт, в освіту та розвиток. Це те, до чого ми прагнемо. Сплачуючи податки, людям важливо бачити та відчувати соціальну підтримку з боку держави.

На основі вищенаведеного, можна зазначити, що податки в Німеччині дійсно високі, і податкову систему роками намагаються покращити, щоб зробити більш привабливою для роботодавців та фірм. Однак завдяки цьому, в даній країні панує

діюча соціальна система, де люди дорого застраховані від більшості негараздів, як від неочікуваного безробіття так і до здоров'я, що є позитивним моментом.

Список використаних джерел

1. Податки в Німеччині. URL: <https://neotax.eu/uk/blog/podatki-v-nimechchini-vse-sho-vam-potribno-pro-nikh-znati> (дата звернення: 28.10.2022).
2. Податки в Німеччині: багаті та бездітні платять більше. URL: <https://www.dw.com/uk/podatky-v-nimechchyni-bahati-i-bezditni-platiat-bilshe/a-53956913> (дата звернення: 28.10.2022).
3. Податки в Німеччині. URL: <https://poradnuk.com.ua/kraini-svitu/europe/germany/podatkova-systema-nimechchyny.htm> (дата звернення: 28.10.2022).

ЗНАЧЕННЯ КОМПЛАЄНС-КОНТРОЛЮ В ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У зв'язку зі зростанням кіберризиків, шахрайських дій актуальності набувають питання розробки ефективного механізму протидії правопорушенням у фінансовій сфері. Найважливіше місце у створенні такого механізму відводиться системі зовнішнього та внутрішнього контролю за діяльністю страхових компаній. Для цього вносяться пропозиції щодо впровадження та посилення ролі комплаєнс-контролю в страхових організаціях.

Введення страховиком внутрішнього контролю - давня світова практика. Так, в окремих компаніях, акціонерами яких виступають іноземні інвестори, неможливо ведення бізнесу без належної системи внутрішнього контролю. Це реалізується через комплексну систему заходів, в тому числі через створення спеціалізованих підрозділів: внутрішній аудит, підрозділ, що відповідає за дотримання норм чинного законодавства, управління ризику.

Функціональні комплаєнс-системи зміцнюють бажану корпоративну культуру завдяки тому, що вони враховують конкретні, характерні для даної компанії внутрішні та зовнішні фактори, проектують їх у відповідні набори правил та положень з метою впровадження моделі, яка визнається всіма співробітниками – незалежно від рівня, що займається в організаційній ієрархії, - має силу і може використовуватися в повсякденній роботі [1].

Варто відзначити, що термін «комплаєнс» є відносно новим для українського ринку фінансових послуг, зокрема, небанківського. На думку дослідників, його змістовна складова не має єдиного підходу до тлумачення економіко-правової сутності [2, с.112].

З позицій фахівців Міжнародної асоціації комплаєнсу (International Compliance Association), вказана категорія визначає здатність суб'єкта діяти відповідно до закону, набору правил та норм, положень професійних об'єднань, або встановлених вимог та внутрішніх процедур [3].

Проект Закону України «Про страхування» № 5315 від 29.03.2021 року вперше визначає, що страховик зобов'язаний створити комплексну, адекватну та ефективну систему внутрішнього контролю для забезпечення виконання ключових функцій управління, до якої відносять підрозділ з контролю за дотриманням норм (комплаєнс) або окрему особу, якщо страховик не є значними та відповідає установленим нормативно-правовими актами Регулятора критеріям, які надають таке право[4].

За допомогою індивідуально розробленої системи комплаєнс контролю можна своєчасно розпізнавати випадки можливого порушення нормативно-правових вимог, невиконання обов'язків та недбалості. Це дозволить у свою чергу вживати

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

відповідних заходів для запобігання ризику цивільної та кримінальної відповідальності для компаній та їх керівників, наглядових органів та їх керівних осіб, а також пов'язаних з ними високих грошових штрафів та заподіяння значної шкоди репутації.

При цьому комплаєнс-контроль має бути не просто правовим обов'язком, а скоріше рішенням про створення підприємницької та економічної доданої вартості. Насправді йдеться про збереження репутації, у тому числі шляхом попередження збитків та витрат, таких як санкції чи штрафи, заохочення законного ведення комерційної діяльності компанії та розвитку стійкої культури дотримання нормативно-правових вимог [1].

Разом з тим, ефективний комплаєнс-контроль, дозволяє, перш за все, встановити контроль за юридичними ризиками, пов'язаними з регулюванням страхової діяльності. Виникнення і зростання рівня таких ризиків можуть викликати значні фінансові втрати внаслідок введення санкцій проти страхових організацій, збільшення вимог до капіталу. Також страхові організації мають можливість ефективно запобігати виникненню ризику втрати репутації, пов'язаного з недобросовісним виконанням співробітниками правил дотримання норм ділової етики. Крім того, система комплаєнс-контроль дозволяє забезпечити страховим організаціям контроль за ризиками, пов'язаними з формуванням і розміщенням власних коштів і коштів страхових резервів страхової організації.

Система комплаєнс-контроль повинна включати систему заходів, в тому числі політику та процедуру по відстеженню руху коштів з метою запобігання операцій по легалізації грошових коштів, моніторинг комплаєнс-ризиків за всіма напрямками діяльності страхових організацій (страхова, інвестиційна, нестрахова), її операціями, продуктами, послугами і територіальними підрозділами.

Таким чином, на нашу думку, комплаєнс-контроль можна розглядати як інструмент організації внутрішнього контролю страхових організацій, як самостійний напрям в системі внутрішнього контролю страхової організації і як метод боротьби з правопорушеннями в цілях забезпечення фінансової безпеки сфери страхування.

Таким чином, система комплаєнс-контроль повинна будуватися на наступних принципах:

1. Комплексний підхід. Система дає можливість здійснювати контроль фінансових ризиків за всіма напрямками діяльності страхової організації; ризиків, пов'язаних з порушенням законодавства і обумовлених шахрайськими операціями, легалізацією (відмиванням) злочинних доходів, перекладом капіталів за кордон, відходом від податків; ризиків, пов'язаних з втратою репутації, викликані недобросовісним дотриманням співробітниками страхової організації правил і норм ділової етики; юридичними ризиками, пов'язаними з регулюванням страхової діяльності.

2. Об'єктивність оцінки діяльності. Система, орієнтована на підвищення ефективності в цілому, дозволяє більш об'єктивно підійти до оцінки діяльності керівників страхової організації. Комплаєнс-контроль підвищує дієвість системи внутрішнього контролю внаслідок оцінки діяльності контрольованих осіб

незалежно від їх статусу в організації.

3. Універсальність застосування. Систему можна вважати стандартною, що може застосовуватися всіма страховими організаціями.

4. Високий статус в організації та компетентність. Виконання комплаєнс-функцій може зустріти опір з боку окремих підрозділів страхової організації і частини керівництва, оскільки воно може піти врозріз з інтересами бізнесу (наприклад, ініційоване службою комплаєнс-контролю переривання контактів з партнерами і клієнтами з сумнівною репутацією, заборона на проведення деяких фінансових операцій і т. п.). Тому організаційну структуру необхідно вибудувувати таким чином, щоб служба комплаєнс-контролю була наділена необхідними повноваженнями, а її персоналу надати високий статус в ієрархії організації і права незалежного прийняття рішень.

5. Адекватність сфери застосування. В процесі впровадження і здійснення комплаєнс-контролю необхідно мати на увазі, що є певна грань, після якої контрольна функція не тільки мінімізує ризики, але і істотно обмежує основну діяльність страхової організації. Тому в діяльності організації необхідно визначити області мінімальної і максимальної чутливості до комплаєнс-ризиків

Посилення ролі комплаєнс-контролю в страхових організаціях і розробка у відповідність з комплаєнс-контролем і з урахуванням специфіки кожної страхової організації комплаєнс-програми, комплаєнс-стратегії і комплаєнс-плану дозволить, на наш погляд, ефективніше протистояти різного роду ризикам, особливо в рамках реалізації Закону «Про протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму».

В сучасних умовах практика застосування комплаєнс-процедур з кожним днем набуває все більшої актуальності, комплаєнс-контроль стає невід'ємним інструментом управління в концернах, банківському, страховому секторах. Його цінність і значимість розуміється вже не тільки власниками та інвесторами, але також і вищим керівництвом, оскільки комплаєнс служить широкому спектру цільового призначення: від репутаційного менеджменту до мінімізації правової відповідальності та уникнення правових ризиків, що, у свою чергу, веде до зниження фінансових втрат організації.

Список використаних джерел

1. Система комплаєнс-контроля в Германи. URL: <https://www.winheller.com/ru/business-law/compliance/compliance-system.html> (дата звернення: 22.11.2022).

2. Хуторна М. Е., Гелеверя В.В. Організація ефективної системи комплаєнс-контролю в банку. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С. 112-118. URL: <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1502/15hmeoes.pdf> (дата звернення: 25.11.2022).

3. Compliance and the compliance function in banks. URL: www.bis.org/publ/bcbs113.pdf (дата звернення: 26.11.2022).

4. *Проект Закону України «Про страхування»: проект Закону від 29 березня 2021 року №5315.* URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71544 (дата звернення: 26.11.2022).

Приймук В.В.,

аспірант,

Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Україна

Кужелєв М.О.,

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,

м. Київ, Україна

МІСЦЕ КОРПОРАТИВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН НА ПІДПРИЄМСТВІ

В системі фінансових відносин на підприємстві фінансовий контроль є основою для забезпечення його ефективної діяльності, адже включає в себе не тільки контроль за операційною діяльністю та її ресурсами, а й визначає планування майбутньої діяльності та реагування на ті чи інші зміни, які відбуваються у процесі життєдіяльності господарюючого суб'єкту й допомагає прийняти керівництву ефективні управлінські рішення.

Нині існує чимало підходів щодо визначень поняття «корпоративний фінансовий контроль». У найбільш загальному вигляді під корпоративним фінансовим контролем слід розуміти «механізм, процедури, політику та засоби, за допомогою яких компанія здійснює моніторинг, контроль та планування за напрямком, розподілом і використанням своїх фінансових ресурсів» [1]. Тобто, фінансовий контроль є основою планування та управління фінансовими ресурсами та операційної ефективності будь-якого підприємства.

Основне завдання корпоративного контролю полягає передусім в забезпеченні своєчасного і повного досягнення всіх планових фінансових показників, реалізації фінансової політики підприємства та забезпеченні раціонального й ефективного використання фінансових ресурсів за цільовим призначенням. Сутність корпоративного фінансового контролю можна зрозуміти через визначення його місця та важливості для функціонування підприємства. В цьому контексті доцільно виділити п'ять показників важливості фінансового контролю, а саме [2]:

1. Підтримка грошового потоку. Ефективні заходи фінансового контролю значною мірою сприяють підтримці грошових потоків підприємства. За наявності дієвого механізму корпоративного фінансового контролю загальні надходження та витрати грошових коштів контролюються та плануються, що призводить до збалансованої та ефективної роботи.

2. Управління ресурсами. Фінансові ресурси підприємства є основою його операційної ефективності. Фінансові ресурси роблять доступними всі інші ресурси, необхідні для ведення бізнесу. Тобто, управління фінансовими ресурсами має вирішальне значення для управління всіма іншими ресурсами. Отже, ефективні

заходи фінансового контролю є вирішальними для забезпечення управління ресурсами на підприємстві.

3. Оперативність. Ефективна складова механізму корпоративного фінансового контролю, що забезпечує загальну ефективність діяльності підприємства. Допомогає керівництву прийняти найбільш правильні та економічно обґрунтовані управлінські рішення.

4. Рентабельність. Забезпечення загальної операційної ефективності підприємства приводить до безперебійного функціонування кожного організаційного відділу. Це, у свою чергу, підвищує продуктивність, яка має прямий позитивний зв'язок із прибутковістю. Отже, впровадження ефективних заходів корпоративного фінансового контролю забезпечує підвищення прибутковості будь-якого бізнесу.

5. Запобігання шахрайству. Фінансовий контроль служить запобіжним заходом проти шахрайства в компанії. Це може допомогти запобігти будь-яким небажаним діям, таким як шахрайство співробітників, онлайн-крадіжки та багато інших, відстежуючи грошові надходження та витрати підприємства.

Одним із важливих елементів корпоративного фінансового контролю є провадження та дотримання більш гнучкої політики фінансового контролю. Впровадження ефективної політики фінансового контролю має здійснюватися після ретельного аналізу існуючої політики та майбутніх перспектив компанії. Крім того, перед впровадженням фінансового контролю в бізнесі важливо переконатися, що виконані наступні чотири процеси [3; 4]:

1. Виявлення перетинань і аномалій (Detecting overlaps and anomalies).

Фінансові бюджети, фінансові звіти, звіти про прибутки та збитки, баланси тощо представляють загальну продуктивність та/або операційну картину ведення бізнесу. Отже, під час розробки політики фінансового контролю дуже важливо виявляти будь-які збіги та/або аномалії, що виникають у зв'язку з наявними даними. Це допомагає виявити наявні слабкі місця в поточній системі управління та вчасно усунути їх.

2. Своєчасне оновлення.

Фінансовий контроль є сутністю управління ресурсами, а отже загальної операційної ефективності та прибутковості бізнесу. Своєчасне оновлення всіх доступних даних є дуже важливим в процесі управління. Крім того, не менш важливим є оновлення всіх програм, методів управління та політики щодо існуючих методів фінансового контролю.

3. Аналіз усіх можливих операційних сценаріїв.

Перш ніж запровадити фіксовану стратегію фінансового контролю в компанії, важливо ретельно оцінити всі можливі операційні сценарії. Перегляд політики підприємства з точки зору різних операційних сценаріїв, таких як прибутковість, витрати, безпека та масштаб виробництва або обсяг, може надати необхідну інформацію. Крім того, саме це допомагає встановити ефективну політику корпоративного фінансового контролю, яка охоплює всі операційні аспекти компанії.

4. Планування та складання прогнозів.

При реалізації політики фінансового контролю дуже важливими кроками є планування та складання прогнозів. Вони дають уявлення про майбутні цілі та завдання бізнесу. Крім того, вони можуть допомогти встановити політику фінансового контролю відповідно до бізнес-цілей і виступати своєрідним каталізатором у досягненні таких цілей.

Таким чином, базуючись на вищезазначеному, можна зробити висновок, що фінансовий контроль являє собою основу для діяльності будь-якої компанії та займає надзвичайно важливе місце в системі фінансових відносин на підприємстві. Тому впровадження гнучкої та багатоступінчастої політики фінансового контролю, своєчасне оновлення даних та програм, аналіз операційних ситуацій та прогнозування допоможуть зробити фінансовий контроль на підприємстві зручним і важливим інструментом та одночасно своєрідним індикатором розвитку компанії.

Список використаних джерел

1. Кужелев М.О. Корпоративний контроль: методологія дослідження, фінансовий аспект та моделі формування. *Фінанси, учет, банки*. 2012. Вип. 1 (18). С. 24–34.

2. Дмитриченко Л. І., Хімченко А. М., Калиниченко М. П. Корпоративні відносини: методологія дослідження та механізми функціонування : монографія. Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. 160 с.

3. Кужелев М.А. Корпоративное управление: сущность и элементы. *Економіка і організація управління*. 2008. Вип. 3. С. 51–58.

4. Пінчук А.В. Формування інвестиційної стратегії підприємства. *Механізми економічного зростання і конкурентоспроможності національного господарства*: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 8 грудня 2018 р. Громадська організація «Київський економічний науковий центр». К., 2018. Ч. 1. С. 103–105.

Супруненко А.О.,
здобувачка ступеня бакалавра,
Осіпова О.І.,
к.е.н. доцент кафедри математичного моделювання та статистики
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ МАШИННОГО НАВЧАННЯ В СТРАХУВАННІ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В наш час тема про можливості машинного навчання (МН) популяризується з кожним днем. Її витoki можна простежити ще в 50-х рр. 20 століття, коли був введений термін «штучний інтелект».

Понад півстоліття знадобилося бізнесу (і не тільки), щоб масово перейти на цифровий формат. Наприклад, у 2018 році цифровий сектор вперше обігнав телевізійний сектор за капіталовкладеннями в рекламний ринок. Як тільки виникає потреба, машинне навчання стає незамінним інструментом у будь-якому бізнесі: деякі компанії навіть починають створювати власні відділи експертів з обробки даних.

Що таке машинне навчання? Машинне навчання є одним із напрямів застосування штучного інтелекту, а саме реальної реалізації його здатності навчатися шляхом створення алгоритмів для розпізнавання шаблонів у процесі аналізу великих даних і подальшого використання їх для самонавчання. Самонавчання є основною особливістю та пріоритетним завданням: не безпосереднє вирішення конкретної проблеми, а навчання в процесі застосування рішення для виконання інших подібних завдань. Для цього використовуються математичний і статистичний аналіз, оптимізація та інші методи обробки даних [1].

Застосування машинного навчання в страхуванні. Однією з основних стратегій для покращення бізнес-операцій та лояльності клієнтів є запровадження машинного навчання для вирішення бізнес-проблем у всьому ланцюжку вартості страхування.

Протягом останніх років у секторі страхування зріс величезний «апетит» до даних. І тепер машинне навчання допомагає страховикам розкрити потенціал цих даних, правильно їх обробляти та використовувати. Далі розглянемо основні напрями використання машинного навчання в діяльності страхової компанії.

Перше, де використовується МН є обробка претензій. А саме: реєстрація, сортування, прогноз обсягу претензій та розумний аудит. Машинне навчання надає унікальні можливості в управлінні претензіями. Це може допомогти компаніям позбутися будь-якої ручної обробки та, отже, надати кінцевим користувачам кращі та швидші послуги. Крім того, автоматизована обробка претензій означає покращення процесу прийняття рішень і зниження ризиків.

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

По-друге, МН є корисним у виявленні шахрайства. Система МН виявляє шаблони та аналізує поведінку споживачів, наприклад, методи транзакцій. Якщо алгоритм МН помічає будь-яку нетипову діяльність, він негайно попереджає страховика. Окрім структурованих даних, алгоритми МН можуть аналізувати неструктуровані та напівструктуровані дані, зокрема примітки до претензій. Це відрізняє МН від традиційних прогнозних моделей, які обмежують страховиків використанням лише структурованих даних.

Цікавим прикладом є історія успіху турецької страхової компанії Anadolu Sigorta. Перш ніж запровадити систему прогнозного виявлення шахрайства на основі машинного навчання, компанія витратила два тижні на ручну перевірку заяв про шахрайство. Оскільки компанія обробляла від 25 000 до 30 000 заяв на місяць, витрати були високими. Після переходу на систему прогнозування Anadolu Sigorta стала здатною виявляти претензії в режимі реального часу. Тож не дивно, що лише за один рік компанія підвищила рентабельність інвестицій на 210%. Завдяки виявленню та запобіганню шахрайству загальна економія коштів склала 5,7 мільйона доларів США [2].

Також МН успішно використовується страховими компаніями в процесі андеррайтингу. Встановлюючи ціни на контракти та послуги, страховики спираються на процес андеррайтингу, тобто розрахунок ймовірності нещасного випадку та оцінку потенційного ризику для окремого клієнта. Агентства встановлюють конкретну ціну, аналізуючи дані про страхувальника, об'єкт покриття, статистику виникнення інцидентів у подібних ситуаціях тощо. Після аналізу даних страховики можуть точно визначити страхову ціну для кожного клієнта за допомогою моделей машинного навчання [3].

Обслуговування клієнтів є ще одним цікавим застосуванням машинного навчання. Наприклад, можна використовувати МН для автоматичної сегментації клієнтів, щоб отримати інформацію про клієнтів, яку маркетологи не можуть знайти самостійно. Таким чином, страховику не потрібно вручну аналізувати великі набори даних для пошуку шаблонів. Технології штучного інтелекту та машинного навчання аналізують ідеї з великих обсягів даних і бачать закономірності в поведінці, ставленні, уподобаннях та особистій інформації клієнтів.

Алгоритми МН також можуть стати надзвичайною підмогою страховикам у створенні ефективної моделі ціноутворення. Використання МН для **оптимізації цін** забезпечує більшу точність і гнучкість ціноутворення. По-перше, страховики можуть динамічно коригувати ціни — алгоритми МН можуть виявляти шаблони з даних, інтегрувати додаткові джерела та інформацію та помічати тенденції та нові вимоги на ранніх етапах. З іншого боку, компаніям більше не потрібно орієнтуватися на галузеві еталонні показники, але вони можуть використовувати прогнозні моделі для встановлення ефективної ціни для кожної премії.

Наприклад, глобальний страховий гігант АХА спробував використовувати методи глибокого навчання для оптимізації ціноутворення. Компанія знала, що від 7 до 10% її клієнтів щорічно стають причинами автомобільних аварій. Хоча більшість із цих нещасних випадків не були серйозними та мало коштували

страховику, 1% із них становили випадки великих збитків із величезними виплатами.

Як і слід було очікувати, АХА хотіла передбачити випадки великих збитків, щоб покращити ціноутворення та скоротити витрати. Для цього компанія скористалася можливостями машинного навчання та створила експериментальну модель нейронної мережі. Страховик ввів 70 різних факторів ризику в модель і зрештою досяг 78% точності своїх прогнозів [2].

Машинне навчання є надпотужним інструментом для **персоналізації маркетингових кампаній**, оскільки дозволяє створювати майже необмежену кількість рекламних повідомлень для необмеженої кількості користувачів. Малий бізнес без достатнього маркетингового досвіду може скористатися перевагами провідних цифрових платформ, таких як Facebook і Google вже із вбудованими алгоритмами МН. В результаті не потрібно навчати власні алгоритми, щоб запускати таргетингові кампанії [4].

Перспективи застосування МН в страхуванні. Машинне навчання відіграватиме важливу роль у обслуговуванні клієнтів, від керування початковою взаємодією до визначення того, яке покриття потрібно клієнту. Згідно з багатьма проведеними опитуваннями [3, 5], більшість споживачів із задоволенням отримують таку комп'ютерну консультацію щодо страхування. Споживачі шукають персоналізовані рішення, що стало можливим завдяки алгоритмам машинного навчання, які переглядають їхні профілі та рекомендують індивідуальні продукти. Сьогодні страховики все частіше використовують чат-боти у додатках для обміну повідомленнями для вирішення запитів про претензії та відповідей на прості запитання.

Оскільки стрімкий технологічний прогрес змінює страховий ландшафт, страхові компанії повинні стати більш орієнтованими на клієнта, покращити обслуговування клієнтів, створювати кращі рішення для ефективності операцій і будувати все точніші моделі андеррайтингу. Страховики не мають іншого вибору, окрім як застосувати машинне навчання, щоб залишатися конкурентоспроможними, досягати операційної досконалості та стимулювати власне зростання.

Дані завжди відігравали центральну роль у страховій галузі, але сьогодні страхові компанії мають доступ до більшої кількості даних, ніж будь-коли раніше. За останні декілька років було створено більше даних, ніж коли-небудь створювало людство. Організації, подібні до страхових компаній у більшості галузей, переповнені великими об'ємами даних із безлічі джерел, включаючи телематику, активність в Інтернеті та соціальних мережах, голосову аналітику, підключені датчики та носимі пристрої. Їм потрібні машини для обробки цієї інформації та отримання аналітичних ідей. Саме тому більшість страховиків намагаються максимально використовувати в своїй діяльності переваги, які пропонує використання машинного навчання.

В сьогоденних умовах жорсткої конкуренції, складних випадків шахрайства (зокрема кібершахрайства), високих очікувань клієнтів та жорсткішого регулювання

страхової діяльності страховики змушені шукати способи використання прогнозного моделювання та машинного навчання, щоб підтримувати свою конкурентну перевагу, стимулювати бізнес-операції та підвищувати задоволеність клієнтів.

Вони також вивчають, як вони можуть скористатися перевагами останніх досягнень штучного інтелекту (ШІ) і машинного навчання для вирішення бізнес-завдань у всьому ланцюжку вартості страхування. До них належать андеррайтинг і запобігання збиткам, ціноутворення на продукти, розгляд претензій, виявлення шахрайства, продажі та взаємодія з клієнтами [5].

Отже, машинне навчання може допомогти страховикам максимально використати дані, до яких вони мають доступ, і покращити свій бізнес різними способами, від виявлення шахрайства до зменшення ризиків при обробці претензій та оптимізації цін.

Інтеграція машинного навчання в бізнес-процеси страхування дає конкурентну перевагу. Завдяки оптимізації процесів андеррайтингу та виявлення шахрайства можна точніше оцінити ризики та уникнути великих фінансових втрат. Більш ефективний досвід роботи з клієнтами та зосередженість на покращенні маркетингу та продажів за допомогою МН допомагають утримувати клієнтів і пропонувати їм саме те, що вони хочуть. Таким чином, прибутки компанії збільшуються, а можливості прогнозування дають цінну інформацію, щоб зберегти ці прибутки високими.

Список використаних джерел

1. Machine Learning, ML. IT-Enterprise – your one-stop ecosystem for reengineering | it.ua. URL: <https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/machine-learning> (дата звернення: 25.11.2022).

2. Stefanovskyi O. 5 Applications of Machine Learning in Insurance and Best Use Cases. ai.intelliarts.com. URL: <https://www.ai.intelliarts.com/post/applications-of-machine-learning-in-insurance> (дата звернення: 25.11.2022).

3. Machine Learning in Insurance Industry: Key Impacts | LIGHT-IT. Web and Mobile App Development Company | Light IT. URL: <https://light-it.net/blog/the-role-of-machine-learning-in-insurance-sector/> (дата звернення: 25.11.2022).

4. П'ять переваг, які машинне навчання може дати вашому бізнесу [Management.com.ua]. Management.com.ua: Менеджмент для управлінців. URL: <https://www.management.com.ua/notes/machine-learning-for-business.html> (дата звернення: 25.11.2022).

5. Malhotra R., Sharma S. Machine learning in insurance. Accenture. URL: https://www.accenture.com/_acnmedia/pdf-84/accenture-machine-learning-insurance.pdf (дата звернення: 25.11.2022).

Сисоєнко І. А.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
обліку та оподаткування,
Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна*
Зосимчук В. В.,
здобувач ступеня молодший бакалавр

ДІЯЛЬНІСТЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Організаційні, правові та економічні засади створення та діяльності кредитних спілок, їх об'єднань, права та обов'язки членів кредитних спілок та їх об'єднань визначається Законом України «Про кредитні спілки». Відповідно до цього законодавчого акту кредитною спілкою є неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [1].

Основними принципами діяльності кредитної спілки є [1]:

- принцип добровільності вступу та свободи виходу з кредитної спілки;
- принцип рівноправності членів кредитної спілки;
- принцип самоврядування;
- принцип гласності.

Відповідно до вищезгаданих принципів:

- ніхто не може бути примушений вступати до кредитної спілки, а виключення з членів кредитної спілки дозволяється лише у випадках, визначених статутом спілки;

- усі члени кредитної спілки мають рівні права, в тому числі у разі голосування на загальних зборах, незалежно від розміру пайового та інших внесків;

- забороняється будь-яке втручання в діяльність кредитної спілки;

- кредитна спілка зобов'язана забезпечити повне та своєчасне інформування своїх членів з питань власної діяльності, на їх прохання ознайомлювати з протоколами загальних зборів і засідань інших органів управління кредитної спілки, видавати копії документів та витяги з них у порядку, визначеному статутом [1].

Види господарської діяльності кредитної спілки [1]:

- прийом вступних та обов'язкових пайових та інших внесків від членів спілки;

- надання кредитів своїм членам на умовах їх платності, строковості та забезпеченості в готівковій та безготівковій формі;

- залучення на договірних умовах внесків (вкладів) своїх членів на депозитні рахунки як у готівковій, так і в безготівковій формі;

- виступає поручителем виконання членом спілки зобов'язань перед третіми особами;

- розміщення тимчасово вільних коштів на депозитних рахунках в установах банків, які мають ліцензію на право роботи з вкладами громадян, об'єднаній кредитній спілці, а також придбаває державні цінні папери, перелік яких встановлюється Національним банком України, облігації міжнародних фінансових організацій, що розміщуються на території України, та паї кооперативних банків;

- залучення на договірних умовах кредитів банків, кредитів об'єднаної кредитної спілки, коштів інших установ та організацій виключно для надання кредитів своїм членам, якщо інше не встановлено рішенням Національного банку України;

- надання кредитів іншим кредитним спілкам, якщо інше не встановлено рішенням Національного банку України;

- виступає членом платіжних систем;

- оплачує за дорученням своїх членів вартість товарів, робіт і послуг у межах наданого йому кредиту;

- провадження благодійної діяльності за рахунок коштів спеціально створених для цього фондів.

Членами кредитної спілки можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають на території України, мають повну цивільну дієздатність.

Не можуть бути прийняті до кредитної спілки особи, які за рішенням суду визнані недієздатними або обмежено дієздатними, особи, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, а також особи, що мають судимість за вчинення кримінальних правопорушень з корисливих мотивів, якщо ця судимість не погашена і не знята в установленому законом порядку [1].

Кількість зареєстрованих кредитних спілок та їх членів наведемо на рис. 1 [2].

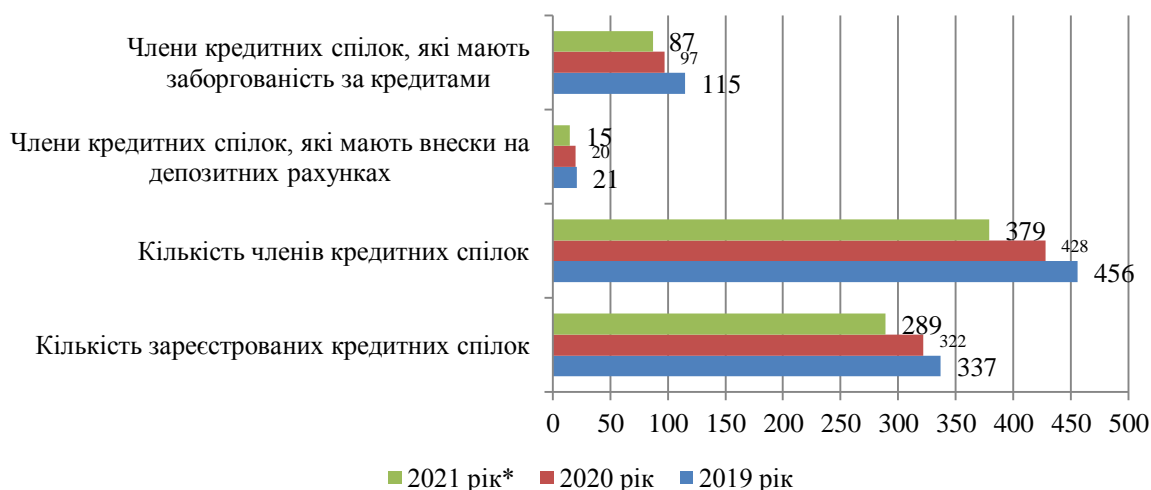

Рис. 1. Кількість зареєстрованих кредитних спілок та їх членів, тис. осіб.

Отже, як бачимо, кількість кредитних спілок за період аналізу поступово зменшується, а з ними і кількість їх членів. За кількістю членів кредитних спілок лідирують Львівська область (55,9 тис. осіб), Івано-Франківська область (53,2 тис.

осіб), м. Київ та Київська область (45,3 тис. осіб), Дніпропетровська область (35,5 тис. осіб) та Закарпатська область (30,7 тис. осіб).

Динаміку основних показників діяльності кредитних спілок наведено на рис. 2 [2].

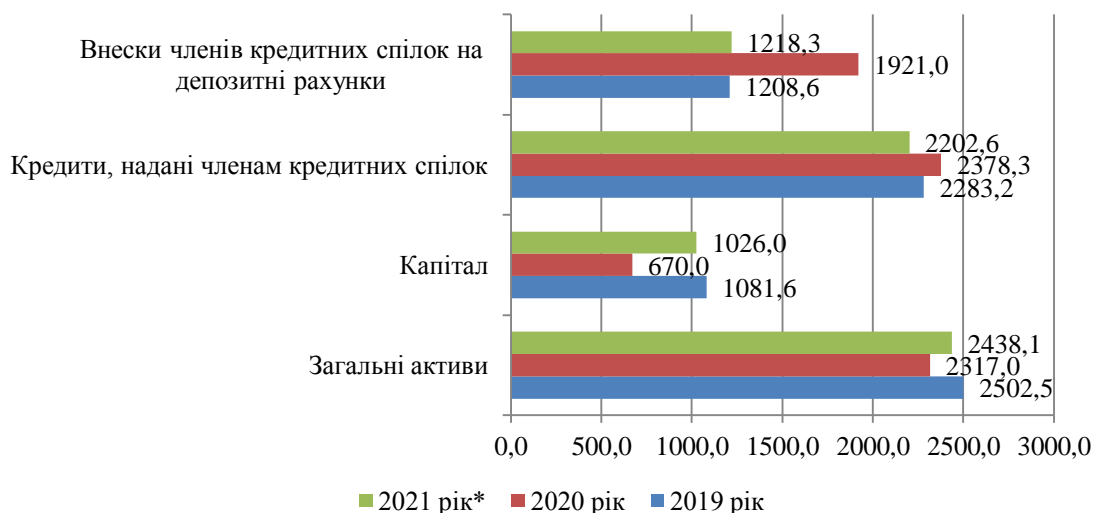

Рис. 1. Динаміка основних показників діяльності кредитних спілок, млн., грн.

Лідерами за розмірами активів є кредитні спілки Херсонської області (372,7 млн. грн.), м. Києва та Київської області (363,8 млн. грн.), Івано-Франківської області (285,6 млн. грн.), Львівської області (246,6 млн. грн.) та Харківської областей (216,1 млн. грн.). Загальний обсяг капіталу має нестабільну тенденцію: у 2020 році він зменшився на 411,6 млн. грн., а у 2021 році – збільшився на 356, 0 млн. грн.

Список використаних джерел

1. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 р. № 2908-III. Дата оновлення: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14#Text> (дата звернення: 07.06.2022).

2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 07.06.2022).

МАРКЕТИНГОВИЙ АНАЛІЗ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ

Комплексність та багаторівневість устрою сучасних фінансових систем вимагає пошуку нових підходів та способів взаємодії за для реалізації поточних завдань та надання адекватних відповідей на виклики, які пропонує сьогодення. Специфіка банківського маркетингу в значній мірі виражається особливостями банківських послуг, організацією діяльності по розвитку і просуванню банківських продуктів, їх рекламі, ціноутворенню тощо.

Без маркетингового аналізу послуги банку ризикують виявитись для нього неконкурентоспроможними, непотрібними або навіть збитковими. Успішний поступ України до євроінтеграції вчергове підтверджує актуальність модернізації та оновлення як підходів, так й інструментів фінансової сфери, задля поглиблення взаємодії та, як мінімум, доєднання до фінансової системи ЄС, а у кращому випадку і розробки пропозицій щодо фінансових практик з нашого боку для країн-партнерів.

Автор розглядає публічні фінанси як сукупність центральних (урядових) фінансів та муніципальних фінансів (місцевих, тобто фінансів місцевого самоврядування). У контексті вітчизняних реформ децентралізації влади та бюджетної децентралізації, доцільно виокремлення трьох складових у структурі публічних фінансів, що відповідає сучасній українській практиці:

- 1) центральні (державні, урядові) фінанси;
- 2) муніципальні (місцеві) фінанси;
- 3) фінанси позабюджетних фондів (рис. 1).

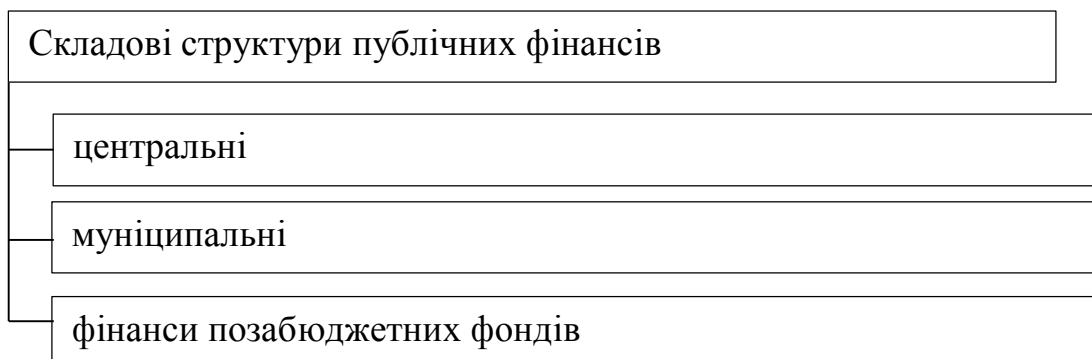

Рис. 1. Складові структури публічних фінансів України

Отже, публічні фінанси – це система, що реалізує фінансування та перерозподіл державних видатків задля діяльності державних інституцій, що забезпечують функціонування механізмів субсидій, соціальних виплат та провадять методи, за допомогою яких видатки на ці цілі покриваються оподаткуванням, позиками, іноземною допомогою та створенням нових грошей. Якщо ж розглядати інструменти фінансування державних та публічних фінансів, то автор вбачає у них значну спорідненість, а тому надалі пропонує вважати їх тотожними.

Інструменти публічних фінансів – це фінансові важелі та стимули, які впливають на публічні фінанси. За для фінансування сталого розвитку можуть використовуватися податкові та бюджетні інструменти. Їх суть полягає у тому, що вони є певним способом фінансування і реалізується у вигляді угоди, яка вказує на спосіб взаємодії держави та інших економічних суб'єктів. У розрізі податкових інструментів можна виділити такі, як штрафи, податки, збори, відрахування та внески. У складі бюджетних інструментів – це дотації, субвенції, трансферти, державні субсидії, кредити, депозити, цінні папери, лізинг, оренда. Останні передбачають застосування додаткових важелів, таких, як ставки та нормативи, що дозволяє розширити діапазон умов фінансування сталого розвитку.

Автор вважає, що у контексті фінансування сталого розвитку всі вищезазначені інструменти відіграватимуть важливу роль, однак, найдійовішими для фінансування на місцевому рівні будуть субвенції та міжбюджетні трансферти. Засоби у системі публічних фінансів – це інформаційні технології, які використовуються для роботи працівниками органів державної, місцевої влади та позабюджетних фондів. Стан інформаційного забезпечення органів місцевого самоврядування залежить від певних показників, одним з основних є наявність пакету нормативно-правових актів, що регулюють процеси одержання, опрацювання, використання та розповсюдження інформації.

У сучасних умовах роль банківської системи, та й ступінь її впливу на економіку, залежать від якості розвитку самої банківської системи, яка сьогодні здійснює свою діяльність в інформаційно розвинутому суспільстві. Саме діджиталізація та новітні фінансові технології на її основі вимагають від банків всебічного врахування тих трансформацій попиту і пропозиції на ринку банківських послуг, які і виникають через розвиток цих технологій. Розширення сфер інтересів банків, глобалізаційні процеси, активізація небанківських установ, особливо Fin-Tech компаній, застосування на фінансовому ринку новітніх розробок у сфері комунікацій якраз і підкреслюють той факт, що в управлінні банком і в теоретичному, і в практичному сенсі, повинен домінувати комплекс маркетингу. Проведення маркетингового аналізу в загальному сенсі є обов'язковим, необхідним елементом системи управління підприємством, незалежно від його наявної ринкової

позиції, прибутковості чи ні. Маркетинговий аналіз – це, в першу чергу, використання значних обсягів різнобічної інформації, яка визначається постійною зміною показників і параметрів, які в свою чергу, відображають змінні характеристики зовнішнього і внутрішнього середовища об'єкта. Своєчасне виявлення цих змін, можливість і спроможність на цій основі прогнозувати та оперативно реагувати на них – ось основна мета та головне завдання маркетингового аналізу [10, С 26]. Зрозуміло, що будь-якому банку важливий та необхідний аналіз ринку банківських послуг, його маркетингові дослідження. Водночас, подібні дослідження мають здійснюватися обов'язково при створенні, впровадженні або вилученні з ринку тих або інших банківських послуг. Щоб розуміти специфіку цього ринку підкреслимо особливості сучасних банківських послуг, які полягають в тому, що, по-перше, сама послуга є достатньо абстрактною, вона не має матеріальної субстанції, по-друге, такі послуги набувають конкретного характеру на основі договірних відношень, по-третє, надання банківських послуг пов'язане з використанням грошей в різноманітних формах і якостях, по-четверте, купівля-продаж банківських послуг (у всякому разі їх більшості) є тривалою у часі. Крім того, наголосимо, що банківський продукт і банківська послуга не є, на наш погляд, тотожними поняттями. Більше того, функціонування на ринку окремого банківського продукту часто супроводжується цілою низкою додаткових банківських послуг з обслуговування цього продукту.

Проведення маркетингових досліджень стало нагайною потребою та стабільно увійшло в практику ринкової діяльності банківських установ. Безумовно, глибина та напрямки аналізу ринку банківських послуг залежать суттєво від характеру діяльності банку, видів послуг, які надаються ним для клієнтів, ступеню їхньої диверсифікації, розмірів капіталу та рівня прибутків банку. До того ж масштаб досліджень диктується метою та стратегією банку, тобто рішеннями щодо змін його діяльності, виходу на ринок з новими банківськими продуктами тощо. А такий підхід вимагає більш поглибленого маркетингового аналізу, спрямованого на визначення в першу чергу тих сегментів ринків, де банк міг би утримувати позиції на протязі періоду, який диктується життєвим циклом послуги [4, С.15].

Висновком маркетингового аналізу повинна бути економічна оцінка потенційних можливостей банківської установи та її позицій на конкретному ринку чи сегменті. Такий результат в процесі подальшої маркетингової діяльності на наступних етапах маркетингового аналізу співставляється з трудовими, фінансовими, виробничими та іншими ресурсами й оцінюється ефективність діяльності банку на конкретному ринку. Маркетинговий аналіз ринку банківських послуг спрямований на пошук можливостей банку зайняти конкурентні позиції на конкретному ринку чи його сегменті через пристосування своїх продуктів до попиту

та вимог клієнтів. Маркетингові дослідження в цьому сенсі націлені на більш продуктивне пристосування банківських послуг до вимог ринку. Однією з ключових його (маркетингу) задач є визначення тих умов, які дозволяють оптимальні співвідношення між попитом та пропозицією банківських продуктів на ринку. Таким чином, маркетинговий аналіз банківських послуг має базуватися на проведенні сегментування і визначення структури й обсягу попиту для кожного сегменту ринку, при цьому сегментування дає змогу чітко визначати цільовий ринок та його потреби, а також формує необхідну базу для розробки довгострокової стратегії банківської установи. Вибір підходу до здійснення сегментації базується на таких критеріях як: важливість цієї частки ринку для банку, кількісні показники даної частки (ємність певного сегменту ринку, темпи розвитку певної галузі), доступність інформації про частку ринку для банку, прибутковість діяльності клієнтів, що складають даний сегмент, а також прогнозована ефективність роботи в даній частині ринку [2]. Як правило, типова загальна схема такого аналізу спрямована на вирішення наступних завдань: – визначення типу відповідного сегменту ринку; – оцінка ємності ринку за обсягом реальних та потенційних продажів; – окреслення типових умов, за яких будуть надаватися відповідні послуги; – встановлення переваг та специфіки даного продукту, його «родзинок»; – окреслення спроможностей банку щодо диференціації умов і способів продажу продукту; – визначення рентабельності банківських послуг, можливих шляхів зниження витрат і перспектив нарощування продажів.

Отже, маркетологи, визначаючи тип ринку, поділяють його на такі види: безперспективний ринок, основний ринок, додатковий ринок, зростаючий ринок, потенційний ринок, непостійний ринок. Потенційна ємність ринку – це той обсяг продукту, який спроможні придбати потенційні споживачі і, безумовно, максимально можлива кількість таких споживачів. Потенційний обсяг продажів виступає як та частина потенційного ринку, яку банк реально охопить, якщо продаватиме продукт за визначеною ціною та при здійсненні певних маркетингових зусиль. Реальний обсяг продажів означає той обсяг продукту, який банк зможе по факту продати за певний період при встановленій ціні, здійснених маркетингових заходах, реакції конкурентів і впливу зовнішніх чинників. При окресленні типових умов, за якими можливе надання відповідної послуги, банківська установа встановлює тип та головні параметри потенційного споживача послуг, вимоги до його фінансового стану, ведення обліку і представлення звітності та інші характеристики.

Список використаних джерел

1. Key Issues for Digital Transformation in the G20. Report Prepared for a Joint G20 German Presidency. OECD, 12 January 2017. URL: **«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»**

<https://www.oecd.org/g20/key-issues-for-digital-transformation-in-the-g20.pdf> (дата звернення 01.07.2022).

2. OECD Digital Economy Papers. OECD, URL: https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oecd-digital-economy-papers_20716826 (дата звернення 03.07.2022).

3. Tkalenko, S., Melnyk, T., & Kudyko, L. (2020). Macroeconomic factors influencing the development of Ukraine's foreign trade. *Baltic Journal of Economic Studies*, 6(3), 143-155. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-3-143-155> DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-3-143-155> (дата звернення 01.07.2022).

4. Брензович К. С., Машкара-Чокнадій В. В. Динаміка розвитку зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС в рамках дії зони вільної торгівлі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 30, 2020. С.14-19. URL: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-30-2>

5. Павлов О. І., Самофатова В. А., Кулаковська Т. А. Зовнішньоекономічна діяльність України в системі глобальних конкурентних відносин: агропродовольчий вимір: монографія. Одеса: Астропринт, 2019. 272 с. URL:<https://conf.krok.edu.ua/Geoeconom/Geoeconom/paper/view/324> (дата звернення 01.11.2022).

6. Рокоча В.В. Експортний потенціал України: тренди сталості та лабільності. Міжнар. наук. конф. «Геоелекономічні пріоритети розвитку експортно-орієнтованого бізнесу України», Київ, 12 грудня 2020 року, К.: Університет «КРОК», 2020. URL:<https://conf.krok.edu.ua/Geoeconom/Geoeconom/paper/view/324> (дата звернення 01.11.2022).

7. Ткаленко С.І. Ефекти міжнародної торгівлі в умовах глобалізації. Міжнар. наук.-практ. конф. «Модернізація економіки: теоретичні засади та практика реалізації». 23 січня 2021 р. Запоріжжя, С.97-99. URL:https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/36443/siee_21-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 01.10.2022).

8. Ус. І. Зовнішня торгівля товарами України у січні-травні 2022 року. URL:<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlyatovaramy-ukrayiny-u-sichni-travni-2022> (дата звернення 01.11.2022).

9. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення 05.07.2022).

10. Шиманська К. В., Бондарчук, В. В. Ефект Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС на вітчизняний імпорт та експорт. *Економіка, управління та адміністрування*, 2021, №2(96), С. 25–30. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2021-2\(96\)-25-30](https://doi.org/10.26642/ema-2021-2(96)-25-30) (дата звернення 11.09.2022).

ПРОБЛЕМИ АВТОСТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Протягом 5 років, ринок автострахування в Україні демонстрував динамічний ріст. Однак з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну ринок автострахування зазнав величезний спад. Так, наприклад, мільйони громадян покинули свої міста, переїхавши в безпечніші райони країни та за кордон. Проте не всі змогли виїхати на власному автомобілі. За підрахунками Київського інституту економіки, станом на початок жовтня через бойові дії, українці лишилися близько 200 тисяч автомобілів. На тимчасово окупованих територіях залишилися сотні тисяч громадян. Все це вплинуло на обсяги продажу автострахування.

За даними МТСБУ, з січня по квітень 2022 року в Україні видали полісів ОСЦПВ, які зазвичай називають «автоцивілками», на третину менше, ніж за аналогічний період минулого року. При цьому середній розмір відшкодування з ОСЦПВ зріс на 11%. Також зросли терміни оплати. Це пов'язано з тим, що в країні постійні перебої з електроенергією, певний час не працювали судові реєстри а також з тим, що важко встановити втрату або пошкодження майна. Тому рішення про страховий випадок отримати не вдалося. Проте більшість учасників ринку роблять це у встановлені законом терміни. На початку 2022 року, 75,7% компенсацій постраждалим з ОСЦПВ було виплачено протягом 90 днів з дати ДТП, порівняно з 74,8% торік.

За даними каско, гравці ринку свідчать, що продажі цих полісів значно впали. Наприклад, заданими АТ«Провідена», за перші п'ять місяців 2022 року кількість добровільно оформлених полісів зменшилася на 22% порівняно з відповідним періодом минулого року. Середній час врегулювання події з власним страховиком збільшився з 14 днів у січні до 34 днів у травні. Частіше всього затримки викликані власною недбалістю страхувальника. Терміни надання документів і автомобіля для встановлення суми відшкодування на СТО затримувалися.

Війна поставила страховикам ще одну проблему. Військове вторгнення РФ різко збільшило вартість відновлювальних робіт та послуг незалежних фахівців. Ці витрати не були заплановані у бюджеті страхової компанії на 2022 рік. Зазвичай це вирішується перерозподілом обсягу робіт спеціалізованими мережевими компаніями, де вартість робіт збільшується до прийняттого ступеня. У багатьох частинах України зменшилася доступність аварійних комісарів, уповноважені страховими компаніями для огляду транспортних засобів та оцінки збитків. З різних причин: ситуація з безпекою, депортація, мобілізація, навантаження, якщо ми говоримо про західні регіони. Крім того, кожна компанія вказувала на нестачу персоналу на СТО, що позначається на умовах відновлення страхових автомобілів. З тієї ж причини: мобілізація та внутрішнє переміщення.

Основне питання для страхувальників стосується реєстрації дорожньо-транспортних пригод. Наразі підрозділи поліції часто не мають змоги виїхати на місце ДТП. Рішенням цього може стати Європротокол, альтернативний спосіб реєстрації. Страховики пропонують своїм клієнтам використовувати його щоразу, коли це можливо. Проте поінформованість водіїв про його використання, як і раніше, недостатня. Ще однією проблемою, встановленні страхового випадку, є повне документальне оформлення. Основна проблема полягає в неможливості повного встановлення (документального) витрати або пошкодження майна. Насамперед, це стосується зон введення військових дій, які встановлюються наказом МОУ кожного першого числа місяця. Однак, з практики дій страхувальників, є велика проблема внутрішньої комунікації органів дежавної влади (МОУ, ТПП, МФУ, МЕУ та інші).

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

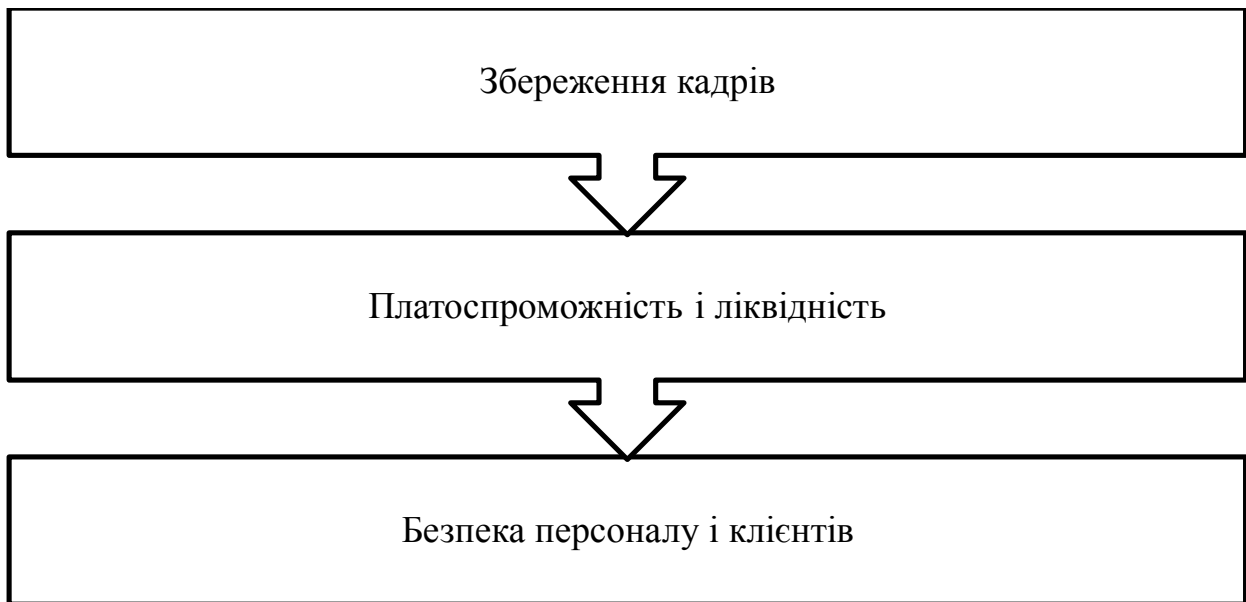
Умови воєнного стану спричинили фінансову кризу для всіх підприємств на території України. Прогнозувати чи оцінювати фінансову стійкість підприємств в умовах воєнного стану досить складно, адже війна вносить свої форс-мажорні обставини, які можуть передбачати не тільки скорочення надання послуг чи випуску продукції, але й припинення його діяльності загалом.

Фінансова стійкість підприємства відіграє важливу роль у забезпеченні майбутнього розширеного відтворення та прибутковості. Це здатність підприємства здійснювати свою діяльність у напрямку зростання в мінливому середовищі, зберігаючи при цьому свій баланс. Фінансова стійкість може бути досягнута шляхом ефективного та оптимізованого управління грошовими коштами, запасами, основними засобами та їх джерелами власного та позикового капіталу [1].

Аналіз фінансової стійкості підприємства за нормальних умов діяльності традиційно проводиться шляхом аналізу: [2]

- структури власності;
- динаміки зміни активів та джерел їх формування;
- показників ліквідності;
- показників фінансового стану;
- показників ділової активності;
- індекс рентабельності.

Відповідно до концептуальних умов (рис.1.), передбачених для функціонування підприємств, необхідно налаштовувати фінансову систему таким чином, щоб вона могла підтримувати життєздатність підприємств. Для цього необхідно сформулювати принципово нові підходи до структурування політики ліквідності, фінансової незалежності, оборотності та прибутковості [2].

Рис.1. Концептуальні основи роботи підприємств в умовах війни

Джерело складено автором на основі [2]

Ефективна політика фінансовою стійкістю підприємств є однією з важливих проблем сьогодення (рис.2.). Проблемою розвитку підприємств в умовах війни є пошук фінансових ресурсів. Слід зазначити, що у воєнний час звертатися до банківських установ недоцільно, оскільки в умовах стрімкого знецінення національної валюти на тлі військових дій кредити стануть не вигідними. Тому при формуванні інвестиційної політики необхідно шукати інші канали фінансування, особливо підприємствам для співпраці з іншими підприємцями чи інвесторами, а накопичені кошти доцільно використовувати разом для розробки та розвитку нових підприємств [3].

Рис.2. Складові ефективної політики управління фінансовою стійкістю підприємства

Джерело складено автором на основі [3]

На фінансову стабільність підприємства впливає багато чинників викликаних умовами війни. Головна з проблем – нестабільності зовнішнього середовища, адже воно вимагає грамотного управління фінансами та швидкого реагування на

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

різноманітні виклики. Підприємства стикаються з ситуаціями які безпосередньо потрібно коригувати на ринку. При цьому основним завданнями підприємства є організація безпеки персоналу та клієнтів, захист персоналу та забезпечення платоспроможності перед постачальниками. Відповідна монетарна політика також впливає на нормативні рівні показників фінансової стабільності.

Список використаних джерел

1. Левкович О.В., Калашнікова Ю.М. «Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства». – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/78.pdf
2. Яцух О.О., Захарова Н.Ю. «Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки». – Режим доступу: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_3/35.pdf
3. Мороз О.О., Шварц М.В. «Управління фінансовою стійкістю підприємства в сучасних умовах». – Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17163/3175.pdf?sequence=3>

Чистякова Д.С.
здобувач ступеня магістра
за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

Казак О.О.
кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ

Війна в Україні, спричинена агресією росії у 2022 році, є не лише величезною трагедією для українського народу, але й спричинює глобальні наслідки у світовій економіці. Провідні фінансові установи ретельно досліджують вплив війни в Україні на світову торгівлю та інвестиції, зокрема Світовий банк [1] та Європейський центральний банк [2] серед факторів впливу визначають інтенсифікацію інфляційних процесів та загальне уповільнення економічного відновлення після рецесії пандемії COVID-19.

Поруч з цим, Україна має наразі потужний інвестиційний потенціал щодо відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди. Зокрема, Національна рада з відновлення України від наслідків війни впроваджує План реконструкції, який у липні 2022 року був підписаний у Лугано (Швейцарія) на міжнародній конференції URC2022 та отримав назву «План Маршала» щодо залучення \$750 млрд інвестиційних ресурсів протягом наступних 10 років [3].

Інвестиційна діяльність за наявних умов сьогодення супроводжується ризиками підвищеного рівня. Важливою умовою економічної ефективності інвестиційних процесів є вміння здійснювати прогнозування, профілактику ризиків інвестиційних вкладень та управління ними. Система ефективного управління проектними ризиками необхідна для забезпечення стійкого безперервного функціонування та розвитку компанії шляхом своєчасної ідентифікації, запобігання або мінімізації ризиків, що становлять загрозу бізнесу та репутації компанії, здоров'ю персоналу, а також майновим інтересам акціонерів та інвесторів при реалізації проектів. Управління ризиками – це основа управління проектами.

Оскільки інвестиційний проєкт проходить у своїй реалізації ряд етапів, кожен із яких може характеризуватися специфічними ризиками, а їх вплив тісно пов'язано із запланованими результатами, доцільно визначати ризик інвестиційного проєкту підприємства як вірогідність впливу негативних факторів на його інвестиційну діяльність на різних стадіях інвестування, які можуть призвести до відхилення результуючих показників ефективності проєкту від запланованих значень. Такий спосіб дозволить чітко визначити чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на кожен з етапів інвестування, ідентифікувати саме ті ризики, які є характерними для поточного етапу та спрогнозувати вплив даних ризиків відповідно до показників ефективності інвестиційного проєкту.

Сутність інвестиційного ризику полягає в ймовірності виникнення непередбачених фінансових втрат внаслідок невизначеності умов інвестиційної діяльності. Визначення рівня рентабельності інвестиційного проекту в основному залежить від інвестиційного ризику – чим вищий ризик, тим вищим має бути рівень віддачі від інвестиційного проекту.

З точки зору внутрішнього контролю, управління ризиками є основою інвестиційної галузі. Є два основні чинники, які суб'єкти господарювання повинні брати до уваги, коли йдеться про управління ризиками:

1. Можливість та ймовірність того, що щось негативне станеться на основі інвестицій або інвестиційної стратегії.

2. Скільки негативна подія може або коштуватиме інвестору.

Стратегія керування інвестиційними ризиками – це не лише набір управлінських функцій для досягнення цілі, а й реалізація комплексу скоординованих дій для ефективного керування ризиками.

На підприємствах реалізується єдиний спосіб керування ризиками, а це означає, що компанія управляє всіма ризиками разом, а не окремо кожним, у тому числі інвестиційним. Такий спосіб дозволяє підприємству управляти всіма ризиками із врахуванням всіх кореляцій між ними.

Ризик-стратегія та параметри ризик-апетиту можуть бути вбудовані в діяльність підприємства тільки за наявності системи інтегрованого керування ризиками організації. Така система містить внутрішню нормативну базу з керування ризиками, процеси та процедури, за якими здійснюється керування ризиками, а також інфраструктуру, в якій задіяні ризик-менеджери та фахівці з керування ризиками із відповідними правами, повноваженнями та обов'язками.

У сукупності базових стратегій керування інвестиційними ризиками, так само як фінансовими ризиками, що найчастіше використовуються у сучасній практиці, прийнято виділити дві альтернативні її форми:

1. стратегія уникнення ризику;
2. стратегія утримання ризику.

Будь-яка стратегія керування інвестиційними ризиками суб'єкта господарювання включає в себе принаймні один (або кілька) методичних способів нейтралізації ризиків як сукупність конкретних методик, технологій, способів та прийомів обґрунтування управлінських рішень щодо реалізації превентивних заходів фінансового, організаційного або правового характеру з метою забезпечення співставності результативності інвестиційної операції суб'єкта господарювання із відповідним рівнем інвестиційного ризику.

Саме базові стратегії та мінімальний набір стандартних методів мінімізації ризиків створюють необхідність розробки нових, більш сучасних моделей стратегічного керування інвестиційними ризиками. Для розробки типових ризик-стратегій інвестиційної діяльності підприємств пропонується модель «Ризик-Стратегія».

Модель «Ризик-Стратегія» являє собою матрицю з 9-ти секторів, розташовану у двовимірній системі координат відповідності ступеню ризику до ступеню ефективності інвестиційного проекту. По осі абсцис розташовані види ризику, по осі

ординат - значення, які можуть приймати ризики. На перетині кожної області формується стратегія поведінки суб'єкта господарювання в невизначених ризикованих умовах.

На малюнку 1 представлені варіанти тактичних ризик-стратегій інвестиційної діяльності при різних видах та рівнях ризику.

Для кожної вищенаведеної стратегії підґрунтям є наявність деякої особливості проекту (підприємства), її конкурентної переваги, яка встановлюється шляхом проведення аналізу середовища підприємства (зовнішнього та внутрішнього).

Ступінь ризику	В (ДВ)	Перенесення проекту (відмова від проекту)	Скорочення обсягів фінансування проекту (перенесення проекту)	Горизонтальна диверсифікація (скорочення обсягів фінансування проекту)
	С	Спільна відповідальність (скорочення обсягів фінансування проекту)	Конгломеративна диверсифікація	Траншове фінансування проекту (вдосконалення виробництва)
	Н(ДН)	Концентрична диверсифікація (моніторинг проекту)	Траншове фінансування проекту (моніторинг проекту)	Моніторинг проекту (впевнена реалізація проекту)
		Н(ДН)	С	В (ДВ)
		Ступінь ефективності		

Рис. 1. Модель «Ризик-Стратегія»

Джерело: [4]

Усі наведені в матриці ризик-стратегії відображають різні підходи до реалізації інвестиційного проекту та пов'язані зі зміною стану одного чи декількох видів ризиків.

Процес стратегічного керування інвестиційними ризиками деталізується на оперативному рівні керування, де має бути забезпечено відбір перспективних інвестиційних проектів з урахуванням рівня ризику, а також залучення інвестицій за обсягами, необхідними для реалізації проектів підприємства та їх раціонального розміщення.

Необхідно відзначити той факт, що з метою досягнення позитивних результатів керування ризиками необхідно посилювати персональну відповідальність кожного працівника організації.

Прагнення мінімізувати фінансовий ризик призводить до необхідності знизити невизначеність проекту та розробити альтернативну модель управління ризиками, що дозволяє формалізувати та об'єднати основні процедури прийняття рішень та фінансової оцінки, гнучко налаштувати їх на мінливі умови ринку та згодом створити методику зниження ризиків інвестиційних проектів суб'єктів господарювання. Вирішення цих питань дозволить захистити інвестора від негативних наслідків зовнішніх та внутрішніх факторів ведення господарської діяльності. Таким чином, вивчення проблеми управління та зниження ризиків інвестиційних проектів в умовах невизначеності залишається з теоретичної та практичної точки зору недостатньо розробленим напрямом фінансової науки та потребує додаткових досліджень.

Список використаних джерел

1. Ruta, Michele (ed.). 2022. The Impact of the War in Ukraine on Global Trade and Investment. Washington, DC. World Bank. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37359> License: CC BY 3.0 IGO
2. Financial Stability Review, May 2022. European Central Bank, 2022. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ecb.europa.eu/pub/financial-stability/fsr/html/ecb.fsr202205~f207f46ea0.en.html>
3. План Маршалла з полів Луганно: як будуть відбудовувати Україну за 750 мільярдів доларів. 2005-2022, Економічна правда. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/07/5/688861/#comments>
4. Садовський В. А. Формування стратегій управління ризиками інвестицій підприємств передачі та розподілу електричної енергії / В. А. Садовський, П. В. Нотовський // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків : НТУ "ХПІ". – 2011. – № 25. – С. 73-79. Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/14029/1/vestnik_NPI_2011_25_Sadovskyi_Formuvannia.pdf
5. Кисельова І.А., Іскаджян С.О. Інвестиційні ризики та їх моделювання // ІТпортал, 2017. №1 (13). Режим доступу: <http://itportal.ru/science/economy/investitsionnyeriskiiikhmodelir/>
6. Іщенко І. Ризики інвестиційних проектів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journal.puet.edu.ua/files/journals/1/articles/1518/public/1518-2359-1-PB.pdf>

Шавурський Р.В.,
здобувач ступеня бакалавра
Сулима М.О.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКУ

Питання, що пов'язані з аналізом фінансового стану банку – надзвичайно актуальні сьогодні. Адже, в тих складних умовах роботи вкрай важливими для управлінського персоналу є прийняття вірних рішень щодо ведення подальшої діяльності. Його головні завдання полягають у проведенні якісного аналізу діяльності банку.

Дослідженню теоретичних проблем аналізу фінансового стану банку приділено багато уваги у працях як зарубіжних (Дж. Кейнса, Дж. Маршалла, Р. Міллера), так і вітчизняних економістів (О.В. Васюренка, О.В. Дзюблюка, А.М. Герасимовича, Л.М. Кіндрацької, В.І. Міщенко, Є.В. Мниха та інших).

У банківській сфері аналіз має винятково вагоме значення, оскільки діяльність банку як фінансового посередника заснована на довірі, що формується в суспільстві за результатами проведеного аналізу надійності як окремих кредитних установ, так і банківської системи взагалі.

Слід зазначити, що основним джерелом інформації для проведення фінансового аналізу діяльності банку є його фінансова звітність. Зазвичай, для проведення аналізу використовується річна фінансова звітність, що включає систему взаємопов'язаних узагальнювальних показників, що відображають фінансовий стан банку на кінець останнього дня звітного року та результати його діяльності за цей самий період. В Україні річна фінансова звітність банків складається згідно з вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності та нормативно-правових актів НБУ, а також облікової політики банку [1, 2].

На даний час маємо різні методи аналізу фінансової звітності банку. Втім, одним із інструментів встановлення реальної конкурентоспроможності банку є аналіз його фінансового стану. У процесі дослідження запропоновано використовувати сукупність показників, які характеризують діяльність банку для аналізу його фінансового стану. Ці коефіцієнти являють собою розрахунки, побудовані на звітах та іншій інформації, що застосовуються для характеристики фінансової структури банку [3, с. 220].

Найбільш розповсюдженою методикою аналізу фінансового стану банку є аналіз з використанням фінансових коефіцієнтів, який складається з чотирьох основних блоків, кожен з яких містить сукупність показників (рис. 1).

Рис. 1 Аналіз фінансового стану банку [3, с. 220-221]

Фінансова стійкість – це стан банку за якого фінансові потоки збалансовані, спостерігається, для забезпечення ліквідності та платоспроможності, достатність коштів та ефективна діяльність.

До основних показників фінансової стійкості відносять:

- коефіцієнт надійності;
- коефіцієнт фінансового важеля;
- коефіцієнт достатності капіталу;
- коефіцієнт захищеності власного капіталу;
- коефіцієнт захищеності дохідних активів;
- коефіцієнт мультиплікатора капіталу [3, с. 221].

Коефіцієнт надійності розраховується, як ділення власного капіталу до залучених коштів. Він говорить про залежність банку від зобов'язань. Якщо у

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

динаміці спостерігається збільшення показника, то стійкість фінансового стану банку покращується, а якщо зменшення – погіршується.

Коефіцієнт фінансового важеля – це показник, який є оберненим до коефіцієнта надійності. Його можна отримати, якщо поділити зобов'язання банку на капітал. Показник дає інформацію про залучення банком на фінансовому ринку коштів.

Коефіцієнт достатності капіталу розкриває достатність сформованого власного капіталу в активізації та покритті різних ризиків.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу можна визначити за допомогою ділення капіталізованих активів на власний капітал. Він демонструє, яку частину активів розміщено банком в нерухомість (майно) та як враховується інфляція.

Коефіцієнт захищеності дохідних активів говорить про захист дохідних активів (чутливих до зміни процентних ставок) мобільним власним капіталом.

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу відображає ступінь покриття активів акціонерним капіталом. Якщо значення показника збільшується, то стабільність банку зменшується.

Ділова активність банку – це його здатність знаходити кошти й ефективно та раціонально їх розміщувати.

Для характеристики ділової активності банку використовують наступні основні показники:

- коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів;
- коефіцієнт активності залучення строкових депозитів;
- коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель;
- коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель;
- коефіцієнт кредитної активності;
- коефіцієнт загальної інвестиційної активності;
- коефіцієнт інвестицій в дохідних активах;
- коефіцієнт кредитів в дохідних активах;
- коефіцієнт проблемних кредитів [3, с. 221].

Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів це питома вага одержаних міжбанківських кредитів у загальних пасивах.

Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів показує питому вагу строкових депозитів у загальних пасивах.

Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель це питома вага кредитного портфеля у залучених коштах.

Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель визначається, як ділення кредитного портфелю на строкові депозити.

Коефіцієнт кредитної активності це співвідношення кредитних вкладень до загальних активів.

Коефіцієнт загальної інвестиційної активності це питома вага портфеля цінних паперів і паїв у загальних активах.

Коефіцієнт інвестицій в дохідних активах це питома вага інвестицій у дохідних активах.

Коефіцієнт кредитів в дохідних активах це питома вага кредитів у дохідних активах.

Коефіцієнт проблемних кредитів це питома вага проблемних (прострочених і безнадійних) кредитів у кредитному портфелі в цілому.

Ліквідність - це можливість банку швидко перевести його активи у грошові кошти, а також це спроможність забезпечувати своєчасність, повноту та безперервність виконання усіх своїх грошових зобов'язань. Вона показує, як швидко і за якою ціною може бути продано актив у разі необхідності. Чим менше часу необхідно для перетворення окремого виду активу, тим вища його ліквідність.

Для аналізу ліквідності банку використовують наступні основні показники:

- коефіцієнт миттєвої ліквідності;
- коефіцієнт поточної ліквідності;
- коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань [3, с. 220].

Коефіцієнт миттєвої ліквідності – це здатність банку виконувати свої зобов'язання високоліквідними активами, тобто за допомогою коштів у касі та на кореспондентських рахунках.

Коефіцієнт поточної ліквідності потрібен для визначення збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку.

Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань – це максимальна здатність банку покрити зобов'язання усіма активами. Щоб вирахувати його значення, потрібно поділити загальні активи на загальні зобов'язання.

Ефективність управління (рентабельність) - це відносний показник, який характеризує рівень прибутковості банку, шляхом співвідношення величини отриманого прибутку та суми понесених витрат.

Для аналізу ефективності управління банку використовують наступні показники:

- рентабельність активів;
- рентабельність капіталу;
- маржа;
- спред [3, с. 221].

Рентабельність активів – це рівень прибутку, що створюється всіма активами підприємства, які перебувають у його використанні згідно з балансом. Визначається як відношення чистого прибутку до середньої за період (середньорічної) вартості активів і характеризує відсоток прибутковості активів підприємства за певний період.

Рентабельність капіталу обчислюється як процентне відношення чистого прибутку за рік до середньорічної величини капіталу. Цей показник характеризує відсоток прибутковості капіталу.

Маржа розкриває рівень дохідності активів від процентної різниці.

Спред є традиційним показником прибутковості банку і визначається як різниця між середньозваженими відсотковими ставками за активами та за пасивами банку.

Отже, запропонована сукупність коефіцієнтів та проведений аналіз дасть змогу комплексно оцінити фінансовий стан банку, виявити проблеми та запропонувати шляхи для його ефективного розвитку.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV. Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 21.11.2022)

2. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-finansovoi-zvitnosti> (дата звернення: 21.11.2022)

3. Вінниченко О.В. Фінансовий стан банку та методи його оцінки в Україні. Вісник економіки транспорту і промисловості № 69. 2020. URL: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i69.200560> (дата звернення: 18.11.2022).

Шорх В. Д.,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії 2 року навчання
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
м. Харків, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОЦІНКИ РИЗИКУ ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ РИНКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Введення воєнного стану в Україні [1] призупинило очікувані зміни, що стосуються запровадження обов'язкової системи управління ризиками для надавачів небанківських фінансових послуг. Але, значні перетворення, які відбудуться у післявоєнний період у разі затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в надавачах фінансових послуг та небанківських фінансових групах (далі – Положення СУР) [2] вимагають підготовки з боку фінансових установ заздалегідь. Тому неврегульованість Національним банком України (далі – НБУ) питання розробки дієвої системи оцінки ризику діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг (далі – РНФП) є актуальним на теперішній час та таким, що потребує вирішення. Попередній огляд Положення СУР [2] та інших проектів регулятора [3, 4] наголошує на необхідності розширення переліку показників оцінки ризику, що обмежені незначною кількістю нормативів та фінансових показників, формальними ознаками відповідності рівня корпоративного управління. Отже, доцільно здійснювати пошук вирішення проблем через досвід оцінки ризику діяльності учасників РНФП за межами України.

Протягом останніх десяти років Україна дотримується європейських напрямів розвитку ринку фінансових послуг у зв'язку із чим впровадження Директив Європейського Союзу стало обов'язковим етапом гармонізації законодавства країни. Під час війни питання європеїзації лише посилилось, а значить перспективи до масштабування показників оцінки ризиків діяльності фінансових установ можливо запозичувати у європейських партнерів, що мають практичний досвід ефективної роботи СУР впродовж десятиліть.

Проект Положення СУР [2] демонструє модель, що враховує певні ризики серед яких суттєвими для більшості надавачів фінансових послуг є кредитний, операційний та ризик ліквідності. Визначення рівня суттєвості залишається необґрунтованим регулятором, а методи оцінки цих ризиків НБУ визначаються учасниками РНФП самостійно. Європейський досвід визначення ризиків діяльності для надавачів небанківських фінансових послуг є більш прозорим та відрізняється від українських підходів (рис. 1).

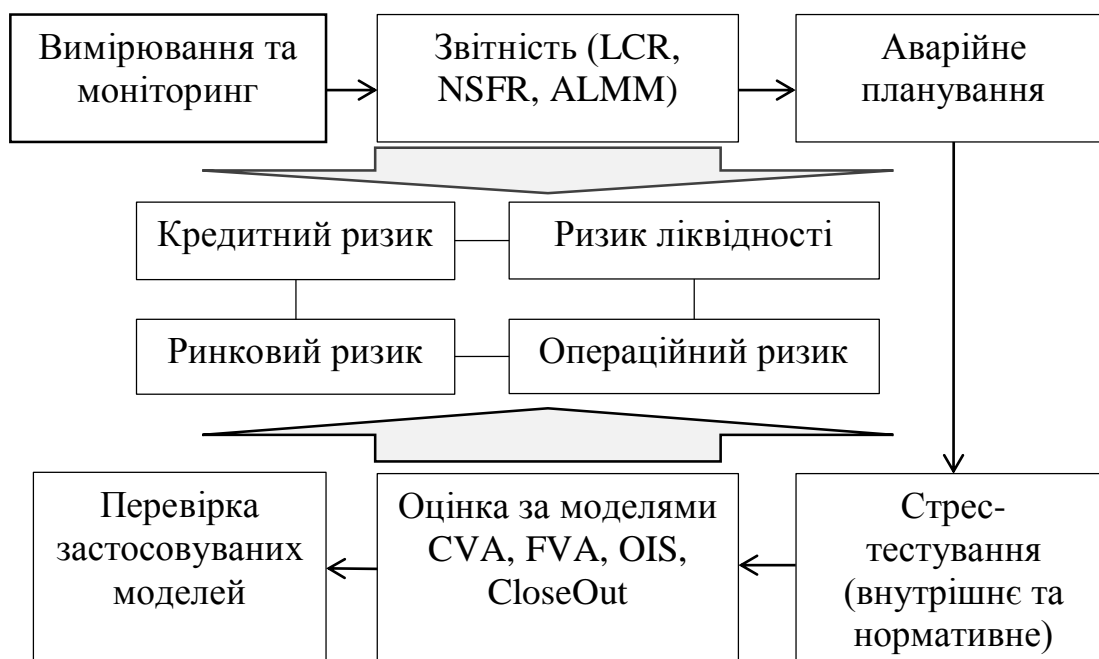

Рис. 1. Європейська модель управління ризиком діяльності небанківських фінансових установ

Складено автором на основі [5, 6, 7, 8, 9]

Як видно з рис. 1, в Європі значну частку в СУР відводять плануванню та моніторингу, тобто превентивним заходом виникнення ризику, що свідчить про підготовку фінансових установ до можливих втрат більш конструктивно, ніж в Україні. Аварійне планування, що є одним з етапів європейського СУР передбачає сценарне моделювання ризиків, які встановлені в результаті вимірювання та означені у відповідній звітності (про довгострокову, короткострокову ліквідності – LCR, NSFR, ALMM та структуру балансу М1-М4). Усі заплановані показники є складовими подальшого стрес-тестування як внутрішнього, так і зовнішнього (нормативного), результат якого не є остаточним, бо наступним кроком СУР є оцінка платоспроможності небанківської фінансової установи на предмет визначення можливості банкрутства, що вже є кінцевим вимірюваним показником. Окрім цього, цікавим є останній етап – перевірка застосовуваних моделей, тобто визначення актуальності показників, що встановлені як суттєві для кожного окремого суб'єкту. Європейська СУР є мобільним інструментом оцінки ризиків діяльності учасників РНФП, що спрямована на його попередження у швидко змінюваному середовищі.

Такий підхід є позитивним з точки зору реалізації стратегічних планів щодо ідентифікації ризику на ранніх стадіях його виникнення, але представлені на рис. 1 процедури не включають розробку рішень для їх подолання, концентруючи увагу на застосовуваних методах превентивної оцінки з метою недопущення ризику, а не на гіпотезі подолання наслідків у разі виникнення відповідних втрат. В Україні практика ризико-орієнтованого підходу до оцінки ризику діяльності надавачів небанківських фінансових послуг, що є складовою СУР включає як ідентифікацію та аналіз ризику, так і етап знаходження рішень для подолання наслідків ризику або його унеможливлення. У цьому вбачається суттєва відмінність європейської та

української систем управління ризиками, але обидві моделі також мають чимало схожих елементів.

Так, логічно відзначити, що запропонована для впровадження СУР в Україні містить рекомендацію до застосування стрес-тестування, яке є обов'язковим в Європі, хоча сутнісне наповнення таких тестів має певні відмінності. У моделі європейських партнерів стрес-тестування – це суцільна складова оцінки ризику діяльності фінансової установи, що є частиною ефективно функціонуючої системи управління ризиком, яка враховує балансову оцінку фінансових показників, показники платоспроможності та ліквідності, що є вхідними для проведення аналізу. Перспективна вітчизняна модель СУР не містить окремих рекомендацій щодо визначення цих груп показників, надаючи можливість самостійного вибору необхідного переліку, що, хоча і є позитивним проявом свободи та довіри з боку регулятора до учасників РНФП, але у порівнянні з європейською практикою, залишається некомплексною системою виявлення та оцінки ризику, що свідчить про можливість некоординованих та всебічно непроаналізованих дій надавачів небанківських фінансових послуг.

Окрім того, перевірка застосовуваних моделей, яким надають переваги міжнародні фінансові компанії, в Україні не носить задокументованого значення та не являються системним інструментом управління ризиком, а повністю належить до відповідальності суб'єктів ринку. Українська СУР знаходиться на етапі розробки та не враховує можливість тестування актуальності моделей, що обрані для оцінки ризику діяльності учасників РНФП. Наразі, зазначено, що європейська оцінка ризику надавачів фінансових послуг є більш пристосованою до реальних економічних змін в країнах ЄС.

Щодо стрес-тестування в Європі, зазначено, що для його проведення залучаються менеджери з управління ризиком, комплаєнс-менеджери та інші фахові спеціалісти, що мають відповідну компетенцію [5, 7]. Цікавим залишається двох етапність стрес-тестування – в межах внутрішньої роботи фінансової установи та за участі відповідних зовнішніх регулюючих органів (нормативне стрес-тестування). Окрім того, важливим аспектом є те, що усі представлені етапи європейської СУР фінансові установи передають на аутсорсінг, тим самим забезпечуючи сторонню прозорість процесу оцінки ризику їх діяльності. Україна поки не має такого досвіду, хоча перспективна СУР [2] містить норми, що передбачають організаційні зміни та відповідне впровадження перелічених менеджерів, а також дозволяють залучати третіх осіб до процесу незалежної оцінки ризику діяльності фінансової установи.

У Європі дотримуються думки, що для учасників РНФП найважливішим та ключовим в оцінці ризику є моніторинг показників ліквідності [10], тому визначення відповідного ризику займає значну частку діяльності органів контролю, яка відображається у обмежувальних заходах фінансових установ. Так, з 2019 року європейські регулятори РНФП почали застосовувати існуючу у них практику стрес-тестування STAMP€ [11] для визначення ризику ліквідності у діяльності надавачів небанківських фінансових послуг. Цей стрес-тест сконцентрований на оцінці ризику діяльності учасників РНФП за дев'ятьма показниками ліквідності, кожний з яких може знаходитись в межах помірною, несприятливого або суворо несприятливого

рівня ризику. До цих показників віднесено: чисті незабезпечені міжнародні зобов'язання, чисті забезпечені міжнародні зобов'язання, покриті облигації, інший виданий власний борг, депозитні сертифікати, структуровані продукти, цінні папери забезпечені активами, інші чисті зобов'язання, рівень стабільних вкладів. За всіма цими показниками вираховується коефіцієнт стікання пасивів, що характеризує відтік грошових коштів фінансової установи та визначає її потребу в ліквідності.

Цей перелік є нетиповим для українського РНФП, бо, по-перше, Україна не має розвиненого ринка цінних паперів, по-друге, для визначення деяких з них повинен функціонувати двосторонній зворотній зв'язок з усіма клієнтами. Також, зауважено, що стрес-тестування STAMP€ [11] проводиться враховуючи різні сценарії: макроекономічний, історичний та статистичний. Такі типи сценаріїв для українського РНФП є незрозумілим з точки зору необхідності їх застосування на практиці. Більш звичним варіантом залишається песимістичний або оптимістичний сценарії, що націлені на прогнозування настання того чи іншого ризику.

Таким чином, оцінка ризику діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг в ЄС включає в себе метод стрес-тестування, що є доцільним для застосування в українській практиці, але його зміст потребує адаптації переліку показників, зміни їх вагових коефіцієнтів та врахування сценарного моделювання.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні : указ Президента України № 64/2022. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення : 26.11.2022).

2. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в надавачах фінансових послуг та небанківських фінансових групах : проект Постанови Правління Національного банку України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/proekt_Regulation_SUR_2022-06-27.pdf?v=4 (дата звернення : 26.11.2022).

3. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації корпоративного управління в надавачах фінансових послуг та небанківських фінансових групах : проект Постанови Правління Національного банку України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/proekt_metod_2022_06-27.pdf?v=4 (дата звернення : 26.11.2022).

4. Про затвердження Положення про організацію системи внутрішнього контролю в надавачах фінансових послуг та небанківських фінансових групах : проект Постанови Правління Національного банку України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/proekt_Regulation_SVK_2022-06-27.pdf (дата звернення : 26.11.2022).

5. Market and liquidity risk management. URL : <https://home.kpmg/pl/en/home/services/advisory/risk-management-and-internal-audit/market-and-liquidity-risk-management.html> (дата звернення : 26.11.2022).

6. Leon Dorozik, Tomasz Strak and Ireneusz Miciuła. Risk Assessment Methodology in Public Financial Institutions. Risk Management and Assessment. 2020. DOI: 10.5772/intechopen.91152. URL : <https://www.intechopen.com/chapters/71133>

(дата звернення : 26.11.2022).

7. EU Non-bank Financial Intermediation Risk Monitor. Executive summary. 2021, № 6. URL : https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/reports/nbfi_monitor/esrb.202108_eunon-bankfinancialintermediationriskmonitor2021_~88093a4a94.en.pdf (дата звернення : 26.11.2022).

8. Assessment Methodologies for Identifying Non-Bank Non-Insurer Global Systemically Important Financial Institutions. Consultative Document. 2014. URL : https://www.fsb.org/wp-content/uploads/r_140108.pdf (дата звернення : 26.11.2022).

9. Operational Risk Jobs in the UK and Europe. 2015. URL : <https://www.careersinaudit.com/article/operational-risk-jobs-in-the-uk-and-europe/> (дата звернення : 26.11.2022).

10. Macroprudential stress-tests and tools for the non-bank sector. 2017. URL : https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2017/html/ecb.sp170922_3.en.html (дата звернення : 26.11.2022).

11. STAMP€: Stress-Test Analytics for Macroprudential Purposes in the euro area. 2017. URL : https://www.ecb.europa.eu/pub/conferences/shared/pdf/20170511_2nd_mp_policy/DeesHenryMartin-Stampe-Stress-Test_Analytics_for_Macroprudential_Purposes_in_the_euro_area.en.pdf (дата звернення : 26.11.2022).

Яценко Д.С.,
здобувач ступеня магістра,
Новосьолова О.С.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Херсонський національний технічний університет
м. Хмельницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Протидія високій волатильності з метою забезпечення фінансової стійкості банків можлива лише за наявності механізму діагностики поточного стану ринку та банку та системі дій направлених на формування діяльності, що буде здатна утримати вплив дестабілізаційних чинників.

У таблиці 1 наведено динаміку щодо кількості функціонуючих банків, в тому числі і тих, що мають іноземний капітал.

Таблиця 1

Кількість банків в Україні у 2011-2020 роках*

Показник	Роки									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Кількість банків за реєстром	176	176	180	163	117	96	82	77	75	74
Із них: з іноземним капіталом	53	53	49	51	41	38	38	37	35	33
У т.ч. зі 100% іноземним капіталом	22	22	19	19	17	17	18	23	23	23
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	39,5	39,3	34,0	32,5	43,3	37,8	29,2	28,2	28,7	29,6

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

За період 2014-2021 років кількість банків скоротилася на 106, найбільше банків припинило свою діяльність у 2014-2016 роках, що пов'язано із кризовою економічною ситуацією в країні через військово-політичний конфлікт із Російською Федерацією та вимушеними заходами з боку Національного банку України, спрямованими на закриття проблемних установ.

Зважаючи на значний масштаб хвилі ліквідації банків, виник реальний ризик тотального знищення довіри до банківської системи у підприємств та населення. Втрата платоспроможності та втручання держави в діяльність банків стає повсякденним явищем на фоні затяжної банківської кризи. Вираженням цих подій є збільшення рівня тінізації економіки та відтік капіталу населення з банківської системи.

Водночас, рівень розвитку банківського сектору України залишається відносно слабким. Так, у сусідній Польщі на кінець 2019 року нараховувалося 30

банків, 538 кооперативних банків та 32 небанківські фінансові установи, а концентрація банківських активів у валовому внутрішньому продукті становила 88,3%. Угорський банківський сектор складається з 41 установи, а активи банківського сектору у ВВП склали 92,6% [3].

Як відомо, фінансовий стан банків визначається прибутковістю їх діяльності, яка залежить від структури доходів і витрат (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка фінансового результату діяльності банків України
за період 2018-2020 років*

Показник	Роки, млн. грн.			Відхилення 2020/2018 роки:	
	2018	2019	2020	абсолютне, млн. грн.	відносне, %
Доходи	204 554	243 102	250 171	+45 617	+22,3
процентні доходи	140 803	152 954	147 743	+6 940	+4,9
комісійні доходи	50 969	62 057	70 640	+19 671	+38,6
результат від торговельних операцій	1853	16 225	21 507	+19 654	+1060,7
інші операційні доходи	8 589	8 147	6 813	-1 776	-20,7
інші доходи	1 809	2 809	2 705	+896	+49,5
повернення списаних активів	532	909	763	+231	+43,4
Витрати	182 215	184 746	210 445	+28 230	+15,5
процентні витрати	67 760	74 062	62 895	-4 865	-7,2
комісійні витрати	13 159	18 096	24 132	+10 973	+83,4
інші операційні витрати	16 800	11 790	16 405	-395	-2,4
загальні адміністративні витрати	53 670	62 936	69 437	+15 767	+29,4
інші витрати	2 011	2 379	2 728	+717	+35,7
відрахування в резерви	23 758	10 714	31 037	+7 279	+30,6
податок на прибуток	5 057	4 769	3 811	-1 246	-24,6
Чистий прибуток (збиток)	22 339	58 356	39 727	+17 388	+77,8

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

У 2018 році банківська система вперше з 2014 року отримала прибуток у розмірі 22339 млн. грн. при тенденції кількісного зменшення банків.

У 2019 році банківський сектор отримав рекордний прибуток у розмірі 58356 млн. грн., із них 32613 млн. грн. – це прибуток найбільшого банку в Україні, що належить державі, – АТ КБ «Приватбанк». Так, з 75 платоспроможних банків на кінець 2019 року збитковими були лише 6 установ, загальний розмір їх збитків склав 200 млн. грн. Відрахування до резервів за рік зменшилося до 12518 млн. грн., що стало найнижчим значенням за останніх 10 років. Серед банків із суттєвими відрахуваннями в резерви були два держбанки та один банк з російським капіталом [2].

У 2020 році банки отримали 39727 млн. грн. чистого прибутку, що на 31,9% менше аналогічного періоду минулого року. І з 73 платоспроможних банків 65

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

банків були прибутковими та отримали чистий прибуток 47711 млн. грн., що перекирило збитки 8 банків на загальну суму 6400 млн. грн. Водночас, прибуток банківського сектору дуже концентрований: АТ КБ «Приватбанк» сформував 61% усього прибутку (25312 млн. грн.), а п'ять найприбутковіших банків – 89% прибутку [2].

Загалом у 2020 році порівняно із 2018 роком доходи банківського сектору зросли на 45617 млн. грн., або на 22,3%, в той же час збільшення витрат становило +28230 млн. грн., або +15,5%, тобто витрати зростали більшими темпами, ніж доходи. У складі доходів банків найбільший приріст продемонстрували комісійні доходи - +19671 млн. грн. (+38,6%), а також результат від торговельних операцій - +19654 млн. грн. (+1060,7%). Серед статей витрат найістотніше зросли загальні адміністративні витрати – на 15767 млн. грн., або на 29,4%, та комісійні витрати – на 10973 млн. грн., або на 83,4%. Загальне зростання чистого прибутку банківського сектору у 2020 році у порівнянні із 2018 роком склало +17388 млн. грн., або +77,8%.

На рис. 1 представлено динаміку доходів, витрат та чистого прибутку вітчизняних банківських установ.

Варто відзначити, що доходи банків у 2019 році порівняно із 2018 роком зросли майже на 40000 млн. грн., а от у 2020 році порівняно із 2019 роком вони збільшилися всього лише на 7000 млн. грн. Таке сповільнення приросту доходів банків у 2020 році можна пояснити несприятливою економічною ситуацією, пов'язаною із проти епідеміологічними обмеженнями, що суттєво вплинули на показники економічної активності суб'єктів господарювання, а також регулятивними заходами держави, спрямованими на підтримку бізнесу шляхом введення кредитних канікул.

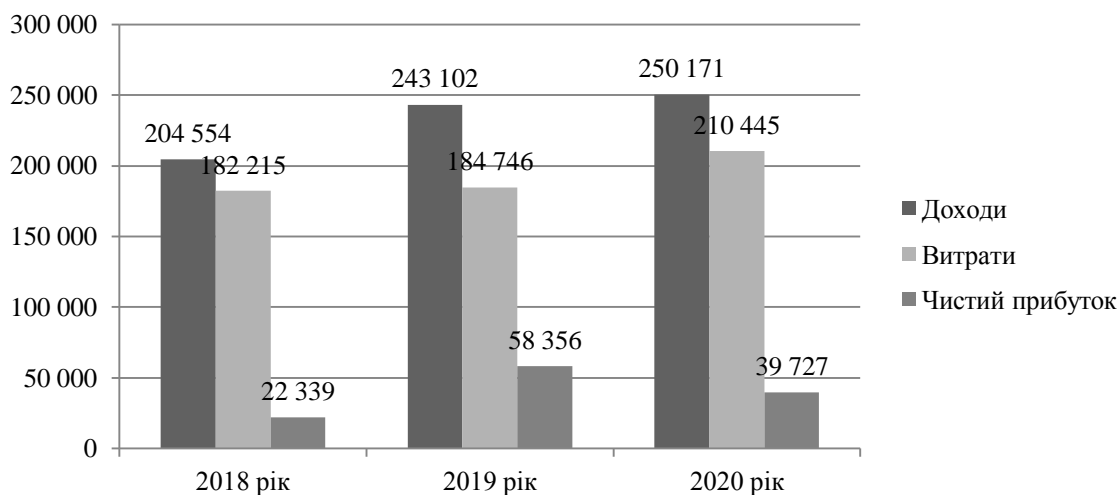

Рис. 1. Динаміка доходів, витрат та чистого прибутку банківських установ України у 2018-2020 роках, млн. грн.*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

Надалі проаналізуємо окремі показники діяльності банківського сектору України (рис. 2).

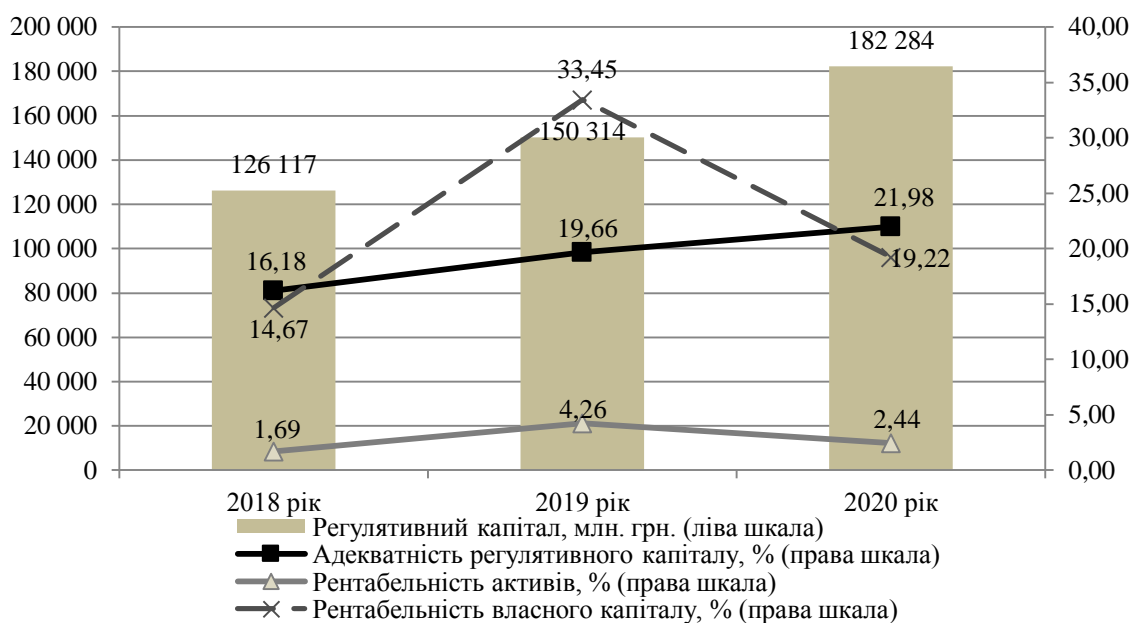

Рис. 2. Динаміка окремих показників діяльності банківського сектору України у 2018-2020 роках*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

Так, обсяг регулятивного капіталу банківського сектору невідомо зростає – зі 126117 млн. грн. у 2018 році до 182284 млн. грн. у 2020 році. Відповідно збільшувався і показник адекватності регулятивного капіталу банків – із 16,18% до 21,98%. Щодо рентабельності, то вона також зросла у досліджуваному періоді, однак рівень рентабельності 2020 року був дещо нижчим від показника 2019 року, що пов'язано із деяким зниженням чистого прибутку, отриманого банківськими установами у 2020 році.

Список використаних джерел

1. Наглядова статистика. *Офіційний сайт Національного банку України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1/> (дата звернення 19.11.2022).
2. Огляд банківського сектору. Лютий 2021. *Офіційний сайт Національного банку України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BankingSector_Review_2021-02.pdf?v=4 (дата звернення 07.11.2022).
3. Banking in Europe: EBF Facts & Figures (2020). *European Banking Federation*. URL: https://www.ebf.eu/wp-content/uploads/2020/11/EBF_043537-Banking-in-Europe-EBF-Facts-and-Figures-2020.pdf (дата звернення 03.11.2022).

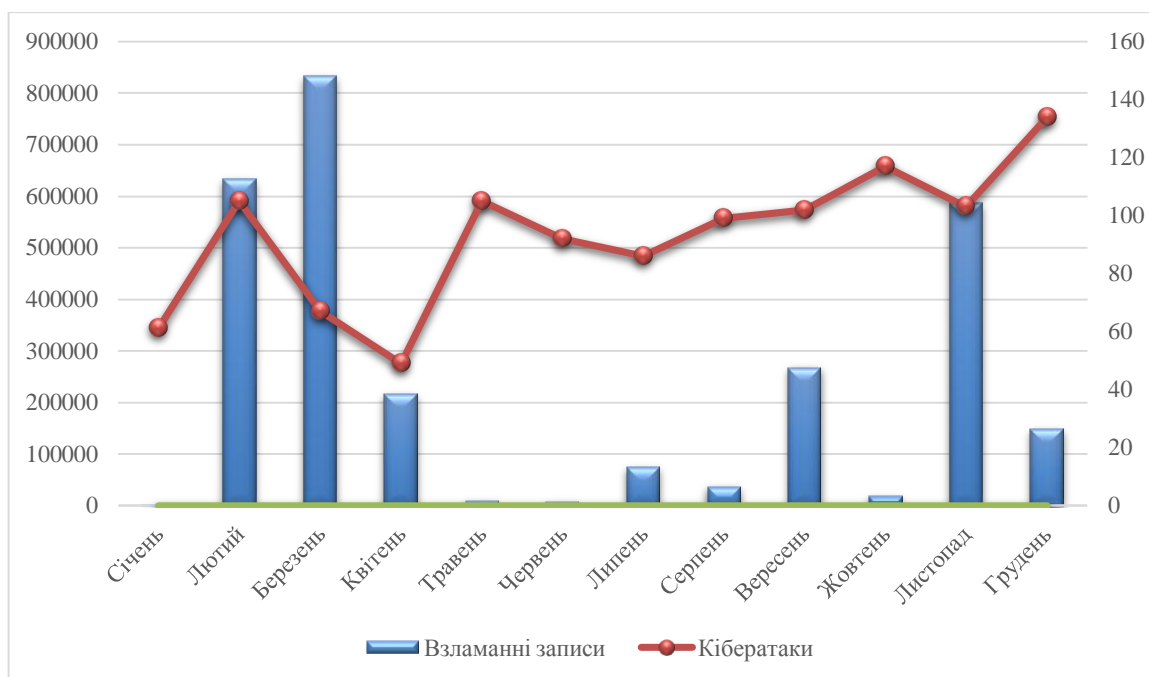
СЕКЦІЯ 3. «СТАН ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ»

Арабаджи К.В.,
здобувач ступеня магістра
Рамський А.Ю.,
д.е.н., професор кафедри фінансів
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ КІБЕР-ШАХРАЙСТВА

На сучасному етапі розвитку страхування підтримка конкуренції на ринку стає дуже важливим аспектом для кожного суб'єкту страхового ринку. Підтримувати конкурентоспроможність можливо лише за допомоги задоволення потреб та попиту споживачів, тому на перше місце виходить надання нових послуг, які є актуальними на даний момент. Страхування від кібер-ризиків є одним із передових продуктів, який може надавати страховик в умовах зростаючої тенденції кіберінцидентів.

Для того щоб більш наочно подивитися на динаміку кількості кібератак було проведено аналітичне дослідження представлене на рисунку 1.

Рис.1. Кількість зламаних записів та кібератак за 2020 р. [2]

З інформації, що наведена на малюнку 1 можна зрозуміти, що за одну кібератаку шахраї та хакери можуть зламати декілька записів та виконати для себе велику кількість задач одночасно. Наразі велика кількість галузей зазнають кібератак, наприклад:

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

- Енергетика;
- Телеком та програмне забезпечення;
- Сектор безпеки та оборони;
- ЗМІ;
- Уряд та місцеві органи влади;
- Комерційний сектор;
- Фінансовий сектор.

Пропорційне збільшення кіберзлочинів та кібератак з кожним роком дає більше попиту на страхування саме цих ризиків. Одним із найпроблемніших секторів є фінансовий сектор, який кожен день стикається з кібер-ризиками пов'язаними із транзакційними операціями та валютою.

Одним із найважливіших суб'єктів, який оперує валютами та транзакціями є банк. Банківська система України не є досконалою, на що впливає велика кількість факторів, тому цим можуть користуватися досвідчені хакери і завдавати збитків банківській системі та економіці України в цілому. Саме тому страхування ризиків пов'язаних із кібер-злочинами досить актуальне на даному етапі [3].

Страхування від кібератак в Україні лише починає набирати популярності, адже наразі на ринку страхування ці послуги представлені не в кожній страховій компанії, тому що даний страховий продукт є досить специфічним. Для того щоб зрозуміти специфіку страхових продуктів потрібно виділити основні види кібер-злочинів, які можуть страхуватися у сфері платіжних систем (див.рис.2).

Рис.2. Кібер-злочини платіжних систем [4].

Скімінг, який також має назву шимінг – це незаконне збереження та зчитування вмісту чипів на банківських картках. У свою чергу, кеш-трепінг пояснюється як крадіжка грошей із банківського банкомату (терміналу), шляхом використання допоміжного інструменту – утримуючої накладки. Також потрібно звернути увагу на кардінг, що представляє собою протизаконні операції фінансового характеру з експлуатацією банківської картки та її реквізитів, що не є підтверджено самим власником картки. Популярним випадком банківського шахрайства також є несанкціоноване списання коштів з банківського рахунку через певні системи дистанційного банківського обслуговування.

Із розвитком ІТ технологій, який є неминучим, кількість кібератак буде тільки зростати, що потягне за собою збільшення страхових продуктів у цій сфері, тому страховикам потрібно вже зараз звертати увагу на даний вид страхування, який допоможе диверсифікувати страховий портфель та отримати більшу кількість страхових премій, тим самим, збільшивши свої страхові резерви та за рахунок цього отримати більш високий ступінь платоспроможності та фінансової стійкості.

Якщо звертатися до зарубіжного досвіду, то в Північній Америці та Західній Європі даний страховий продукт вже давно набрав свій попит та користується великим підйомом. На цих територіях великий попит є на страховий поліс Bankers Blanket Bond (BBB). Даний страховий поліс розділений на декілька частин, а саме:

- Страхування BBB;
- Страхування від кібер-злочинів;
- Страхування професійної відповідальності фінансових суб'єктів господарювання (інститутів).

Насамперед, страхування від кібер-злочинів (електронні злочини та комп'ютерні злочини) пов'язане із страхуванням від збитків завданих внаслідок несанкціонованого використання даних, які знаходяться в банківській системі, для викрадення коштів з власних рахунків клієнтів, або здійснення певних шахрайських операцій за допомогою інструкцій, які були отримані через SWIFT (електронний канал зв'язку), злам комп'ютерних систем банку та витяг клієнтської персональної інформації [1]. Потрібно зазначити, що певні ризики цієї сфери, не завжди прямо впливають на фінансову частину банку, також це може впливати на репутаційну складову, яка є надважливою у сфері банківських послуг. Якщо клієнти бачать, що такий банк не є надійним для захисту їх особистої інформації, то такий банк може залишитися без клієнтів.

Виходячи з цього, можна затвердити, що кіберстрахування, які страховий продукт буде набирати популярності та попиту у найближчі роки, тому страховикам доцільно розглядати та інвестувати кошти у дослідження цього ринку. На разі немає чіткого алгоритму складання договорів такого роду страхування, основна проблема заключається у розрахунку страхового тарифу. Кібер-злочини є досить поширеними, але навіть зараз страховий тариф розрахувати дуже важко, тому що зазвичай це робиться за допомогою об'єктивних даних, тобто, статистичної інформації минулих років та суб'єктивних даних – припущень. Страхування кібер-ризиків повинно забезпечувати клієнтам надійним захист їхніх інтересів у кіберпросторі, у разі настання страхового випадку.

Список використаних джерел

1. Кузьменко О.В., Яровенко Г.М., Леонов С.В. Сучасні інструменти боротьби з кібершахрайствами у банках : монографія : за заг. ред. Кузьменко О.В., Яровенко Г.М. Суми: видавництво "Ярославна", 2018. 144 с. URL: [https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/79743/1/Kuzmenko %20Kibershakhraistvo %20paper.pdf](https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/79743/1/Kuzmenko_%20Kibershakhraistvo_%20paper.pdf) (дата звернення 16.11.2022)

2. Медведська Н. Статистика з кібербезпеки за 2020 рік. 10 guards. February 7th, 2021. URL: <https://10guards.com/ua/articles/2020-cybersecurity-statistics/#about> (дата звернення 16.11.2022)

3. Страхування кібер-ризиків. Офіційний сайт страхової компанії UPSK. 2019. URL: <https://upsk.com.ua/service/corporate/cyberriskua> (дата звернення 16.11.2022)

4. Федорчук М.П. Оцінка стану та напрямів інноваційного забезпечення розвитку маркетингової діяльності страхових компаній в Україні. Хмельницький: ХНУ. 2020. – С. 52-55. (дата звернення 16.11.2022)

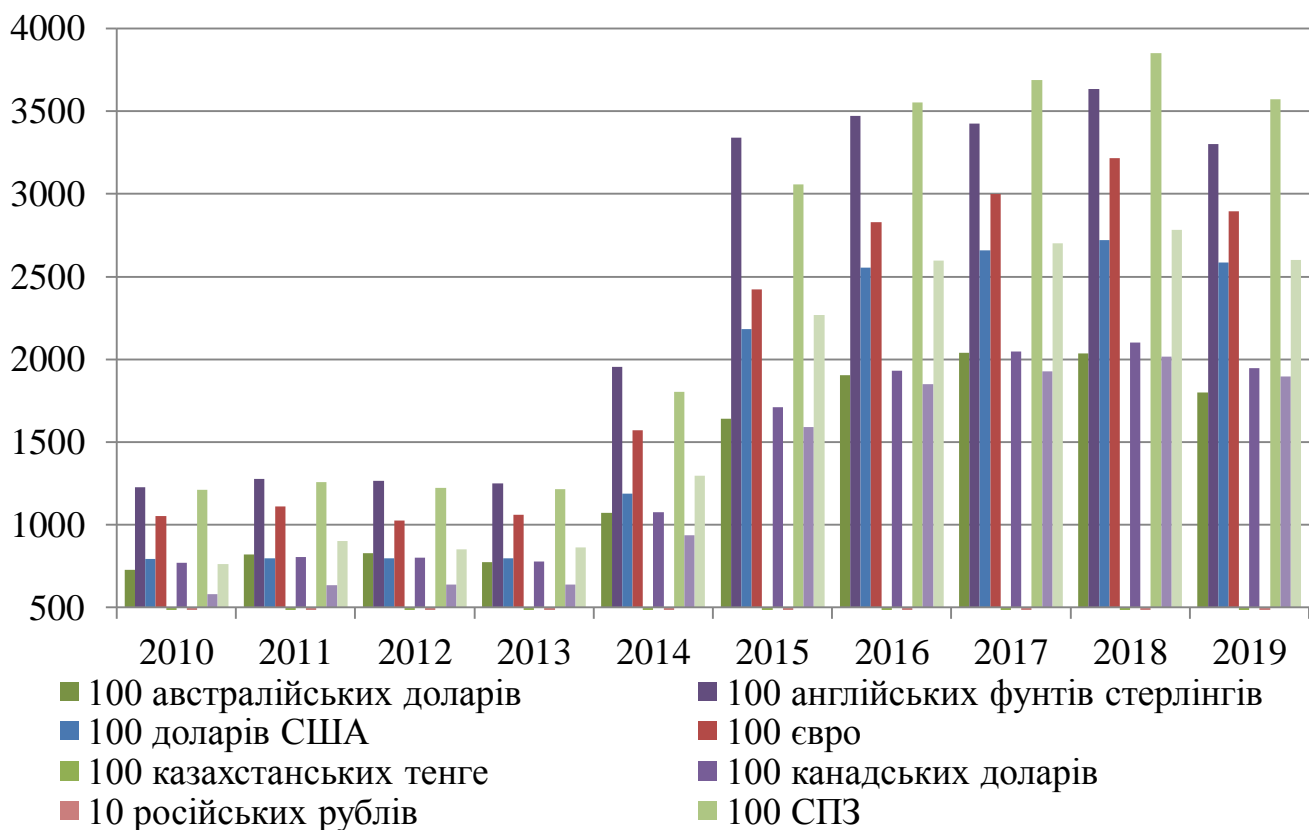
Бутенко Є.І.,
здобувачка ступеня бакалавра,
Яровенко Т. С.,
д.е.н., професорка кафедри економіки та
управління національним господарством
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

ФУНКЦІОНУВАННЯ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ

Провідною проблемою світової валютного ринку є нестабільність глобальної фінансової системи із волатильністю потоків капіталу. Це породжує кризи у валютних системах країн, у першу чергу, із нестабільною економікою, та негативно позначається на курсах їх національних валют.

Валютна система України наразі опинилася у більш складних кризових умовах, що пов'язані із воєнними діями, та вимагає оперативності й системності впровадження стабілізуючих і регулюючих механізмів.

Так, суттєве збільшення курсів провідних іноземних валют по відношенню до національної (гривні) починається з 2015 р. Це стало наслідком проведення АТО на території України та негативно вплинуло на її фінансову сферу (рис.1, табл. 1).

*Рис.1 Офіційний курс гривні щодо іноземних валют за 2010 – 2019 р.
(середній за період), грн**

*Джерело: побудовано за [1]

Таблиця 1
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют за 2010 – 2019 р., грн*

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
100 австр. доларів	730	823	828	775	1071	1643	1902	2038	2035	1799
100 фунтів стерлінгів	1227	1278	1266	1251	1954	3340	3470	3425	3634	3300
10 білор.рублів	0,03	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	131	138	134	124
100 дат.крон	141	149	138	142	211	325	380	403	431	388
100 дол. США	794	797	799	799	1189	2184	2555	2660	2720	2585
100 євро	1053	1109	1027	1061	1572	2423	2829	3000	3214	2895
100 казах.тенге	5,4	5,4	5,4	5,3	6,6	10,2	7,5	8,2	7,9	6,8
100 канад. дол.	771	806	800	777	1075	1710	1930	2049	2101	1947
100 мол. леїв	64	68	66	64	84	116	128	144	162	147
100 нор.крон	131	142	137	136	188	271	305	322	335	294
100 пол.злотих	264	270	246	253	376	580	649	705	755	674
10 рос.рублів	2,6	2,7	2,6	2,5	3,1	3,6	3,8	4,6	4,4	4,0
100 СПЗ	1211	1258	1224	1215	1802	3056	3553	3687	3851	3572
100 сінг. дол.	582	634	639	639	937	1590	1852	1926	2017	1895
100 тур. лір	527	477	444	421	543	805	849	730	580	456
1000 угор. форинтів	38	40	36	36	51	78	91	97	101	89
100 чес.крон	42	45	41	41	57	89	105	114	125	113
100 швед. крон	110	123	118	123	172	259	299	311	314	274
100 швейцар. франків	763	901	852	862	1295	2270	2595	2700	2783	2600
100 юанів	117	123	127	130	193	348	385	394	412	375
1000 яп. єн	91	100	100	82	112	180	235	237	246	237

*Джерело: побудовано за [1]

Така ситуація є ознакою кризового стану вітчизняної валютної системи на тлі світових фінансових криз. Світова економіка (як і валютна сфера) відчуває вплив поширення COVID-19 та очікує нову хвилю пандемій, які не будуть швидко подолані. Країни із розвинутою економікою, так і країни, які розвиваються, отримали погіршення кон'юнктури на ринках товарів та послуг. В першу чергу це стосується експорту й імпорту, що безпосередньо пов'язані із валютними курсами. Така ситуація ускладнюється пришвидшенням інфляції та непропорційністю між попитом і пропозицією на сировину, продукти харчування та інші стратегічні ресурси. Очікування появи більш агресивних штамів SARS-CoV-2 не справдилися, оскільки більшістю країн світу проведена масштабна вакцинація населення. Проте, повної нормалізації монетарної політики навіть у розвинених економіках не відбулося.

Починаючи з 2020 р. нестабільності фінансовій системи світу (й Україні зокрема) додала криза, пов'язана із пандемією COVID-19 (рис.2).

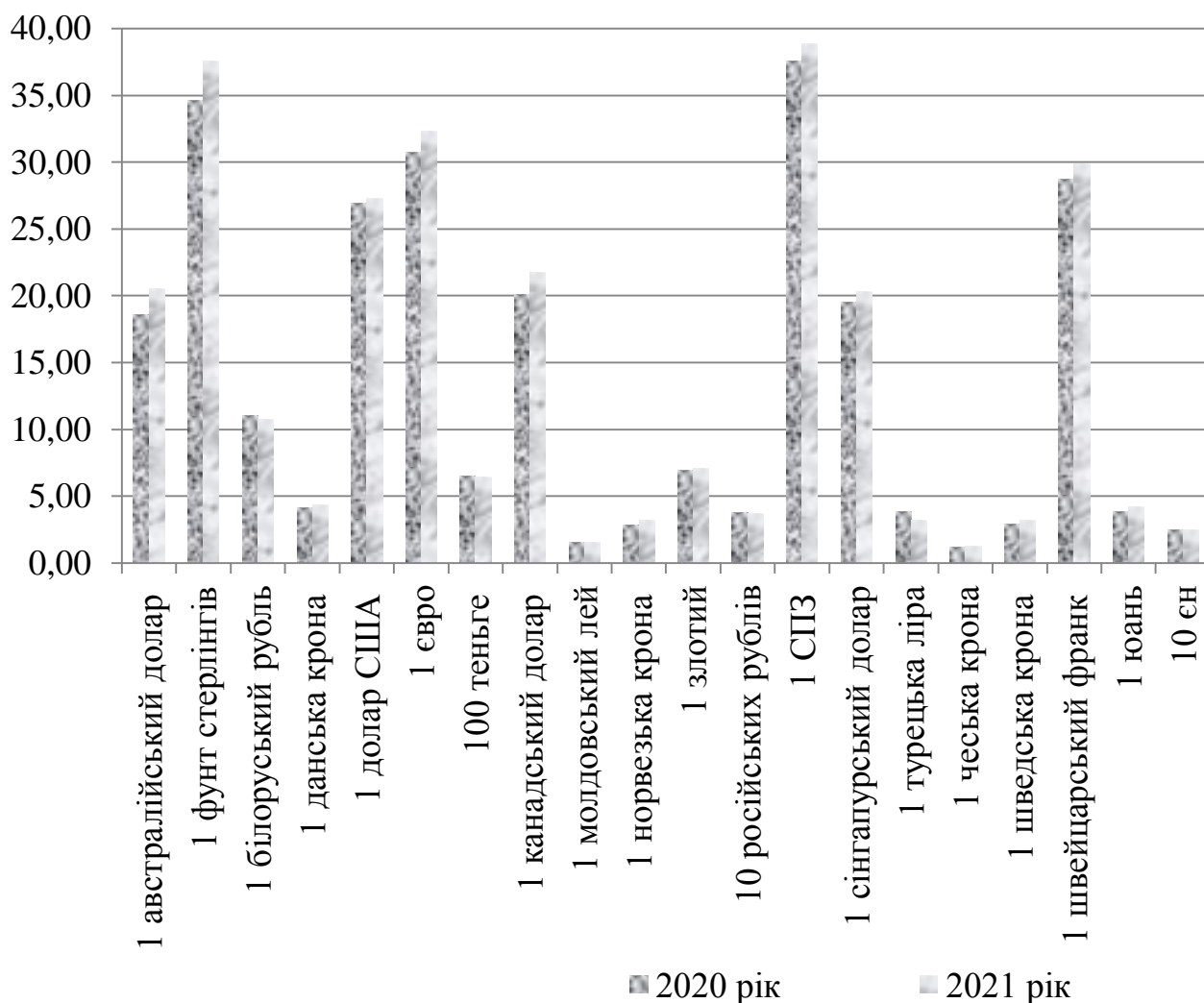

Рис.2 Офіційний курс гривні щодо іноземних валют за 2020 – 2021 р. (середній за період), грн*

*Джерело: побудовано за [1]

Починаючи з лютого 2022 р., становище валютної системи України випробовується на міцність у дестабілізуючих умовах. Національний банк України намагається стабілізувати ситуацію шляхом тимчасового введення та скасування обмежень на встановлення курсу продажу готівкової іноземної валюти [2].

Було скасовано відхилення курсу продажу від офіційного та обмеження на встановлення курсу при списанні коштів у гривні під час розрахунків гривневими картками за кордоном. При цьому було зменшено щомісячний ліміт на зняття готівки з гривневих рахунків українських банків за кордоном (зі 100 тис. грн до 50 тис. грн у еквіваленті). А от знімати за кордоном готівку з валютних рахунків українських банків можна щоденно на 100 тис. грн [2].

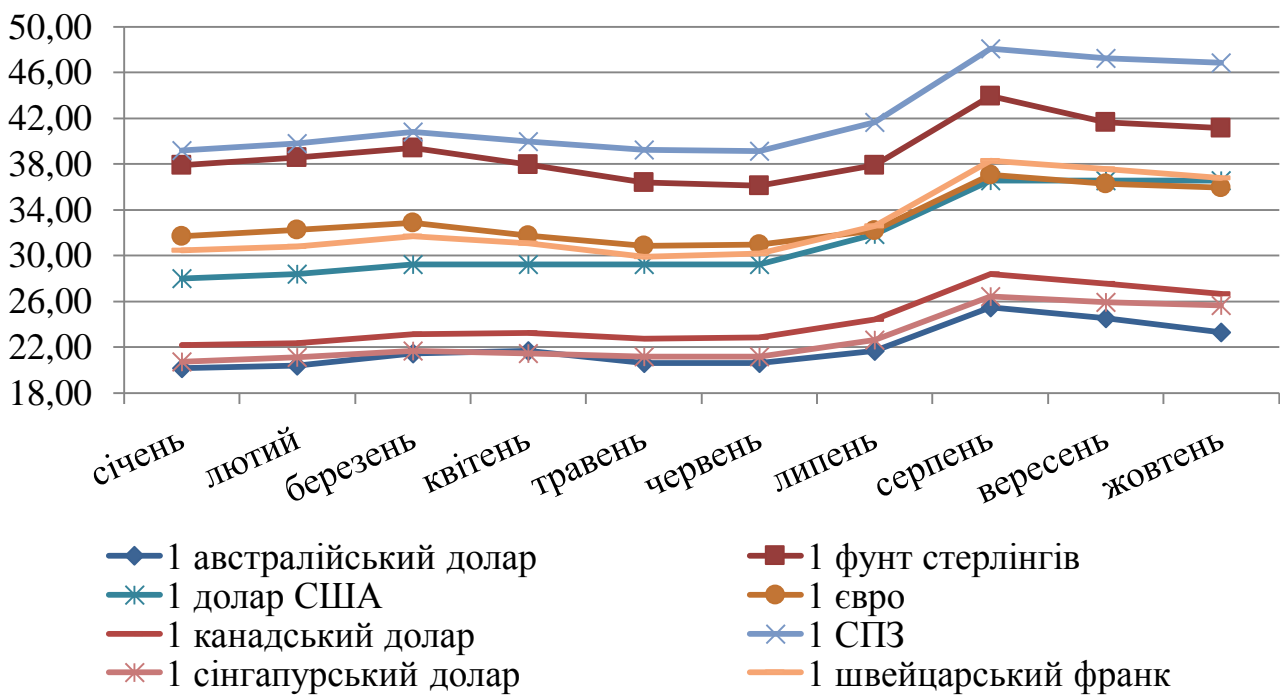

Рис.3 Офіційний курс гривні щодо іноземних валют за 10 місяців 2022 р. (середній за період), грн*

*Джерело: побудовано за [1]

Вітчизняним банкам тимчасово заборонено надавати кредити нерезидентам (окрім фінансових установ) та юридичним особам у національній валюті для погашення кредитів в іноземній валюті, а також змінювати валюту виконання кредитних договорів (з іноземної валюти на гривню), укладених з юридичними особами (окрім банків) [3].

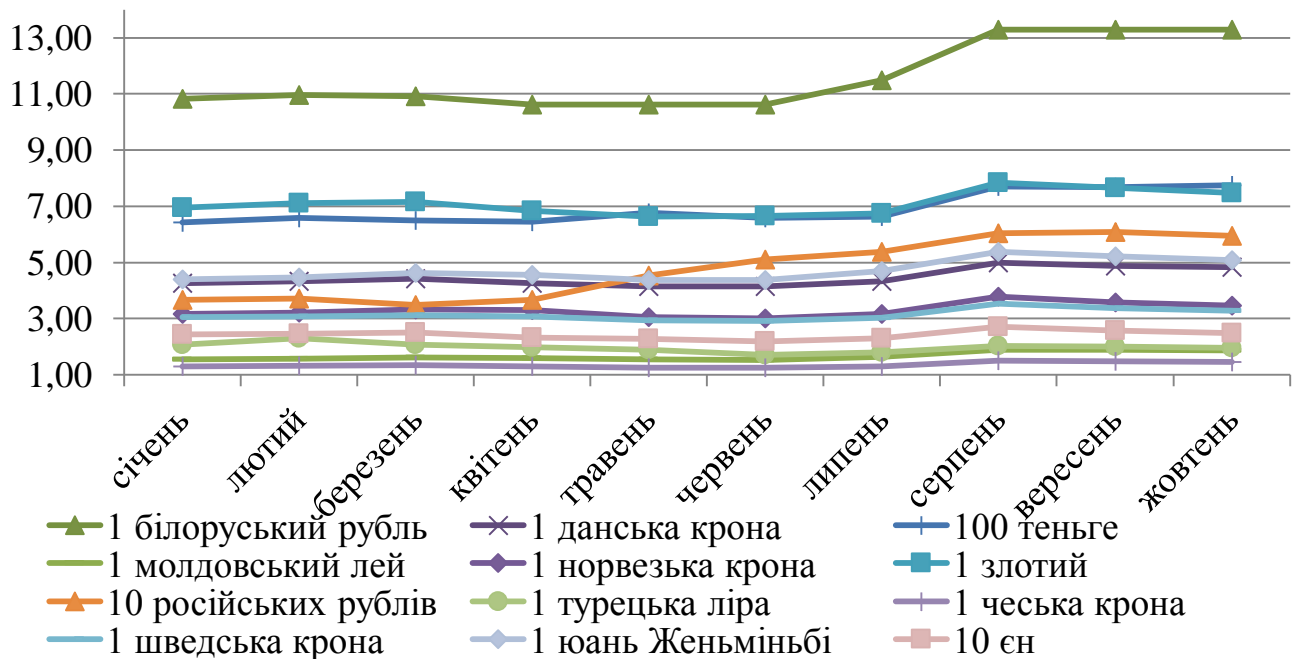

Рис.4 Офіційний курс гривні щодо іноземних валют за 10 місяців 2022 р. (середній за період), грн*

*Джерело: побудовано за [1]

Починаючи з серпня 2022 р. динаміка курсу національної валюти свідчить про початок стабілізаційного періоду у результаті валютного регулювання на загальнодержавному рівні, а також отримання суттєвої допомоги від іноземних держав та міжнародних організацій. Але ризик підвищення курсу іноземних валют не зник.

Зусилля НБУ щодо погашення ажіотажного попиту на іноземну валюту шляхом інтервенцій надали позитивний результат – ревальвацію гривні. Також стабілізацію ситуації на валютному ринку вдалося забезпечити:

- збільшенням обсягів експортної виручки;
- активним ввезенням комерційними банками й НБУ готівкової валюти у країну;
- проведенням НБУ спеціалізованих аукціонів з обміну безготівкової валюти на готівкову;
- надходженням валюти від міжнародних партнерів;
- обміном готівкової іноземної валюти на безготівкову для підкріплення кас банків, що забезпечує НБУ;
- відновленням переказів грошей від трудових мігрантів, що забезпечує підтримку родин, позитивний вплив на курс національної валюти, а також стимулювання внутрішнього попиту [4].

Фахівці стверджують, що подальше функціонування вітчизняного валютного ринку залежатиме від політики нового керівництва Національного банку. Основними заходами стабілізації при цьому є: відмова від фіксованого й поступове повернення плаваючого валютного курсу; дозвіл на продаж у касах іноземної валюти, купленої на міжбанку; суттєве поповнення золотовалютних резервів НБУ за рахунок зовнішньої підтримки; уникнення неконтрольованої емісії національної валюти тощо[4].

Список використаних джерел

1. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart> (дата звернення 22.11.2022 р.).
2. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18. Постанова НБУ від 20.05.2022 р. № 102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0197500-22#Text> (дата звернення 22.11.2022 р.).
3. Змінено умови роботи валютного ринку – НБУ. ІА «ЛІГА:ЗАКОН». URL: https://buh.ligazakon.net/news/211372_zmneno-umovi-roboti-valyutnogo-rinku---nbu (дата звернення 22.11.2022 р.).
4. Валютний ринок: реальна стабілізація чи тимчасове затишшя? УКРІНФОРМ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3587368-valutnij-rinok-realna-stabilizacia-ci-timcasove-zatissa.html> (дата звернення 22.11.2022 р.).

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА: НБУ, ЙОГО ОБЛІКОВА СТАВКА ТА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ІНФЛЯЦІЇ

Сьогодні актуальні проблеми сучасної України, які пов'язані з реалізацією монетарної політики в воєнний час. Доречним буде розглянути основні інструменти монетарної політики, проаналізувати їх та розробити механізм вирішення проблем інфляції в воєнний час. Монетарна політика являє політику держави, через яку уповноважена державою інституція контролює обсяг пропозиції грошей з метою встановлення цінової стабільності, сприяння економічному зростанню, дотриманню рівня безробіття населення на низькому рівні. Тобто існує комплекс заходів щодо регулювання грошової сфери задля досягнення заздалегідь визначених суспільних цілей, які здійснює держава через центральний банк. Тобто, в Україні головним суб'єктом монетарної політики є Національний банк, що відповідно до законодавства України – Конституції України та Закону «Про Національний банк України» має вирішальну роль у її розробленні та реалізації.

Інструменти монетарної політики : операції центрального банку на відкритому ринку державних цінних паперів (якщо ЦБ продає державні цінні папери банківським установам – пропозиція грошей в обігу зменшується, і навпаки); норма обов'язкового резервування; облікова ставка; відсоткові ставки (ставки рефінансування центрального банку); обмінний курс. Головним інструментом дослідження монетарної політики є облікова ставка. По суті облікова ставка – це прямий показник інфляції та реального стану економіки країни. Вона дає розуміння, скільки насправді коштують гроші та яку цінність наразі мають.

Встановлюється ставка після глобального й детального макроекономічного аналізу економіки держави, зовнішньоекономічних чинників та внутрішньої ситуації в країні. Також робиться фінансовий моніторинг. Ці дослідження готує НБУ. А рішення щодо розміру облікової ставки ухвалює правління НБУ. Тобто облікова ставка в прямому розумінні впливає на інфляцію країни.

Основною проблемою інфляції є те, що вона знецінює заощадження. Для тих, хто зберігає гроші в готівковій формі або в банку чи вкладає їх в облігації, кожне підвищення цін зменшує купівельну спроможність грошей. Крім того, інфляція зменшує поточне споживання. Навіть якщо із підвищенням цін відбувається перегляд ставок зарплати, то поточне споживання зменшується, тому що, не буває ніколи 100-процентних індексацій доходів тому перегляд ставок потребує часу, протягом якого ціни зростають, як ми можемо це бачити ще більше. Облікова ставка НБУ ніяк не може вплинути на зростаючі ціни на продукти харчування, непродовольчі продукти, паливо та ін. «Інфляційна» функція ставки тимчасово паралізована у принципі і щодо підвищень, і щодо знижень, і тому є можливість знизити ставку для послаблення її негативних ефектів без збільшення інфляції, хоча

за звичайних обставин зниження ставки інфляцію посилює. Іншими словами, знято залізне заперечення проти вимог підприємців скоротити ставку, і економіка може отримати чи не найперший імпульс до зростання завдяки здешевленню кредитування без додаткових ускладнень.

Механізм впровадження заходів щодо подолання інфляційного тиску в Україні:

- ✓ уряду необхідно ефективно застосовувати наявні в нього ринкові інструменти для утримання коливань цін на окремі товари та послуги (здійснення політики інтервенцій, антимонопольні важелі тощо);

- ✓ необхідно вжити заходи щодо приведення темпів підвищення рівня життя населення у відповідність із реальними можливостями економіки;

- ✓ розробити дієві заходи щодо фінансових ринків і вжити їх розвиток. Тобто треба розпочати з розбудови ліквідного та прогнозованого ринку державних цінних паперів, за яким обов'язково підтягнуться й інші сегменти;

- ✓ розробити важкі але дієві заходи для поліпшення умов ведення бізнесу та впровадити їх у виконання, тим самим одночасно переводити частини коштів громадян від споживчого ринку на бізнесові напрями та розширенню пропозиції товарів і послуг на споживчому ринку;

- ✓ за рахунок тарифів на зовнішню торгівлю, тобто оновити систему «внутрішніх податків» та пом'якшити інфляцію;

- ✓ жорстке регулювання кредитної сфери;

- ✓ державне регулювання цін та заробітної плати;

- ✓ регулювання зовнішньої торгівлі, валютний контроль, а також жорстке регламентування операцій з іноземним капіталом.

Отже, інфляція – одне з страшних явищ сучасної ринкової економіки України, особливо, коли країна страждає від нападів агресора РФ. Якщо не протидіяти інфляції, то її темпи дедалі зростають. Боротьба з інфляцією є дуже тяжкою і повільною, особливо, коли йдуть бойові дії на території України. Навіть якщо її помітно знизити, то відразу виникають негативні для суспільства чинники, такі як зростання безробіття та ін. Монетарна політика – це складна система, де весь час мусять розробляти, моніторити та робити вибір між цими двома суспільними межами.

Пріоритетом монетарної політики є досягнення та забезпечення цінової стабільності. Цінова стабільність передбачає незначне зростання цін, а не їх незмінність. За низької та стабільної інфляції доходи та заощадження українців захищені від знецінення, підприємці можуть здійснювати довгострокові інвестиції у вітчизняну економіку, що сприяє створенню робочих місць. Національний банк забезпечує цінову стабільність, використовуючи інфляційне таргетування та плаваючий обмінний курс гривні, тому основним інструментом монетарної політики є - облікова ставка. Інфляція впливає на сфери економи країни, як національної, так і світової. Ми розглянули, як інфляція впливає на ціни товарів та послуг, поєднали облікову ставку та тиск інфляції в Україні, розглянули як вона змінювалась за роками та розробили заходи щодо поліпшення цієї ситуації, промоніторили і розробили механізм та певні висновки, щодо регулювання ліквідності банківської системи, а все для того щоб зупинити зрост цін на товари і послуги і зупинити інфляційний тиск, щоб досягнути головної мети – інфляція у 5%.

Гвінсадзе А.А.,
здобувач ступеня бакалавра,
Нечипоренко А.В.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Монетарна політика країни виступає невід'ємною складовою політики, яку проводить центральний банк країни для забезпечення фінансової стабільності й формування належних умов для забезпечення економічного зростання в державі. Ключовою передумовою успіху в реалізації монетарної політики країни є урахування сучасних реалій та розробка таких заходів, які б були спроможні усунувати негативний прояв факторів зовнішнього економічного середовища.

Монетарна (грошово-кредитна) політика – це комплекс заходів, які здійснює держава в особі центрального банку в сфері грошового та фінансово-кредитного секторів, які спрямовані передусім на досягнення визначених стратегічних цілей та завдань економічного розвитку країни [1, с. 5].

Основним завданням центрального банку є забезпечення передусім стабільності національної валюти. Задля цієї мети він застосовує традиційні інструменти монетарного регулювання, а саме: регулювання процентних ставок, інтервенції валют, адміністративні обмеження, регулювання грошової маси тощо [2, с. 227].

Що стосується монетарної політики Національного банку України (далі – НБУ), то вона ґрунтується на основних критеріях і макроекономічних показниках державної програми економічного і соціального розвитку на певний період та реалізується через такі інструменти, як: облікова політика (основний інструмент регулювання), оперативні цілі, коридор процентних ставок за інструментами постійного доступу, інтервенції на валютному ринку, тендери з підтримки ліквідності, інші інструменти [3, с. 24].

24 лютого 2022 року через повномасштабне збройне вторгнення російських військ в Україну було запроваджено воєнний стан. За таких умов безперебійне функціонування фінансової системи країни, зокрема банківського сектору, набуло особливого значення поряд з максимальним забезпеченням потреб національної оборони, функціонуванням системи публічних фінансів та ряду об'єктів критичної інфраструктури.

В умовах воєнного стану відбулося суттєве зниження дієвості ринкових інструментів, що власне стало причиною неможливості здійснення монетарної політики у традиційному форматі інфляційного таргетування з плаваючим валютним курсом. З ціллю забезпечення макроекономічної стабільності в Україні, а також стримування панічних настроїв серед громадськості та недопущення

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

розкручування інфляційної спіралі НБУ вимушено зафіксував обмінний курс гривні до долара США й запровадив певні адміністративні обмеження, зокрема на валютному ринку та щодо руху капіталу.

НБУ здійснив досить гнучку адаптацію операційного дизайну монетарної політики та продовжує й нині реалізовувати комплекс необхідних антикризових заходів, які спрямовані зокрема на підтримання задовільного рівня ліквідності банківської системи й посилення гнучкості банківських установ в управлінні своєю власною ліквідністю.

Зважаючи на потребу в забезпеченні національної оборони та функціонування системи публічних фінансів в умовах воєнного стану НБУ може надавати підтримку державному бюджету через купівлю цінних паперів Уряду України на первинному ринку. Безпосередньо доцільність та обсяги здійснення операцій із фінансування державного бюджету визначатимуться окремими рішеннями НБУ, зважаючи на ситуацію на фінансових ринках та в сфері системи публічних фінансів.

Усвідомлюючи можливі потенційні ризики щодо монетизації дефіциту державного бюджету, НБУ фінансуватиме лише так звані критичні видатки Уряду в обмежених обсягах та тільки через купівлю цінних паперів Уряду на первинному ринку. Національний банк України також зберігатиме максимальну прозорість у висвітленні таких операцій задля уникнення непорозумінь та спірних питань у майбутньому. Обмеження обсягів монетизації дефіциту бюджету та чіткі прозорі комунікації уможливлють запобігти:

- загрозі посилення фіскального домінування та ефекту «фіскального витіснення» й високих темпів інфляційних процесів;
- послабленню довіри до монетарної політики країни та розбалансуванню певних очікувань;
- ускладненню й сповільненню процесу європейської інтеграції України та співпраці з міжнародними фінансовими інституціями.

В той же час НБУ й в подальшому буде виходити з потреби збереження своєї власної інституційної, фінансової та операційної незалежності для належного виконання покладених на нього завдань та функцій [4].

Основні заходи Національного банку України в умовах воєнного стану, які були спрямовані на підтримання фінансової стійкості України:

- сприяння збільшенню пропозиції в готівковому сегменті валютного ринку;
- забезпечення кас банків готівковою іноземною валютою;
- розширення можливості фізичних осіб купувати безготівкову іноземну валюту з подальшим її розміщенням на строкових банківських депозитах;
- запроваджено інструмент для захисту гривневих заощаджень громадян від ризику курсових коливань і для збереження міжнародних резервів країни;
- підписання угод з регуляторами європейських країн щодо можливості обміну готівкової гривні за кордоном;
- підтримка безперебійної роботи Системи електронних платежів Національного банку України;
- перерахування грошових коштів на потреби та підтримку Збройних Сил України [5].

Реалізація цих заходів Національного банку України повинна покращити стан фінансового сектору економіки країни, зокрема: збільшити конкуренцію між банками (за депозитами); забезпечити позитивну динаміку міжнародних резервів країни; зміцнити ресурсну базу банківської системи; стабілізувати попит та пропозицію іноземної валюти.

У перспективі, з огляду на стабілізацію ситуації в країні та зокрема фінансовій системі, НБУ у мінімальні терміни зобов'язується повернутися до реалізації принципів та інструментів монетарної політики, визначених Стратегією монетарної політики НБУ та Основними засадами грошово-кредитної політики на 2022 рік та середньострокову перспективу.

Відповідно НБУ вже дещо скасував адміністративні обмеження на валютні операції в міру покращення стану платіжного балансу України. Відновлення виробництва й налагодження транспортної логістики, відновлення експорту та зростання валютних надходжень забезпечать відновлення пропозиції іноземної валюти. При цьому поступове зниження схильності до конвертації заощаджень в іноземну валюту та послаблення мотивів для виведення капіталу будуть сприяти у свою чергу стабілізації попиту на валютному ринку. НБУ буде намагатися повернутися до швидкого відновлення функціонування валютного ринку та повернення до плаваючого курсоутворення, якщо це не буде спричиняти певних загроз для функціонування фінансової системи держави. При скасуванні адміністративних обмежень і поживленні операцій на валютному ринку НБУ планує повернутися до здійснення валютних інтервенцій з урахуванням завдань і принципів, що закріплені у Стратегії валютних інтервенцій Національного банку України [4].

По мірі стабілізації економічної ситуації в країні НБУ у мінімально встановлені строки також відновить прогностичний цикл й повернеться до уже напрацьованої практики публікації Інфляційного звіту з макроекономічним прогнозом. Як тільки з'явиться можливість з прийнятною імовірністю спрогнозувати ефекти від монетарних рішень на горизонті політики, а канали монетарної трансмісії відновлять своє функціонування, Національний банк України повернеться й до традиційного формату використання ключової ставки як основного інструменту монетарної політики для утримання під контролем інфляційних очікувань й досягнення інфляційних цілей [4].

Отже, Національний банк України в умовах воєнного стану намагається усіляко підтримувати фінансову стійкість та задовільний стан фінансового сектору економіки країни через реалізацію комплексу антикризових заходів. Національний банк надаватиме подальшу підтримку та вживатиме невідкладних антикризових заходів для забезпечення фінансової стабільності й надалі, але при появі сприятливих умов в країні у перспективі НБУ планує повернутися до уже розробленої Стратегії монетарної політики, забезпечивши при цьому створення середовища з низькою та стабільною інфляцією в умовах плаваючого обмінного курсу й належним рівнем облікової ставки.

Список використаних джерел

1. Глущенко С. В. Монетарна політика: теоретико-методологічні аспекти: підручник для студентів ВНЗ. К. : НаУКМА, 2017. 64 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12413/Monetarna_polityk_a%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Кужелев М. О. Становлення і розвиток монетарної політики Національного банку України. *Економіка і організація управління*. 2013. № 1(15)–2(16). С. 22–29.
3. Baranovskyi O. I., Zherlitsyn D.M., Sokyрко O. S., Nechyporenko A.V. Econometric models of monetary policy effectiveness in Ukraine. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. Vol 3, № 30. P. 226–235.
4. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. Київ : Рада Національного банку України, 2022. 6 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG-ml_2022.pdf?v=4
5. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (за період 01.10 – 31.10.2022). / Національний Інститут стратегічних досліджень, 2022 URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voeynoho-6>

Золотоверха А. В.,
студентка,
Київський університет ім. Б. Грінченка
Краус Наталія Миколаївна
д. е. н., професор кафедри фінансів,
Київський університет ім. Б. Грінченка
м. Київ, Україна

ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день банківська система в загальному виступає як цілісна система, яка об'єднує в собі ряд елементів з урахуванням їх достатності та взаємодії, і разом з цим має тісні взаємозв'язки із зовнішнім середовищем, та виступає як підсистема фінансової системи країни [1].

Банківська система має багатшарову структуру, але найбільшу частку в загальній кількості всіх банків системи займають комерційні банки, близько 90%.

Якщо ж говорити про частку іноземного капіталу у вітчизняних комерційних банках, то з розвитком глобалізації цей рівень зростає, однак, в такому розвитку подій є як позитивні, так і негативні аспекти. До перших ми можемо віднести:

- Покращення рівня інвестиційної привабливості;
- Підвищення рівня кваліфікації працівників;
- Покращення рівня конкурентності;
- Збільшення дешевих та доступних кредитів;
- Підвищення рівня кваліфікації працівників;
- Стабілізація джерел надходження (оскільки такі банки не настільки чутливі до внутрішніх змін);
- Покращення економічної та фінансової систем;
- Внесення нових технологій в систему;
- Збільшення рівня незалежності від місцевої еліти та ін. [1,2]

Однак і негативні наслідки також присутні, якщо процес збільшення іноземного капіталу в банківській системі буде неконтрольованим. До проблем пов'язаних з цим ми відносимо:

- Небажання таких банків надавати послуги малим та середнім підприємствам (які виступають основою, для розвитку економіки);
- Підвищення чутливості до зовнішніх змін (наприклад, перетворення різного роду у банківських системах країн з яких походять іноземні інвестиції та коливання на світових валютно-фінансових ринках);
- Збільшення кількості банків, що мають низький міжнародний рейтинг і недостатньо капіталу;
- Неконтрольований вплив капіталу та фінансових ресурсів;
- Залежність економіки України від іноземного капіталу, що може призвести до витіснення вітчизняних банків [1,2].

Однак, динаміка зміни кількості банків із залученням іноземного капіталу (рис. 1) показує, що цей показник хоч зараз не знаходиться у своєму максимумі, проте є досить вагомим у питомій вазі всієї кількості комерційних банків. Проте, варто відмітити, що загальна кількість комерційних банків скоротилася за досліджуваний період більш ніж на 60%, через впровадження нових вимог до розміру мінімального капіталу банку, що в наслідку призвело до закриття фінансово непрозорих банків. Але ці події не вплинули на обсяг кредитування в країні, що свідчить про очищення системи [4].

Рис. 1. Кількість банків з іноземним капіталом та без залучення іноземного капіталу в період 2012-2022 рр., од.

Наразі із 71 комерційного банку в Україні 33 з них залучають іноземний капітал в свою діяльність, що порівнюється до майже 46,5% від загальної цифри (рис.2).

Рис. 2. Частка банків з іноземним капіталом у загальній кількості банків в період 2012-2022 рр., %

Кількість банків із залученим в них іноземним капіталом у 2012 році становила 30,11%, а в 2022 році цей показник виріс до 46,48%, що означає збільшення частки цього виду банків більш ніж на 15%. Звичайно, причиною цього є не відкриття більшої кількості банків із іноземним капіталом, навпаки причиною такої тенденції став державний контроль, починаючи з 2014 року, за платоспроможністю

комерційних банків, іншими словами, уряд ліквідував банки, які погіршували якість кредитних портфелів та характеризувалися збитковою діяльністю. Оскільки ліквідовані банки здебільшого були вітчизняними (стійкість до зовнішніх чинників банків з іноземним капіталом є вищою), тому в результаті отримали саме зменшення кількості українських банків з поміж інших.

Крім того, варто звернути увагу, що окрім банків з іноземними інвестиціями також на фінансовому ринку України присутня ще й категорія «іноземний банк», яка має на увазі банківську установу зі 100% іноземного капіталу у складі свого статутного капіталу, разом з цим така установа діє згідно законодавства країни перебування та працює в її інтересах.

В Україні кількість іноземних банків не має різких змін, однак мінімум цього показника було досягнуто в 2016 році (17 активних іноземних банків), а максимуму – в 2019 році та становила 23 банки, що було актуальним протягом 3 років. Однак наразі в Україні налічується 22 діючих іноземних банки (рис.3).

Рис. 3. Кількість діючих іноземних банків на території України в період 2012-2022 рр., од.

Такі зміни обумовлені відсутністю стабільності як політичної, так і економічної і як наслідок, в країні утворюється несприятливий інвестиційний клімат, також варто звернути увагу, що останні роки уряд провів заходи щодо ануляції ліцензій банків з російським капіталом та власне російських банків (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість банків, які фінансуються різними країнами 2018, 2022 рр., од.

Країна	2018 рік	2022 рік
Австрія	2	2
Білорусь	1	2
Болгарія	1	-
Британія	6	4
Греція	1	1
Ізраїль	2	1
Ірландія	1	-
Ісландія	1	1
Італія	2	1
Казахстан	2	2
Китай	2	2

Кіпр	2	-
Латвія	3	-
Ліхтенштейн	1	-
Нідерланди	2	2
Німеччина	3	4
Норвегія	-	1
Польща	2	2
Російська Федерація	8	3
США	4	1
Туреччина	2	2
Угорщина	1	1
Франція	3	3
Чехія	-	1
Швейцарія	-	1
Швеція	1	1

За останні чотири роки деякі країни припинили інвестувати в Україну, зокрема через закриття банків, які отримували ці інвестиції, однак на їхнє місце прийшли нові інвестори і на сьогодні держави, які займають провідні позиції на фінансовому ринку України є Франція, Німеччина, Британія та ін., тобто розвинуті європейські країни, які надають якісні фінансові послуги та показали себе як стійкі гравці в кризових ситуаціях. Однак, все ще однією з найбільших загроз для фінансового сектору залишаються джерела походження іноземного капіталу, так наприклад ще 4 роки тому кількість банків, які інвестувалися Росією в тій чи іншій мірі була високою, на сьогодні цей показник є нижчим, але потребує покращення, тому вже було прийнято рішення про анулювання банківської ліцензії кількох банків, що фінансувалися РФ.

В такий складний час іноземний капітал в банківській системі є важливим компонентом, оскільки є більш стійким до внутрішніх чинників, однак державним органам управління варто бути обережними, щоб не втратити контроль над такою надважливою системою як банківська, тобто регулювати частку та походження іноземного капіталу в системі, для стабільного функціонування.

Список використаних джерел

1. Редька, Д.І. Іноземний капітал в банківській системі України [Текст]: робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра; спец.: 072 - фінанси, банківська справа та страхування / Д.І. Редька; наук. керівник О.В. Щербина. – Суми: СумДУ, 2020. – 39с. Режим доступу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/80276/1/Redka_foreign%20capital.pdf
2. Булюк В. В. Теоретичні аспекти ризиків присутності іноземного капіталу у банківській системі України [Електронний режим] // Вісник ХНТУ – 2020. – Вип. 2. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoretichni-aspekti-rizikiv-prisutnosti-inozemnogo-kapitalu-u-bankivskiy-sistemi-ukrayini/viewer>
3. Міністерство фінансів України // Кількість банків в Україні (2008-2022) [Електронний режим] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>
4. Хома І. Б. Папірник С. Є. Вплив іноземного капіталу на стабільність банківської системи України [Електронний режим] // Економіка та суспільство – 2022. – Вип. 43. Режим доступу: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1694/1629>

Єрмачков В. Ю.,
здобувач ступеня магістра
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

ВПЛИВ СТВОРЕННЯ ЄДИНОЇ СВІТОВОЇ ВАЛЮТИ НА СУЧАСНУ СИСТЕМУ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Сучасний етап розвитку людства продовжив історичну циклічність, а саме зменшення економічних та інформаційних кордонів між країнами. Інновації в області комп'ютерних технологій та телекомунікацій створюють процес глобалізація всіх сфер життя людей вони дають змогу створювати все нові методи обміну інформації, автоматизації та підвищення ефективності сучасної фінансової системи. Підняття різних валютних систем та їх суперництво за гегемонію на ринку дають час на дослідження та створення необхідних інструментів для продовження розвитку валютної системи та його ефективнішого контролю і регулювання. Тому нам необхідне розуміння масштабу, неминучого, впливу глобалізації на еволюції валютної системи та її регулювання.

Історичним фактом було те що одним великим впливом на розвиток торгівлі та фінансової системи в цілому відіграла ефективна та стабільна валютна система. Тому з перших форм торгівлі було доведено не зручність використання багатьох різних валют в єдиній торговій системі. З самого початку це був бартер, далі стали монети з дорогоцінних металів, наразі це валюта різних країн. Схожими для них були такі негативні якості як: де стабілізування системи обміну ресурсів, через велику кількість факторів, які не могли контролюватися єдиною системою і, що мали високий вплив на курс валют; неможливість чіткої домовленості про вартість тих чи інших активів, що зменшувало ефективність ринків та збільшування спекулятивні втрати через курсові різниці в валютних системах; необхідність конвертування валюти через контактування з різними народами, що спричиняло залежність від політичних віянь окремих країн, поселеннями, країнами, союзами.

Сучасна валютна система характеризується пришвидшенням своєї оборотності від неминучого процесу глобалізації, що спричинило збільшення волатильності валют та підвищеною інфляцією. На теперішньому розвитку міжнародної валютної системи, створюються певні валютні зони в яких для вимірювання вартості товарів при міжнародній торгівлі обирається валюта з найстійкішим курсом та сильним економічним станом країни-емітента. Проте це можна назвати лише одним з етапів становлення єдиної світової валюти через певні їх недоліки.

З точки зору теорії Маркса про функціонування міжнародної валютної системи, суверенній валюті, яка виступає як світова валюта, властиві недоліки. Першою і головною проблемою суверенної валюти є влада країни-емітента. Так як одна, або невелика група країн, буде емітувати світову валюту, яку, як мінімум, будуть використовувати для міжнародної торгівлі, країни емітенти отримуватимуть інфляційний податок. Іншою вигодою є політична та економічна влада над

«Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи»

країнами-учасниками даної валютної системи.

Наступною проблемою є подвійність грошової міри вартості. В сучасній валютній системі існують декілька головних валют в яких зазвичай і вимірюються вартість товарів, послуг і т.д., на міжнародному ринку. Наприклад: долар, євро, юань. Така кількість валют створює ще один дестабілізуючий фактор на міжнародному ринку, які спричиняють неконтрольовані втрати компаній від різниці валют. Яскравим прикладом може слугувати різке падіння фунту стерлінгу. Офіційною причиною є зміна податкової політики нової влади, що призвело не тільки до економічної нестабільності, а, навіть, усунення прем'єр-міністра від посади. Такі зміни є локальними, проте вони все одно вплинули на багатьох учасників міжнародного ринку. На разі світова фінансова система сильно пов'язана з політичними діями країн до тої міри, що фінансові кризи спричиняють більше руйнувань ніж тероризм. Також декілька валют що використовуються спричиняють тертя між країнами-емітентами Окрім дестабілізації міжнародного ринку, наслідком цього також є зменшення ефективності роботи фінансових систем.

Для розуміння, сутності єдиної валюти давайте спочатку зрозуміємо сутність самого поняття валюта. Національна валюта – це встановлений законом платіжний засіб даної країни.[1] Суттю та метою створення єдиної світової валюти є підтримка та пришвидшення світової глобалізації через створення умов для найбільш ефективного та найменш витратного переміщення ресурсів. Для створення такої системи необхідно надати, хоча б на рівні міжнародної торгівлі повну автономність від політичного, економічного, соціального та інших впливів, створюючи умови для прийняття об'єктивних рішень. Так як дана валюта головним чином буде використовуватись для забезпечення найбільш результативного розподілу та перерозподілу ресурсів, з метою постійного розвитку суспільства, тому їй не потрібна підтримка зі сторони дорогоцінних металів чи інших валют, а лише необхідна кількість для обміну в суспільстві. Також за умови створення світової валюти на основі сувереної країни, дана держава може контролювати більшість фінансових ресурсів інших країн. Під час інфляції країнам-користувачам необхідно буде також оплачувати додаткову емісію. Наступною функцією є забезпечення нормального рівня життя учасників системи, іншими словами виконувати соціальну роль. А саме проводити необхідний перерозподіл для зменшення ресурсів у багатих та забезпечення необхідних ресурсів бідним, іншими словами створення якомога більшого прошарку середнього класу. Так як за останніми дослідженнями це було одним з необхідних факторів для успішного та швидкого розвитку соціуму в багатьох сферах. Тим самим зменшуючи владу вищих верств населення, що також зменшить їх можливий вплив на майбутню систему та створить можливість отримання високих посад саме тим в кого будуть найкращі навички. Тим самим надаючи енергію механізму соціального руху, коли людина з-за допомогою своїх талантів та праці може отримати високі посади.

Проте, звісно найбільше зміниться вже існуюча валютна система та його регулювання. На даному етапі розвитку встановлені валютні блоки. Валютні блоки – регіональні валютні угруповання, які вступили в жорстку конкуренцію між собою [2]. Це можна назвати одним з етапів. На даних прикладах можливо проаналізувати

сьогоднішні проблеми та захисти їх від них. Перш за все таким чином. На сучасному етапі розвитку міжнародної економіки основними інструментами регулювання валюти в системі є: контроль за пропозицією грошей в системі; зміни в витрат, оподаткування операцій та облікова. Так як одним з найбільш наглядних та досліджених прикладів створення єдиної валютної системи це євро, тому її було взято за основу для дослідження можливих наслідків створення єдиної світової валютної системи та методи його ефективного регулювання. Розглядаючи сучасні проблеми країн емітентів тому.

Отже можна вважати, що наступним етапом розвитку сучасної валютної системи під постійним впливом глобалізації, відбудеться ще одна еволюція. Розвиток комп'ютерних технологій дають змогу створити новітні інструменти для обміну ресурсами, проте з використанням нового постає необхідність в удосконалення систем регулювання. Сьогодні постає питання про створення єдиної світової валюти для всіх країн. З-за допомогою неї будуть покращені фінансові системи та зменшення волатильності валют. Також створення нової валютної системи спровокують різкі зміни в методиці регулювання. Хоча ядро методів контролю та регулювання буде не сильно мінятися через те, що він продемонстрував свою ефективність за довгі роки використання, проте все інше, під впливом цифровізації та удосконалення штучного інтелекту призведе до значних змін в системі валютного регулювання. Також через створення такої унікальної речі як єдина валютна система, що не буде контролюватись однією чи невеликою групою країн необхідно створити умови для незалежності від впливів вже існуючих систем.

Список використаних джерел

1. Міжнародні фінанси [Текст] : навчальний посібник / [І. І. Д'яконова, М. І. Макаренко, Ф. О. Журавка та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Макаренка та д-ра екон. наук, доц. І. І. Д'яконової. – Київ : «Центр учбової літератури», 2012. – 548 с.
2. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. - 2-ге вид., перероб. й доп. - К.: Т-во "Знання", КОО, 1999. - 305 с.